



JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Erica Bergdahl

Det transatlantiska
utlämningsavtalet mellan EU och
USA ur ett svenskt perspektiv

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Per-Ole Träskman

Straffrätt

Ht. 04

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Metod och material	7
1.4 Avgränsningar	8
2 UTLÄMNINGSFÖRFARANDET	9
2.1 Inledning	9
2.2 Historisk tillbakablick	9
3 REGLERING AV UTLÄMNING GENOM INTERN LAGSTIFTNING	12
3.1 Inledning	12
3.2 Sveriges utlämningsinstitut	13
3.2.1 Tillämpningen av intern utlämningslagstiftning	13
3.2.2 Utlämningslagen	13
3.2.3 Nordiska utlämningslagen	14
4 REGLERING AV UTLÄMNING GENOM AVTAL	16
4.1 Inledning	16
4.2 Multilaterala utlämningsavtal	18
4.2.1 Europeiska utlämningskonventionen	18
4.2.2 Europeiska arresteringsordern	19
4.2.3 Amerikanska interna utlämningskonventionen	20
4.3 Bilaterala utlämningsavtal	20
4.3.1 Skillnader mellan common law och civil law länder	20
4.3.2 Sveriges bilaterala utlämningsavtal	21
4.4 Utlämningsavtalens påverkan på den interna utlämningslagstiftningen	23

4.5	USA:s utlämningsinstitut	24
4.5.1	Krav på reciproka utlämningsavtal	24
4.5.2	Utlämningsförfarandet	26
5	UTLÄMNINGSSAMARBETE MELLAN SVERIGE OCH USA	29
5.1	Skillnader i brottmålsförfarande mellan USA och Sverige	29
5.2	Utlämningskonventionen från 1961, (SÖ 1963:17)	29
5.2.1	Allmänt	29
5.2.2	Utlämningsbara brott	29
5.2.3	Beviskrav	31
5.2.4	Hinder mot utlämning	33
5.3	Tilläggskonventionen från 1983, (SÖ 1984:34)	35
5.3.1	Allmänt	35
5.3.2	Utlämningsbara brott	35
5.3.3	Beviskrav	36
5.4	Schematiskt åskådliggörande av utvecklingen av utlämningsförfarandet mellan Sverige och USA	37
6	UTLÄMNINGSSAMARBETE MELLAN EU OCH USA	40
6.1	Bakgrund	40
6.1.1	Samarbete inom EG-rättens andra och tredje pelare	40
6.1.2	Den transatlantiska agendan	41
6.1.3	Behovet av ett transatlantiskt utlämningsavtal	43
6.1.3.1	Inledning	43
6.1.3.2	Inquiry modellen v. Non – inquiry modellen	43
6.1.3.3	Åsidosättandet av folkrättsligt bindande utlämningsavtal till förmån för mänskliga rättigheter	44
6.1.3.4	Kommentar kring problematiken	46
6.1.4	Analys	49
6.2	Avtal om utlämning mellan Europeiska unionen och Amerikas förenta stater	50
6.2.1	Tillkomst	50
6.2.2	Tillämpning	51
6.2.3	Grundläggande principer i det transatlantiska avtalet	52
6.3	Kritik mot det transatlantiska utlämningssamarbetet	52
6.3.1	Inledning	52
6.3.2	Kritik mot avtalets tillkomstprocedur	52
6.3.3	Kritik mot avtalets materiella innehåll	54
6.4	Analys	58
7	DET TRANSATLANTISKA UTLÄMNINGSAVTALET INVERKAN PÅ DET BILATERALA AVTALET MELLAN SVERIGE OCH USA	61
7.1	Inledning	61

7.2	Schematiskt åskådliggörande	61
7.3	Analys	63
8	PROBLEMATIKEN KRING DÖDSSTRAFFET	66
8.1	Aktörernas inställning till dödstraffet	66
8.1.1	Sveriges inställning till dödsstraffet	66
8.1.2	EU: s inställning till dödsstraffet	67
8.1.3	USA: s inställning till dödsstraffet	68
8.1.4	Påtryckningar mot USA från EU angående dödsstraffet	69
8.2	Utlämningsinstitutets förhållande till dödsstraffet	70
8.2.1	Inledning	70
8.2.2	Europakonventionens förhållande till dödsstraffet i samband med utlämning	70
8.2.3	Det svenska utlämningsinstitutets förhållande till dödsstraffet	72
8.2.4	Det transatlantiska avtalets förhållande till dödsstraffet	73
8.3	Analys	75
9	SAMMANFATTANDE SLUTSATS	77
	BILAGA A DET BILATERALA UTLÄMNINGSAVTALET MELLAN SVERIGE OCH AMERIKAS FÖRENTA STATER	78
	BILAGA B AVTAL OM UTLÄMNING MELLAN EUROPEISKA UNIONEN OCH AMERIKAS FÖRENTA STATER	84
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	92
	Svenskt offentligt tryck	92
	Annat svenskt offentligt material	93
	Material härrörande från EU: s institutioner	93
	Litteratur	93
	Sveriges överenskommelser med främmande makter	96
	Internetkällor	97
	Övrigt	Fel! Bokmärket är inte definierat.
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	100
	Avgöranden från HD	100
	Avgöranden från HovR	100
	Avgöranden från USA Supreme Court	100

Avgöranden från USA District Courts	100
Avgöranden från den Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter & Europakommisionen	101

Sammanfattning

Uppsatsens syfte är att undersöka och analysera utlämningsinstitutet mellan Sverige och USA samt hur detta kan komma att förändras i och med det transatlantiska utlämningsavtalet mellan EU och USA. Vidare studeras bakgrund, syfte och problematik kring det transatlantiska utlämningsavtalet med särskilt fokus på dödsstraffet. I uppsatsen har juridisk metod tillämpats.

Utlämningsförfaranden regleras i huvudsak på två skilda sätt; genom generell lagstiftning eller genom avtal. Skiljelinjen vad gäller bilaterala utlämningsavtal går mellan anglosaxiska common law länder och kontinentaleuropeiska civil law länder. I common law traditionen finns en generell bestämmelse i den interna lagstiftningen, som stadgar att utlämning endast kan ske då överenskommelse om detta finns med den aktuella staten. I civil law traditionen regleras villkoren för utlämning generellt genom intern lagstiftning och utlämning kan ske oavhängigt av reciprocitet. I avsaknad av avtal finns det i dessa fall aldrig en absolut folkrättslig skyldighet att utlämna, eftersom varje stat har suveränitet över individer på sitt territorium.

Sverige reglerar utlämning genom intern lagstiftning. Det krävs varken avtal eller ömsesidighetsförklaringar för utlämning. Utlämningsavtal har ingåtts med länder vars interna utlämningslagstiftning kräver avtal. Utlämning mellan de nordiska länderna särregleras genom den nordiska utlämningslagen (NordL). Under 1990-talet ökade samarbetet inom EU till att gälla förenklat utlämningsförfarande enligt den Europeiska arresteringsordern.

USA kräver reciproka utlämningsavtal för att bifalla en utlämningsansökan. Ett bilateralt utlämningsavtal ingicks 1961 mellan Sverige och USA, SÖ 1963:17. Detta avtal omförhandlades 1983, då beviskravet i tidigare avtal var svårt att uppfylla och användningen av brottskatalog var föråldrat, SÖ 1984: 64.

Efter terrorattacken mot New York den 11 september 2001 har det straffrättsliga samarbetet mellan EU och USA ökat som ett led i kampen mot den internationella organiserade brottsligheten. Avtalet om utlämning undertecknades vid toppmötet den 25 juni 2003. Avtalet är en produkt av EU: s andra pelare, det utrikespolitiska samarbetet, samt möjliggjordes av den tredje pelaren rörande straffrättsliga frågor inom den transatlantiska agendans ramar. Detta är det första större avtal där unionen och inte de enskilda medlemsländerna, är den avtalsslutande parten inom området straffrättsligt och polisiärt samarbete. Avtalet är tänkt att ha en prejudicerande verkan.

Behovet av generella riktlinjer för utlämning mellan USA och EU: s medlemsländer är stort. Utlämningspraxis skiljer sig mellan USA och EU, och inom medlemsländernas enskilda bilaterala avtal med USA. Detta har

lett till att utlämningsförfarandet är långdraget, utdömandet och verkställandet av påföljder försenat och till att eftersökta frigges av formella skäl. Problemet är de två kontinenternas skiljda synsätt vad gäller utlämningsframställningar och synen på hur konventioner om mänskliga rättigheter skall tillämpas på utlämningsavtal, vilket det är avtalets övergripande syfte att överbygga. EU kan inte ge avkall på de grundläggande mänskliga rättigheterna för att effektivisera utlämningsinstitutet med USA. Målet med utlämningsavtalet var därför att klargöra vilken typ av villkor som EU:s medlemsstater kan kräva för att bifalla en utlämningsansökan och vilka av deras krav som kan innebära ett folkrättsligt avtalsbrott vid nekande av utlämning. Formella krav för hur tillfredsställande garantier skall lämnas behövde också klargöras.

Det transatlantiska utlämningsavtalet kom mestadels att reglera de processuella reglerna kring utlämningsframställningar. Framställningar skall hanteras mer skyndsamt, kräva enklare dokumentation och kanalerna för framställningar skall förenklas. Alla vägransgrunder som EU-medlemsstaterna satt upp i de bilaterala avtalen skall fortsätta att gälla. Överenskommelsen skall tillvara ta de eftersökta rätt till en oberoende prövning inför en lagligt inrättad domstol. Även sekretessbelagd information och konkurrerande utlämningsframställningar behandlas. Det transatlantiska utlämningsavtalet sätter inte de bilaterala avtalen mellan enskilda EU-medlemsstater och USA ur spel. Tanken är istället att överenskommelsen skall komplettera och endast i undantagsfall ersätta bestämmelserna i de bilaterala avtalen.

Avtalets odemokratiska tillkomstprocess samt att det saknar en direkt hänvisning till EKMR har kritiserats. Europaparlamentets ledamöter ansåg att både EU-parlamentets och de nationella parlamentens kontrollbefogenheter har åsidosatts, vilket strider mot EU:s demokratiska principer. Mänskliga rättigheter nämns endast i avtalets preambel tillsammans med artikel 17, som hänvisar till grundläggande konstitutionella bestämmelser. Då parterna reglerade mänskliga rättigheter på detta allmänna sätt förtydligas inte frågan om vilka mänskliga rättigheter, som kan hänvisas till vid en vägran att utlämna, utan att det innebär ett avtalsbrott. I stället uppkommer frågan hur hänvisningen till de olika medlemsstaternas grundläggande konstitutionella principer skall tolkas. Dödsstraffet regleras tillfredsställande genom artikel 13. För att möjliggöra utlämning även vid grova brott, för vilka amerikansk lag stadgar dödsstraff, tillämpas ett garanti system där utlämning till USA av en grov brottsling kan villkoras mot att USA lämnar tillräckliga garantier för att dödsstraff inte kommer att utdömas eller verkställas.

Det bilaterala utlämningsavtalet mellan Sverige och USA från 1983 måste omförhandlas för att vara i överensstämmelse med det transatlantiska utlämningsavtalet, men detta synes endast få begränsad betydelse för ländernas utlämningssamarbete. Knappt hälften av artiklarna har ett innehåll som gör att omförhandling måste ske av det bilaterala avtalet. De flesta förändringarna, såsom artikel 5, 7 och 8, rör endast bestämmelser för att

förenkla det formella förfarandet och påverkar inte utlämningsinstitutet som sådant.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till Suffolk University Law School i Boston som på ett mycket vänligt och hjälpsamt sätt har låtit mig ta del av deras material resurser, vilka till stor del har legat till grund för denna uppsats.

Det största tacket går dock till min käre Far, medicine professor Björn Bergdahl, som outtröttligt har hjälpt mig genom sitt idoga kritiska korrekturläsande samt goda akademiska råd.

Lund den 23 november 2004
Erica Bergdahl

Förkortningar

AllmL	Lag (1957:668) om utlämning för brott
BrB	Brottsbalken
Ds	Departementsserien
EAO	Europeisk arresteringsorder Implementerad i Sverige enligt; Lag (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder
ECOSOC	Ekonomiska och sociala kommittén. Rådgivande församling inom EU
EG	Europeiska gemenskapen
EGF	EG-fördraget (Romfördraget 1957)
EKMR	Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna.
EU	Europeiska Unionen
EUF	Unionsfördraget (Maastrichtfördraget 1992, utvecklat genom Amsterdamfördraget 1997)
FN	Förenta Nationerna
GUSP	EU: s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
IVL	Lag (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom
NTA	Nya transatlantiska agendan
NJA	Nytt juridiskt arkiv
NordL	Lag (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge
Prop.	Regeringens proposition
RB	Rättegångsbalken
RF	Regeringsformen
RH	Rättsfall från hovrätten
SFS	Statens författnings samling
SvJT	Svensk juristtidning
SÖ	Sveriges överenskommelser med främmande makter

1 Inledning

1.1 Bakgrund

"On both sides of the Atlantic, we share two aims: to build a peaceful and ordered society for our citizens, and to lay the foundations for stability and development in other regions of the world. We are driven by the same ideals and a shared awareness that a world which is more stable and more just is a condition for our societies' well-being and security..."

"What we want is to see liberty flourishing and peace and equality thriving. Both Europeans and Americans must put all their efforts and all their energy into that."

Europeiska kommissionens dåvarande president Romano Prodi uttalade dessa ord i sitt invigningstal till toppmötet mellan EU och USA den 3 mars 2004. Talet kan ses som en symbol för det markant utökade straffrättsliga samarbetet mellan EU och USA efter terrorattacken mot New York den 11 september 2001. Ett av de nya straffrättsliga samarbetsområdena är inom utlämningsinstitutet där ett transatlantiskt utlämningsavtal har slutits mellan parterna. Avtalet är det första i sitt slag, då EU och inte de enskilda medlemsstaterna är part. Utlämning mellan USA och europeiska länder är dock inte något nytt. Sverige och USA har under många år haft ett bilateralt avtal för att reglera utlämningsinstitutet mellan länderna.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka och analysera utlämningsinstitutet mellan Sverige och USA samt hur detta kan komma att förändras i och med det transatlantiska utlämningsavtalet mellan EU och USA. Vidare är syftet att studera bakgrund, syfte och problematik kring det transatlantiska utlämningsavtalet där jag har valt att fokusera särskilt på dödsstraffet.

I uppsatsen har jag utgått från följande frågeställningar:

- Hur ser det bilaterala utlämningsavtalet ut mellan Sverige och USA?
- Hur ser det nya utlämningssamarbetet ut mellan EU och USA?
- Uppfyller det transatlantiska utlämningsavtalet mellan EU och USA sitt syfte?
- Hur påverkar det transatlantiska utlämningsavtalet utlämningssamarbetet mellan Sverige och USA?
- Hur har det faktum att USA tillämpar dödsstraff hanterats i utlämningssamarbetet?

1.3 Metod och material

I uppsatsen har tillämpats juridisk metod. Uppsatsen inleds med en allmän del om utlämning samt en historisk tillbakablick. Utlämning kan regleras genom intern lagstiftning eller genom avtal. Jag har valt att använda detta som en naturlig uppdelning för kapitel tre och fyra. Kapitel tre inleds med en beskrivning av modellen att använda intern lagstiftning för att reglera utlämning. Vidare beskrivs Sveriges utlämningsinstitut, då Sverige är ett land som reglerar utlämning genom intern lagstiftning. Utgångspunkten för kapitlet har varit förarbeten samt doktrin. Kapitel fyra inleds med en beskrivning av den modell som baserar utlämning på avtal. Vidare beskrivs olika former av utlämningsavtal och USA:s utlämningsinstitut, då USA är ett land som baserar utlämning på avtal. Främst har svensk och amerikansk doktrin tillämpats i detta kapitel. Doktrin rörande den europeiska arresteringsordern, som trädde i kraft först den 1/1-2004, är mycket sparsam. Utgångspunkten i denna del har därför främst varit förarbeten. I kapitel fem beskrivs det bilaterala utlämningsarbetet mellan Sverige och USA. Utgångspunkten har varit förarbeten, rättspraxis samt doktrin. Jag jämför sedan schematiskt hur utlämningsarbetet har utvecklats mellan Sverige och USA. I det sjätte kapitlet, som beskriver utlämningsarbetet mellan EU och USA, har utgångspunkten varit material från EU:s institutioner samt rättslig doktrin från USA och EG. Rörande kritik mot det transatlantiska utlämningsarbetet har jag förutom material från EU:s institutioner använt material från fristående aktörer. Jag har i kapitel sju gjort en schematisk framställning för att tydligare åskådliggöra hur det transatlantiska utlämningsavtalet kan komma att påverka det bilaterala utlämningsarbetet mellan Sverige och USA. Schemat har även till syfte att påvisa skillnaderna mellan hur Sverige påverkas jämfört med ett nytt EU-land, som tidigare saknat bilateralt utlämningsavtal med USA. Uppsatsen avslutas med en analys av hur det faktum att USA i vissa delstater fortfarande tillämpar dödsstraff påverkar det rättsliga samarbetet mellan EU och USA. Även i kapitel åtta tar jag upp hur det transatlantiska utlämningsavtalet reglerar förhållandet till dödsstraffet. Utgångspunkter har varit EG-rättsligt material, amerikansk doktrin samt rättspraxis från Europadomstolen och internationell doktrin rörande mänskliga rättigheter.

I min framställning har jag valt att benämna den stat som begär utlämning för ”den ansökande staten” och den stat som mottar en begäran om utlämning från sitt territorium för ”den anmodade staten”. Jag har valt att beteckna den person som begärs utlämnad som ”den eftersökte”. Även då lagen är könsneutral och både män och kvinnor förekommer i utlämningsförfarandet har jag valt att använda pronomenet ”han” av förenklingsskäl. Vidare benämns avtalet om utlämning mellan Europeiska unionen och Amerikas Förenta Stater för det transatlantiska utlämningsavtalet.

I fotnotsapparaten åberopas vid hänvisningar till doktrin författarens efternamn i fotnoten. Då flera verk av samma författare används i uppsatsen

separeras de i notapparaten genom en hänvisning till publiceringsår. Från notapparaten hänvisas till uppsatsens källförteckning.

Bilaga A är det bilaterala utlämningsavtalet mellan Sverige och USA som är aktuellt idag (november 2004). Jag har valt av framställningsskäl sammanfoga de tillämpliga artiklarna från SÖ 1963: 17 och SÖ 1984: 34. De artiklar från SÖ 1963: 17 som SÖ 1984: 34 ersatte finns därför inte med i bilagan. Avtalet om utlämning mellan Europeiska unionen och Amerikas Förenta Stater återfinns i bilaga B.

1.4 Avgränsningar

Det transatlantiska utlämningsavtalet har framarbetats och tillkommit i nära samverkan med ett avtal om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan EU och USA. Mycket av det material som uppsatsen baserats på kommenterar även systeravtalet. Jag har dock valt att avgränsa framställningen till att endast beröra utlämningsinstitutet.

2 Utlämningsförfarandet

2.1 Inledning

Utlämning aktualiseras då en stat begär att en för brott misstänkt, tilltalad eller dömd person, som befinner sig utanför territoriet, skall utlämnas till staten i fråga. Utlämningsinstitutet har en mycket viktig funktion i det internationella samarbetet på det straffrättsliga området, eftersom det möjliggör lagföring och verkställighet av straff för eftersökta personer över gränserna. Syftet är att bekämpa brottslighet och problemet är ökande med nuvarande omfattande resande, migration och öppnare gränser. En stat som väljer att stå utanför utlämningssamarbetet riskerar att bli en fristad för brottslingar på flykt undan rättvisan om den konsekvent vägrar utlämning, eller ett eftertraktat land att begå brott i om den aldrig begär utlämning av eftersökta personer.

All straffrätt innebär en konflikt mellan individers rätt till frihet och statens intresse av brottsbekämpning. Detta dilemma finns även inom utlämningsrätten. Det ankommer på den anmodade staten att väga de motstående intressena mot varandra. En rad villkor till skydd för individen har ställts upp av Sverige både i den inhemska lagstiftningen och i de ingångna bilaterala avtalen. Som exempel kan nämnas att om den eftersökta riskerar dödsstraff eller att inte få sin sak prövad i en rättvis rättegång i det ansökande landet, vägras utlämning.

2.2 Historisk tillbakablick

Termen ”utlämning” av brottslingar började användas först under slutet av 1700-talet, men förfarandet att återlämna eller överlämna personer misstänkta eller åtalade för brott är mycket äldre än så. Exempelvis nämner bibeln ett fall av utlämning för mord och våldtäkt från år 1350 f. Kr. Det äldsta kända utlämningsavtalet i historien skrevs i mellanöstern 1259 f. Kr av den egyptiske faraon Ramses II och Hattusilli, som var ledare för den indoeuropeiska folkgruppen hittiterna.¹ Utlämningsavtalet var en del av det fredsfördrag mellan hittiterna och egypterna, som tillkom efter många års stridigheter om Kadesh i Syrien, vilket satte stopp för Egyptens expansion i Asien.² Detta dokument är typiskt för de tidiga utlämningsavtalen genom att avtalet endast är en liten del av ett större dokument, som tillkommit av en annan orsak, i detta fall ett fredsfördrag.

De första utlämningsavtalen har mycket nära samhörighet med de tidiga krigslagarna. Att utlämna en person till en annan härskares jurisdiktion var dock långt ifrån självklart. En härskares främsta uppgift var att skydda sina undersåtar och där ingick även flyktingar. En handling från en främmande

¹ http://www.larshammaren.se/1_hettiterna.html 22/9 2004 kl. 09.30

² <http://mysjkin.troll.pp.se/egyptiskafaraoner/farao0119.htm> 22/9 2004 kl. 09.30

makt med uppsåt att få jurisdiktion över en person som befann sig inom härskarens territorium innebar ett hot mot härskarens suveränitet.³

Före medeltiden var det vanligt att brott som stöld, mord och våldtäckt ansågs vara privata brott och därmed föremål för privata reprisalier snarare än för åtgärder från statlig överhöghet. Det dåtida samhället var uppbyggt kring familjen, klanen eller ätten, vilka själva skapade sin rätt genom exempelvis blodshämnd eller kompensation till offer från förövarens familj. Det ultimata straffet var att bli utestängd från denna sociala gemenskap då det var mycket svårt att fly och överleva på egen hand i ett främmande land. Det var därför i många fall inte meningsfullt att kräva utlämning av en förrymd brottsling bara för att sedan sanktionera bannlysning. I vissa fall var dock utlämning önskvärd då den misstänktes närvaro var nödvändig för att en rättegång skulle kunna genomföras eller för att brottet skulle kunna sonas. Utlämningskrav framställdes då av offrets familj, utan inblandning av staten, mot dem som misstänktes härbärgera den eftersökte, ofta genom hot om våld. De flesta länder ansåg därför att ett generellt utlämningsinstitut inte var nödvändigt.⁴

Synen på utlämning har växlat kraftigt under historiens gång. Under lång tid ansågs utlämning strida mot den kristna tanken om flyktingars asylrätt. Förbättrad infrastruktur och kommunikationer gjorde att utlämning under medeltiden åter blev aktuell och fungerade genom tjänster och gentjänster härskare emellan. Utlämnning hade under denna period inte till syfte att i första hand motarbeta kriminalitet. Det primära syftet var istället att möjliggöra oskadliggörandet av politiska brottslingar (oliktänkande) som flytt jurisdiktionen. Kampen mot de politiska fienderna skapade ett gemensamt intresse för härskarna, vilket möjliggjorde samarbetet.⁵ Under den naturrättsliga eran, som var förhärskade under 1600-talet, ansågs alla folk vara en del av den universala rättsgemenskapen med acceptans för utlämning som en naturlig följd.

Det moderna utlämningsinstitutet utvecklades först under 1700 och 1800-talet. Orsakerna var flera och samverkande. Framväxten har ett nära samband med den moderna statens födelse. Under denna era av industrialisering och urbanisering minskade familjens betydelse och makt. Statsmakten tog över ansvaret för straff av kriminella handlingar, som tidigare hade ansetts vara privata och det straffrättsliga systemet kom att öka i betydelse. De stora städerna växte fram i olika länder, vilket gjorde att landsflykt i sig inte längre var ett så pass hårt öde att det kunde jämföras med ett straff. Ett modernt utlämningsinstitut blev nödvändigt med fokus på kriminalitet av generellt slag istället för på politiska meningsmotståndare.

Frankrike var den ledande och normsättande staten i utvecklingen av utlämningsinstitutet. Under 1700 och 1800-talen tillkom således en rad

³ Blakesley (1981) s. 42-45, Bassiouni (2002) s. 29-34

⁴ Blakesley (1981) s. 45-47

⁵ Påle (1995) s. 113-114, Påle (2003) s. 27-30, Bassiouni (1974) s. 1-4

utlämningsavtal.⁶ En rad av de principer som idag är grundläggande inom utlämningsrätten uppstod under denna tid. Som exempel kan nämnas att utlämningsframställan skulle ske på diplomatisk väg och att till ansökan skulle motsvarande ett häktesbeslut bifogas, samt att kostnaderna skulle tillfalla den ansökande staten.⁷ Vidare inskränktes möjligheterna till utlämning vid politiska brott. Dessa personer kom istället att betraktas som frihetskämpar och åtnjöt asyl. Belgien var 1833 det första landet som företog lagstiftningsåtgärder rörande villkoren för utlämning. Detta var det första steget mot att utlämning skall vara en angelägenhet för domstol och inte enbart för statsöverhuvudet. En utveckling mot sådan domstolskontroll skedde under 1900-talet inom hela västvärlden.⁸

Utlämningsinstitutet var dock inte generellt välfungerande i Europa förrän efter det första världskriget. Europa bestod innan dess av en mängd unga självständiga stater med ständigt föränderliga gränser. Dessa stater fann inget behov av att samarbeta med sina grannstater vad gäller utlämning. Orsaken var att de konstant misstrodde sina grannar och att det ständigt förelåg en krigsrisk. Det enda sättet för en eftersökande stat att återta den eftersökte var genom våld eller hot om våld. Mot bakgrund av den ständigt överhängande krigsrisk var detta emellertid inte ett tillräckligt avskräckande hot för den stat som härbärgerade den eftersökte. Eftersökta var därför garanterade skydd från den eftersökande jurisdiktionen.

Efter det andra världskrigets slut har utlämningsinstitutet huvudsakligen kommit att präglas av ökat krav på respekt för de mänskliga rättigheterna.⁹ Synen på den eftersökte har förändrats. Tidigare sågs de inblandade staterna som rättssubjekt och den eftersökte som ett objekt i processen. Idag fokuseras på den eftersökte som ett rättssubjekt i utlämningsprocessen, som tillerkänns specifika rättigheter härledda ur internationell lag.¹⁰

⁶ Exempelvis kan nämnas utlämningsavtalen mellan Frankrike och Württemberg från 1759, utlämningsavtalet mellan Frankrike och Spanien 1765 samt utlämningsavtalet mellan Spanien och Portugal 1778.

⁷ Blakesley (1981) s. 51

⁸ Påle (1995) s. 113-114

⁹ Bassiouni (1974) s. 5-6

¹⁰ Bassiouni (1991) s. 471

3 Reglering av utlämning genom intern lagstiftning

3.1 Inledning

Världens länder har valt att reglera utlämningsförfarandet i huvudsak på två skilda sätt; genom generell lagstiftning eller genom avtal. I avsaknad av avtal finns det aldrig en absolut folkrättslig skyldighet att utlämna, då varje stat har suveränitet över individer på sitt territorium. En generell intern utlämningslag möjliggör och sätter villkor för hur och när utlämning är möjlig. Detta är dock endast en möjlighet, då staten trots att villkoren i lagstiftningen är uppfyllda kan vägra utlämning. Den fria prövningsrätten gör att lämpligheten av ett straffrättsligt samarbete kan bedömas mer allsidigt utifrån samtliga omständigheter i varje enskilt fall. Reciprocitetstänkandet gör dock att ett land av taktiska skäl, om villkoren i den inhemska lagen är uppfyllda, ofta medger ett utlämnande för att den ansökande staten skall vara positivt inställd till den anmodade statens framtida utlämningsansökningar. Sverige tillhör tillsammans med flertalet västeuropeiska länder och andra s.k. civil law stater den kategori av länder som valt att reglera utlämning genom intern lagstiftning.¹¹ Vissa av dessa stater har dock krav på s.k. ömsesidighetsförklaringar,¹² vilket innebär att en stat för att bifalla en utlämningsansökan får ett löfte av den ansökande staten att i motsvarande fall på motsvarande premisser godkänna en utlämning.¹³

De länder, som valt att reglera utlämning utan krav på reciproka avtal, har ofta ett stort inslag av naturrätt i sin lagstiftning. Inställningen att det finns ett ”naturligt” krav på en stat att utlämna eller själv lagföra eftersökta personer fördes fram av de naturrättsliga företrädarna Jean Bodin och Hugo Grotius samt deras efterföljare med start under 1600-talet. De ansåg att detta krav kunde utläsas ur allmän internationell naturrättslig lag och formade ur detta maximen ”aut dedecare aut judicare”.¹⁴

¹¹ Undantagna från denna huvudregel är Nederländerna, Zaire, Etiopien, Israel och Turkiet.

¹² Argentina, Belgien, Irak, Japan, Luxembourg, Mexico, Peru, Spanien, Schweiz, Thailand, Tyskland och Österrike är exempel på länder som kräver ömsesidighetsförklaring för att bifalla en utlämningsansökan.

¹³ Påle (1995) s. 119, Bassiouni (1974) s. 11

¹⁴ Blakesley (1981) s. 53, Bassiouni (1974) s. 7

3.2 Sveriges utlämningsinstitut

3.2.1 Tillämpningen av intern utlämningslagstiftning

Sverige slöt under 1800-talet en mängd omfattande utlämningsavtal om ”utlämnande av förbrytare och återsändare av förbrytare och lösdrivare”. Då Lag (1957:668) om utlämning för brott (AllmL) trädde i kraft 1957 valde dock Sverige att säga upp flertalet utlämningsavtal för att i stället tillämpa en generell utlämningslag.¹⁵ AllmL är konstruerad så att det varken krävs avtal eller ömsesidighetsförklaringar för att utlämning skall möjliggöras. Sverige har härefter i största möjliga mån undvikit att sluta nya utlämningsavtal, då man har ansetts att en intern lagstiftning med fri prövningsrätt är att föredra.¹⁶ De utlämningsavtal som har ingåtts är med länder som Sverige annars inte skulle kunna ha något samarbete med då den partens interna utlämningslagstiftning kräver avtal.

Utlämning mellan de nordiska länderna särregleras genom den nordiska utlämningslagen (NordL), vars motsvarighet finns i övriga nordiska länder. Under 1990-talet ökade successivt samarbetet inom EU till att även gälla förenklat utlämningsförfarande enligt den Europeiska arresteringsordern (se kapitel 3.2.3 och 4.2.2 nedan). AllmL är därför idag tillämplig gentemot alla länder utanför EU och Norden, med vilka Sverige saknar bilateralt utlämningsavtal.

3.2.2 Utlämningslagen

AllmL är tillkommen i nära anslutning till det arbete inom Europarådet, som ledde fram till 1957 års europeiska utlämningskonvention. Lagen bygger i allt väsentligt på denna konvention. Tanken bakom AllmL var att lagen i ökad utsträckning skulle tillvarata individens rättssäkerheter och skapa utrymme för humanistiska hänsynstaganden samt anknyta till de allmänna grunderna för rättegång i brottmål.¹⁷

Förutsättning för utlämning enligt AllmL är att brottet är straffbelagt både i den ansökande och i den anmodade staten samt att gärningen är av den svårighetsgrad att fängelse i minst ett år är föreskrivet enligt svensk lag.¹⁸ En rad hinder för utlämning finns i AllmL. Utlämning bifalls inte om den eftersökte kommer att ställas inför extraordinär domstol, riskerar dödsstraff eller svår förföljelse i den ansökande staten.¹⁹ Utlämning får inte heller ske vid politiska och militära brott eller i strid med humanitetens krav. Utlämning av svenska medborgare är inte möjlig enligt AllmL. Det är inte heller tillåtet för den ansökande staten att om utlämningsansökan bifalls

¹⁵ SÖ 1959:65, Prop. 1957:156 s. 19

¹⁶ Påle (1995) s. 118

¹⁷ Prop. 1957:156 s. 34 -35, 114

¹⁸ Principen om dubbel straffbarhet AllmL 1 §, 4 §

¹⁹ AllmL 7 §, 12 § 3 p

åtala eller straffa den eftersökte för ett annat tidigare begånget brott än det framställan rör eller vidareutlämna den eftersökte till ett tredje land utan särskilt tillstånd.²⁰

Förfarandet vid utlämning sker i Sverige enligt AllmL på diplomatisk nivå genom att utlämningsansökan lämnas till Justitiedepartementet. Regeringen är det beslutande organet. Om den eftersökte motsätter sig utlämning skall HD först pröva utlämningens förenlighet med lag.²¹ Även om HD inte finner, att det föreligger några lagliga hinder mot utlämning, är regeringen oförhindrad att avslå en ansökan om utlämning. Reciprocitetstänkandet gör dock att Sverige, vid en hög andel avslagna utlämningsansökningar från ett och samma land, kan befara svårigheter att få en utlämning beviljad till Sverige från landet i fråga.²² Lagtekniskt följer den fria prövningsrätten av att det i 1 § AllmL stadgas att utlämning *får* ske.

3.2.3 Nordiska utlämningslagen

Lag (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge (NordL) reglerar utlämning mellan de nordiska länderna. De konventioner som tidigare reglerat utlämning länderna emellan upphävdes och istället införde de nordiska länderna utlämningslagar med sinsemellan enhetligt innehåll.²³ Lagen kom till efter ett nära lagsamarbete mellan de nordiska länderna och målet var ett så enkelt utlämningsförfarande som möjligt utan inskränkning i den enskildes rättssäkerhet. De nordiska länderna har genom enhetlig lagstiftning istället för avtal kommit att stå friare gentemot varandra då det inte föreligger en folkrättslig förpliktelse att utlämna även om villkoren för utlämning är uppfyllda.²⁴

Lagen saknar en rad villkor som normalt brukar ställas upp i utlämningssammanhang. Utlämning av egna medborgare är möjlig under vissa förutsättningar. Det finns inget absolut förbud mot utlämning vid politisk brottslighet och vidare är det generella kravet på dubbel straffbarhet slopat. Detta beror på rättslikheten mellan de nordiska länderna samt att regeringen alltid har en möjlighet att, trots att villkoren för utlämning är uppfyllda, avvisa en utlämningsframställan. NordL har liksom AllmL en fri prövningsrätt, vilket framgår av att det i 1 § NordL stadgas att eftersökt *må* utlämnas.²⁵ Enligt förarbetena till NordL skall dock den fria prövningsrätten tillämpas sparsamt. Då regeringen avslår en utlämningsansökan från ett nordiskt land, som inte har några legala hinder enligt HD, skall detta vara en undantagssituation.²⁶ Att avsteg från de vedertagna villkoren i utlämningssammanhang kan göras motiveras med att NordL är en särslagstiftning. Det innebär att lagen endast är tillämplig då normala

²⁰ AllmL 12 §, 24 §

²¹ Förfarandet regleras enligt AllmL 14 – 22 §§ och NordL 9-16 §§

²² Danelius (1982) s. 625

²³ Dahlberg m.fl. s. 597

²⁴ Påle (2003) s. 46

²⁵ Enligt förarbetena till NordL framgår att en lagligen grundad utlämningsansökan bör bifallas prop. 1959:72 s. 9. Fortfarande finns dock inte någon absolut skyldighet.

²⁶ Dahlberg m.fl. s. 604-605

samhällsförhållanden råder. Vid exempelvis krigstillstånd upphör lagen att gälla till förmån för AllmL.²⁷

Förfarandet enligt NordL är förenklat. Det sker inte på diplomatisk väg, utan ländernas myndigheter skall ta direktkontakt med varandra.²⁸ Det finns inte heller något allmänt krav på att den ansökande staten måste visa upp en dom eller häktningsbeslut för att visa att den eftersökte är på sannolika skäl misstänkt för gärningen, sådana handlingar måste endast bifogas i fall då den eftersökte motsätter sig utlämning. HD: s roll i utlämningsförfarandet till ett annat nordiskt land är mindre än vid andra utlämningsförfaranden. HD prövar utlämningsframställans förenlighet med lag, endast i de fall då regeringen anser att särskilda skäl för detta föreligger.²⁹

Finland, Danmark och Sverige är medlemmar i EU och har implementerat den europeiska arresteringsordern (EAO). Mellan dessa länder tillämpas dock fortfarande NordL i vissa fall, då rambeslutet i artikel 25.2 medger en fortsatt tillämpning av överenskommelser som ytterligare förenklar och underlättar utlämningsförfarandet. NordL tillämpas även i de fall då förfarandet inletts innan EAO trätt i kraft.³⁰

²⁷ Prop. 1959:72 s. 12-18

²⁸ NordL 9 §

²⁹ Påle (2003) s. 45-48, Dahlberg m.fl. s. 604 ff., prop. 1959:72 s.

³⁰ Skrivelse från regeringen, *Europeisk arresteringsorder* s. 1

4 Reglering av utlämning genom avtal

4.1 Inledning

Utlämningsavtal sluts mellan två eller flera stater och reglerar förutsättningarna för utlämning. Bilateral avtal är avtal mellan två stater. De ingås främst mellan länder, som i sin inhemska lagstiftning har en generell bestämmelse som stadgar att utlämning endast kan ske då överenskommelse om detta finns med den aktuella staten. Ländernas interna lagstiftning kompletterar avtalen genom att reglera utlämningsprocessen. USA tillhör tillsammans med övriga s.k. common law stater denna kategori. Till skillnad från de i kapitel 3.1 naturrättsligt inspirerade länderna tillhör dessa stater företrädesvis den positivistiska skolan vad gäller synen på utlämning. Pufendorf är en av de främsta företrädarna för denna världssyn och hans argument bygger på att utlämning endast är en enstaka händelse, som baseras på att ett avtal eller annan överenskommelse har ingåtts för att säkerställa den egna lagens makt och effektivt. Enligt dessa stater finns det inte någon allmänt gällande internationell lag som förpliktar en stat att utlämna en eftersökt person. Utlämningsinstitutet är istället en sentida företeelse mellan moderna självständiga stater.³¹ I vissa av de stater, som har valt att reglera utlämning genom avtal, framgår av lagstiftningen att det är förbjudet att utlämna en eftersökt person utan ett giltigt avtal. Ett utlämningsavtal skapar dock en folkrättslig förpliktelse att utlämna, om villkoren i avtalet är uppfyllda. Det föreligger därför inte någon fri prövningsrätt för den anmodade staten.

Multilaterala utlämningsavtal reglerar villkoren för utlämning mellan flera stater. Dessa avtal ingås inte främst av den anledningen att någon av staterna kräver det i sin inhemska lagstiftning, utan för att genom ökad harmonisering och samarbete förenkla utlämningsförfarandet. Multilaterala utlämningsavtal förespråkas därför av flertalet stater oberoende av deras ursprungliga inställning till bilaterala utlämningsavtal. De stater som ingår multilaterala utlämningsavtal tillhör ofta samma geografiska och politiska område. Avtalen har formen av konventioner, som ersätter eller kompletterar existerande bilaterala avtal eller ålägger parterna att företa intern harmoniserade lagstiftning.³² Nedan i kapitel 4.2 kommer de viktigaste multilaterala konventionerna, som har anknytning till det transatlantiska utlämningsavtalet att belysas. Dessa avtal kan ses som en bas för det transatlantiska utlämningssamarbetet.

Specialinriktade multilaterala konventioner som reglerar utlämning skiljer sig från bilaterala och multilaterala utlämningsavtal. Dessa konventioner

³¹ Blakesly (1981) s. 53, Bassiouni (1974) s. 7

³² Bassiouni (2002) s. 42

stadgar inte en generell utlämningsplikt utan inriktar sig på en speciell brottstyp, som anses särskilt viktig att bekämpa inom det internationella straffrättsliga samarbetet. Denna typ av konventioner kan anses ha sitt ursprung i de naturrättsliga idéerna. De inriktar sig på särskilt allvarliga brott, som man gemensamt fördömer och beslutar att bekämpa i och med konventionen. Den äldsta kända formen av sådana avtal handlade om bekämpandet av pirater under tidig medeltid.³³ Från modern tid kan nämnas exempelvis Haagkonventionen från 1970 och Montrealkonventionen från 1971, som båda reglerar kapningsbrott samt Europeiska konventionen om bekämpande av terrorism från 1976. Denna typ av konventioner tillkommer oftast i FN: s, EU: s och Europarådets regi och har generellt ett högt medlemsantal. De bygger på principen ”aut dedecare aut judicare”.³⁴ Konventioner med fokus på en viss typ av brottslighet kommer inte att behandlas mer utförligt i uppsatsen, men nämns här för att ge en övergripande överblick över utlämningsinstitutet.

Antalet bilaterala utlämningsavtal i världen ökar starkt. Ökningen beror dels på att det internationella straffrättsliga samarbetet ökar generellt och dels beror de många nya självständiga staterna runt om i världen. Dessa unga stater anses ingå bilaterala utlämningsavtal i första hand för att understryka sin självständighet och inte för att öka det straffrättsliga samarbetet. Många f.d. lydstaten eller kolonier måste även ingå bilaterala utlämningsavtal för att de enligt sin konstitution annars skulle vara bundna av sina tidigare utlämningsavtal tecknade genom den f.d. övermakten. Denna markanta ökning är inte enbart positiv. Bilaterala avtal är komplicerade att bygga ett utlämningsinstitut på, då avtalen sinsemellan saknar likformighet och är beroende av parternas tolkning. En framtida utveckling då alla världens länder ingår enskilda bilaterala avtal med varandra skulle skapa en oöverskådlig mängd avtal samt en mängd praktiska följdproblem genom ständiga behov av omförhandling, ratificering eller implementering. Regionala multilaterala utlämningsavtal såsom EAO och den Amerikanska interna utlämningskonventionen underlättar därför avsevärt utlämningsförfarandet.³⁵

En risk särskilt vid bilaterala avtal är att länder, som vid avtalsslutandet har garanterat ett rättssäkert förfarande för de utlämnade individerna, kan komma att genomgå omfattande samhällsförändringar, som underminerar individens rättsäkerhet. Även om möjligheten alltid finns att säga upp ett utlämningsavtal, kan detta vara en utrikespolitiskt känslig åtgärd. Därtill löper avtalen många gånger med en relativt lång uppsägningstid, under vilken utlämning fortfarande är möjlig.³⁶

³³ Bassiouni (2002) s. 38 ff.

³⁴ Bassiouni (1974) s. 13-15

³⁵ Bassiouni (2002) s. 46-47

³⁶ Påle (1995) s. 118

4.2 Multilaterala utlämningsavtal

4.2.1 Europeiska utlämningskonventionen

1957 års europeiska utlämningskonvention är en produkt av det straffrättsliga samarbetet inom Europarådet. Syftet var att fastställa gemensamma godtagbara principer för utlämning samt att förenkla förfarandet. Sverige föreslog att harmoniseringen skulle ske genom att länderna stiftade enhetliga lagar på utlämningsområdet dvs. i likhet med det nordiska utlämningssamarbetet. Dock föredrog flertalet europeiska länder att ett avtal ingicks.³⁷

Konventionen förpliktar medlemmarna³⁸ att medge utlämning då avtalsvillkoren är uppfyllda. Utlämning skall medges för brott som enligt lagstiftningen i både den anmodade och den ansökande staten är belagd med frihetsstraff med minst ett år. Utlämningskonventionen vilar på principen om att medlemmarna skall fästa tilltro till varandras rättsliga avgöranden. Medlemsstaterna har möjlighet att göra förbehåll beträffande specifika bestämmelser. Dock kan inget land kräva utlämning i vidare mån än man själv erbjuder, vilket är ett utslag av reciprocitetstanken. Sverige har gjort ett antal förbehåll på de punkter där konventionen skiljer sig från AllmL.³⁹ Dessa förbehåll har lett till att konventionens bestämmelser mer fått karaktären av allmänna utlämningsnormer för Sveriges del. Sverige är långt ifrån ensamt om att ha tillvaratagit möjligheten att göra förbehåll så snart konventionen stred mot den inhemska lagstiftningen och detta har lett till att konventionen har blivit mycket svår att tillämpa.⁴⁰ Medlemsstaterna har inte till den grad som det var tänkt utvecklat sin lagstiftning i samklang med konventionen. Det stora antalet reservationer har även gjort konventionen mycket svåröverskådlig. Då önskan fanns inom Europarådet att skapa ett mer lättillämpligt instrument för utlämningsbestämmelser, tillkom under 1970-talet två tilläggsprotokoll. Det första från 1975 utökade möjligheterna till utlämning vid brott mot mänskligheten samt befäste och utökade principen ”ne bis in idem”, vilket innebär att utlämning inte kan ske två gånger i samma ärende.⁴¹ Det andra tilläggsprotokollet från 1978 preciserar möjligheten att godtaga en annan medlemsstats utevarodom samt utvidgade konventionen till att även gälla fiskala brott.⁴² Sverige har gjort förbehåll även från tilläggskonventionerna i de fall de strider mot AllmL.⁴³ Konventionen är inte ett utlämningsavtal i vanlig bemärkelse utan har implementerats i de fördragsslutande parternas interna lagstiftning.

³⁷ Påle (2003) s. 55

³⁸ Tillkännagivande (2003:892) av andra staters anslutning till vissa konventioner om straffrättsligt samarbete

³⁹ Prop. 1957:156 s. 30, prop. 1958:139 s. 5-17

⁴⁰ Magnusson s. 516

⁴¹ SÖ 1976:27

⁴² SÖ 1979:13

⁴³ Prop. 1978/79:80

4.2.2 Europeiska arresteringsordern

Inom EU kom 1995 och 1996 konventioner om förenklat utlämningsförfarande mellan unionens medlemsstater. Dessa skulle fungera som ett komplement till den Europeiska utlämningskonventionen från 1957. Utvidningen var ett resultat av utvecklingen inom EU-samarbetets tredje pelare. Syftet med utvidningen av utlämningsförfarandet är enligt förarbetena att den internationella brottsligheten breder ut sig samtidigt som gränskontrollerna inom EU minskat och rörligheten kraftigt ökat. Utökade utlämningsmöjligheter är en förutsättning för att kunna bemästra denna kriminalitet. Svårigheter i bevishänseende ansågs vara ett framträdande problem vid lagföring enligt passiva personalitetsprincipen, vilket inte gynnar bekämpningen av den internationella brottsligheten. Det ansågs därför vara av vikt att möjliggöra lagföring där brottet begåtts och bevisen fanns tillgängliga. En grundläggande förutsättning för att utlämning för lagföring skall kunna beviljas är nämligen att det skulle innebära sämre möjligheter i medborgarlandet för en materiellt riktig dom.⁴⁴ De utökade möjligheterna till utlämning mellan EU-staterna motiverades från svensk sida med att det fanns en rättslikhet mellan staterna i EU. Denna rättslikhet skulle, enligt propositionen som låg till grund för implementeringen av 1996 års utlämningskonvention i AllmL, leda till en ömsesidigt tilltro till rättsordningarna. Det långa samarbetet mellan länderna framhölls samt att de stater som utlämningen skulle möjliggöras till hade varit med om att utarbeta avtalet och därtill sedan länge är medlemmar i EKMR.⁴⁵ Artikel 6 EKMR, om rätten till en rättvis rättegång, är därför tillämplig i alla medlemsländerna.

Sverige godkände 2002 det inom EU upprättade utkastet till rambeslut om en europeisk arresteringsorder och om överlämnande mellan medlemsstaterna. Enligt rambeslutet skall en medlemsstat efter en begäran om gripande och överlämnande av en efterlyst person från en annan medlemsstat skyndsamt verkställas av de rättsliga myndigheterna i den stat där personen befinner sig. Rambeslutet implementerades i Sverige genom Lag (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder (EAO), som trädde i kraft på nyåret 2004 och ersatte de tidigare regleringarna i AllmL rörande utlämning inom EU. Termen utlämning har kommit att benämnas överlämning enligt lagen. Medlemsstaterna skall verkställa varandras rättsliga avgöranden utan att först göra någon materiell rättslig prövning. Detta är ett utslag av principen om ömsesidigt erkännande. EAO följer rambeslutet, vilket innebär att den generella straffröskeln på ett år gäller alla utlämningar. I och med den europeiska arresteringsordern är regeringens fria prövningsrätt avskaffad. Beslut om överlämningen skall fattas av tingsrätt och kan överklagas till hovrätt och, om prövningstillstånd beviljas, slutligen prövas av HD. En förfrågan om överlämning *skall* bifallas om den uppfyller de krav som är uppställda enligt lagen.⁴⁶

⁴⁴ Ds 2003:3 s. 38

⁴⁵ Prop. 2000/01:83 s. 30

⁴⁶ Prop. 2000/01:83 s. 31-32 och EAO

4.2.3 Amerikanska interna utlämningskonventionen

Den första interna utlämningskonventionen mellan kontinenten Amerikas länder var Montevideo konventionen från 1899. Denna följdes av en mer omfattande utlämningskonvention signerad i Mexico 1902 av femton länder. 1911 författade fem stater en tilläggskonvention, Mustamante kodifikationen. Denna godkändes 1928 vid den sjätte internationella konferensen för Amerikas stater i Havanna och följdes av den andra Montevideo konventionen 1933. Denna konvention ersatte inte existerande bilaterala utlämningsavtal mellan parterna, utan fungerade som ett komplement. Omfattande revisioner av konventionens bestämmelser skedde 1940 och 1957. För att förenkla tillämpningen av de efter omfattande tillägg tämligen komplicerade bestämmelserna, lade organisationen för Amerikas stater fram ett utkast till den Amerikanska interna utlämningskonventionen.⁴⁷

4.3 Bilaterala utlämningsavtal

4.3.1 Skillnader mellan common law och civil law länder

Den stora skiljelinjen vad gäller bilaterala utlämningsavtal går mellan de anglosaxiska common law ländernas utlämningstradition och utlämningstraditionen i de kontinentaleuropeiska civil law länderna. I de stater som tillhör common law traditionen finns det en generell bestämmelse i den interna lagstiftningen, som stadgar att utlämning endast kan ske då överenskommelse om detta finns med den aktuella staten. I civil law traditionen regleras villkoren för utlämning generellt genom intern lagstiftning och utlämning kan ske oavhängigt av reciprocitet.

En stor skillnad mellan de olika rättssystemens utlämningsbestämmelser föreligger även i kraven på bevis. Enligt common law länderna krävs för utlämning att en så stark bevisning skall förebringas av den ansökande staten, att den misstänkte skulle kunna ställas inför rätta även i den anmodade staten om brottet hade begåtts där. Kraven enligt exempelvis den civil law influerade europeiska utlämningskonventionen baseras i stället på en tilltro till varandras rättsliga avgöranden i form av häktesbeslut och liknande. Problemet med common law ländernas beviskrav är dels att de ofta är mycket svåra att uppfylla och dels att det även finns strikta formella krav på bevisningens utformning för att den överhuvudtaget skall få presenteras vid bedömningen om den eftersökte på sannolika skäl begått den gärning som han begärs utlämnad för.⁴⁸ Detta rigida bevis krav är emellertid på väg att luckras upp.⁴⁹ Denna skillnad har sin grund i de skilda reglerna

⁴⁷ Bassiouni (2002) s. 45

⁴⁸ Magnusson s. 517-518

⁴⁹ Se exempelvis utlämningsavtalet med USA SÖ 1984:34.

kring bevisföring. I common law länder tillämpas generellt fri bevisföring. I Sverige återfinns principen i RB 35:1 och innehåller två huvudregler, fri bevisföring och fri bevisvärdering. Fri bevisföring innebär att det som huvudregel inte finns någon begränsning för vilka bevismedel som får åberopas under en rättegång. Fri bevisvärdering innebär att det står rätten fritt att under överläggningen bedöma värdet av den bevisning som har åberopats. Motsatsen till denna princip är den legala bevisteorin, som tillämpas i common law länder. Enligt den legala bevisteorins princip är det lagstadgat vilka bevis som får åberopas och vilket värde de skall ha i bevisvärderingen. Begränsningar i principen motiveras med olika skyddsintressen, t.ex. har vissa yrkeskategorier inte behörighet att vittna i vissa fall.⁵⁰

Common law länderna är inte restriktiva vad gäller utlämning av sina egna medborgare på samma sätt som civil law länderna. Enligt common law systemet tillämpas territorialprincipen för jurisdiktion i de allra flesta fall. Denna princip innebär att ett land har jurisdiktion endast över brott begångna inom det egna territoriet. Detta leder till att ett brott begånget utanför ett common law lands territorium inte kan bestraffas där, trots att det är gärningsmannens hemland. Då common law länderna inte vill att de egna medborgarna skall förbli ostraffade är de positivt inställda till utlämning för lagföring i det land där brottet begåtts. Detta kan jämföras med exempelvis att i civil law land som Sverige är svensk lag tillämplig och svensk domstol alltid behörig, då brottet begåtts på svenskt territorium, utomlands av svensk medborgare eller av utländsk medborgare bosatt i Sverige (BrB 2 kap 1 och 2 § §). En svensk medborgare som begärs utlämnad för brott till det land där brottet är begånget kan därför, till skillnad från en medborgare i ett common law land, lagföras i Sverige p.g.a. de vidare jurisdiktionsreglerna. Risk för straffrättslig immunitet p.g.a. vägran att utlämna sina egna medborgare föreligger därför inte.⁵¹ Dock kan ett common law land vägra att lämna ut sina egna medborgare till en stat som förbjuder utlämning med hänvisning till avsaknad av reciprocitet.⁵²

4.3.2 Sveriges bilaterala utlämningsavtal

Vissa länders interna lagstiftning medger som ovan nämnt endast att utlämning är möjlig till följd av bilaterala utlämningsavtal. Sverige har därför slutit bilaterala utlämningsavtal med vissa av dessa länder. En urskiljning har gjorts genom en bedömning av om ett framtida utlämningssamarbete med den avtalsslutande parten är önskvärt och behövligt.⁵³ Vid avtalsutformningen har från svensk sida AllmL legat till grund som en minimistandard. De krav på skydd för individen i form av villkor för utlämnande i AllmL måste tillgodoses antingen direkt i avtalstexten eller genom att det finns utrymme för reservationer från avtalsbestämmelser vid avvikelser från AllmL lydelse. Då AllmL endast

⁵⁰ Ekelöf IV s. 20

⁵¹ Se bl.a. Danelius (1982) s. 631, Påle

⁵² Se exempelvis USA i kapitel 4.5.2

⁵³ Påle (2003) s. 52 ff.

fungerar som en utgångspunkt för minimistandard är det möjligt att avtala om ytterligare strikta villkor för utlämning. I samtliga av Sveriges ingångna bilaterala utlämningsavtal finns ett ovillkorligt förbud mot utlämning av svenska medborgare samt utlämning då den eftersökte riskerar ett verkställt dödsstraff.⁵⁴

De länder som Sverige har slutit bilaterala utlämningsavtal med är i huvudsak länder som tillhör common law traditionen; Australien, Kanada, Storbritannien/Nordirland, och USA. Det enda land utanför denna anglosaxiska krets är Belgien. Avtalen kommer nedan kortfattat att kommenteras med undantag för det bilaterala avtalet med USA som kommer att behandlas mer ingående nedan i kapitel 5.

Avtalet med Belgien ingicks 1870 och är det äldsta utlämningsavtalet där Sverige är part som fortfarande är i bruk. Till skillnad från övriga bilaterala utlämningsavtal, som Sverige var bundna till då AllmL trädde i kraft 1957, sades inte avtalet med Belgien upp utan i övergångsbestämmelserna framgick att avtalet fortfarande skulle gälla även om det avviker från nuvarande lag.⁵⁵ Avtalet innehåller en brottskatalog som är en fullständig uppräknning av de brott som utlämning kan beviljas för. Utlämningsavtalet från 1870 har kompletterats åtskilliga gånger.⁵⁶ För att undvika fler tillägg kompletterades avtalet 1988 med en bestämmelse, som tillät utlämning även för brott utöver de som upptagits i brottskatalogen om gärningen både i Sverige och i Belgien kan ådömas frihetsstraff på ett år.⁵⁷ Enligt avtalet kan utlämning vägras om det ansökande landets jurisdiktionsregler är mer omfattande än det anmodade landet. Det belgiska utlämningsavtalet skiljer sig från de övriga bilaterala utlämningsavtalen genom att en begäran om utlämning inte kan nekas på grund av att gärningen i fråga begåtts på den anmodade statens territorium. Att Sverige har utlämningsavtal med Belgien beror på att Belgien tidigt skrev under den Europeiska utlämningskonventionen, men valde att inte ratificera den under en lång tid. Utlämningsavtalet används i princip inte sedan Belgien ratificerat den Europeiska utlämningskonventionen.⁵⁸

Utlämningsavtalet med Storbritannien/Nordirland ingicks 1965. Avtalet är tillämpligt om gärningen begåtts på den ansökande statens territorium eller på internationellt hav ombord på fartyg registrerat i det ansökande landet.⁵⁹ Storbritannien/Nordirland tillträdde under en period den europeiska utlämningskonventionen, men det bilaterala avtalet fortfarande gällde då de områden, vars internationella förbindelser Storbritannien tillvaratar,

⁵⁴ Påle (2003) s. 152

⁵⁵ SFS 1870:37, SÖ 1951:31

⁵⁶ Se SFS 1877:39, SÖ 1973:149

⁵⁷ SÖ 1988:11

⁵⁸ Tillkännagivande (2003:892) av andra staters anslutning till vissa konventioner om straffrättsligt samarbete

⁵⁹ SÖ 1965:19 art. 1

exempelvis Gibraltar.⁶⁰ Storbritannien/Nordirland valde dock att utträda ur konventionen och utlämningsavtalet som ingåtts mellan Sverige och Storbritannien/Nordirland är därför återigen tillämpligt.⁶¹ Beviskravet som nämndes ovan tillämpas i avtalet som en grundprincip.

Utlämningsavtalet med Australien ingicks 1976. Avtalet innehåller inte en brottskatalog utan en generell regel att brott av viss svårighetsgrad skall föranleda utlämning.⁶²

Det första utlämningsavtalet med Kanada ingicks 1976. Enligt detta kan utlämning, i likhet med det belgiska utlämningsavtalet, inte vägras om den ansökande statens jurisdiktionsregler är mer omfattande än reglerna i det anmodade landet. Det komplicerade beviskravet som nämnts ovan finns kvar som en grundprincip i avtalet.⁶³ Ett nytt utlämningsavtal mellan Sverige och Kanada ersatte 2001 det gamla avtalet. Det nya avtalet skiljer sig från det äldre genom sitt närmande till den inom EU förhärskande specialitetsprincipen.⁶⁴

Utlämningsavtalet med Frankrike ingicks 1991 inom ramen för den europeiska utlämningskonventionen och gäller de områden som står under fransk överhöghet utanför Europa, exempelvis ögrupperna Polynesien och Futuna.⁶⁵

4.4 Utlämningsavtalens påverkan på den interna utlämningslagstiftningen

För att ett utlämningsavtal skall bli giltigt i stater med en dualistisk rättstradition såsom Sverige måste avtalet generellt införlivas i statens rättsordning. Mellanstatliga avtal måste genomföras på nationell nivå för att få nationell giltighet. Detta till skillnad mot USA och en rad kontinentaleuropeiska stater, som tillhör den monistiska rättstraditionen. Ett avtal som ingåtts med främmande makt blir enligt den monistiska rättstraditionen tillämplig som lag utan att vidare lagstiftningsåtgärder företas.⁶⁶ Svensk praxis vad gäller införlivande av utlämningsavtal genom lagstiftning innebär att om ett avtal påverkar den enskilda individen eller en myndighets maktutövning måste en lag eller författning utfärdas för att göra bestämmelserna tillämpliga. I de fall då utlämningsavtalet inte strider mot gällande svensk rätt och motsvarande bestämmelser redan existerar behöver dock lagstiftning inte ske.

⁶⁰ Tillkännagivande av främmande staters anslutning till vissa av Sverige biträdde konventioner om straffrättsligt samarbete m.m. 1999:1041 (upphävd författning), http://www.regeringen.se/sb/d/1915/a/19747_22/9-2004 kl. 15:40

⁶¹ Tillkännagivande (2003:892) av andra staters anslutning till vissa konventioner om straffrättsligt samarbete

⁶² SÖ 1974:3

⁶³ SÖ 1976:30

⁶⁴ SÖ 2001:42

⁶⁵ SÖ 1991:24

⁶⁶ Påle (2003) s. 50

Som ovan nämnts använder sig Sverige av AllmL som bas då ett bilateralt utlämningsavtal skall ingås. De villkor som uppställs i AllmL skall då återfinnas i det bilaterala utlämningsavtalet och ingen lagstiftning har då behövt genomföras för att utlämningsavtalet skall bli tillämpligt enligt svensk rätt. Vid multilaterala utlämningsavtal, då Sveriges möjlighet att påverka avtalsförhandlingarna är mindre, finns möjligheten att Sverige reserverar sig mot de bestämmelser i det multilaterala avtalet, som inte har samma höjd som villkoren för utlämning i AllmL, för att inte skyddet för individen skall urholkas. Som exempel kan nämnas departementschefens uttalande i 1957:156 med förslag till lag om utlämning för brott där även den europeiska utlämningskonventionen diskuteras;

”En ovillkorlig förutsättning för att vårt lands anslutning till utlämningstraktat bör dock vara att - om än traktaten icke ger full frihet att beakta alla i ett aktuellt utlämningsfall föreliggande omständigheter - individen dock garanteras det mått av rättssäkerhet som enligt svensk rättsuppfattning ej bör få eftersättas.”

Sverige valde också att vid ratificeringen reservera sig mot de artiklar i den europeiska utlämningskonventionen, som inte stämde överens med AllmL, vilket möjliggjordes enligt art 26 i avtalet.⁶⁷

Dock har det vid ett flertal tillfällen hänt att bestämmelser i utlämningsavtal saknar motstycke i AllmL. För att bestämmelserna skall bli tillämpliga måste de då införlivas i svensk rätt. Antingen kan lagstiftaren välja att inkorporera utlämningsavtalet, vilket innebär att avtalet blir direkt tillämpligt i Sverige genom att detta föreskrivs i lag eller annan författning. Ett annat alternativ är transformering. Detta innebär att utlämningsavtalet arbetas in i AllmL, som då får förändras för att överensstämma med bestämmelserna i avtalet.⁶⁸ Det har även hänt att bestämmelserna i ett utlämningsavtal direkt strider mot bestämmelserna i AllmL. Lagstiftaren har då fått ändra på AllmL för att denna skall överensstämma med avtalet. AllmL är således inte något statiskt och oföränderligt instrument för utlämning.⁶⁹

4.5 USA:s utlämningsinstitut

4.5.1 Krav på reciproka utlämningsavtal

USA tillhör, som nämnts i kapitel 4.1, den rättstradition som kräver reciproka utlämningsavtal för att bifalla en utlämningsansökan. Det framgår av den amerikanska konstitutionen att de verkställande organen saknar mandat att inskränka individers frihet utan att ha fått denna makt sig tilldelad genom en lag stiftad av kongressen eller ett avtal godtaget av senaten.⁷⁰ USA är part i mer än hundra bilaterala utlämningsavtal, vilket

⁶⁷ Prop. 1957:156 s. 30 och 1958:139 s 10 ff.

⁶⁸ Magnusson s. 498-499

⁶⁹ Påle (2003) s. 49

⁷⁰ Blakesley (1981) s. 53

innebär att USA är det land i världen som har ingått flest bilaterala utlämningsavtal.⁷¹ USA har som policy att inte grunda utlämning enbart på specialinriktade multilaterala konventioner, som inte stadgar en generell utlämningsplikt, utan i stället inrikta sig på en speciell brottstyp. Även i dessa fall krävs bilaterala utlämningsavtal.⁷²

Inställningen att utlämning faller under denna konstitutionella bestämmelse har dock inte alltid varit självklar. Mellan åren 1794 och 1840 rasade en debatt i USA bland domare och företrädare för rättsvetenskapen om det kunde uppstå en plikt att utlämna en eftersökt, trots att det inte förelåg ett bindande avtal. Det första försöket till ett klargörande i frågan kom 1799 i fallet *United States v. Robins*. Utslaget var emellertid inte tillräckligt tydligt för att debatten skulle falna. 1840 slog dock US Supreme Court fast att det inte kunde uppstå en plikt att utlämna vid frånvaro av ett avtal i fallet *Holmes v. Jennison*.⁷³ Den ovan nämnda positivistiska andan kan tydligt avläsas i både det nämnda fallet samt i nära anslutande genom uttalanden i domarna att utlämning inte är en naturlig företeelse utan ett modernt och frivilligt val av en stat att underkasta sig ett krav på utlämning.⁷⁴ 1936 tog US Supreme Court det logiska nästa steget att fastslå att det inte var tillåtet att utlämna till en främmande jurisdiktion utan ett avtal, då ett sådant agerande saknade legalitet.⁷⁵

Trots sin inställning till krav på avtal för utlämning tvekar USA inte att framställa en ansökan om utlämning till en stat, som USA saknar avtal med, men som i sin tur har en utlämningslagstiftning, som inte kräver avtal. Vid dessa tillfällen har dock USA varit mycket noga med att i framställningen noga klargöra att den anmodade staten inte i framtiden kommer att kunna framställa några motsvarande förpliktande framställningar.⁷⁶ Vidare finns det enligt amerikansk lag vissa undantag från kravet på utlämningsavtal. Exempelvis behöver det inte föreligga avtal för att utlämning skall vara möjlig från stater som är ockuperade av USA eller från stater där det aktuella brottet har begåtts på en amerikansk militärbas.⁷⁷ Det har även i exceptionella undantagsfall hänt att USA har utlämnat eftersökta personer utan att det har förelegat ett avtal.⁷⁸

⁷¹ Bassiouni (2002) s. 46

⁷² Bassiouni (1991) s. 478

⁷³ Blakesley (1981) s. 53-58

⁷⁴ *United States v. Rauscher, Factor v. Laubenheimer*

⁷⁵ *Valentine v. United States*

⁷⁶ Blakesley (1981) s. 59, John H Suratt som var misstänkt för mordförsök på Abraham Lincoln begärdes utlämnad från Egypten dit han flytt utan att det förelåg utlämningsavtal. I mer modern tid kan nämnas *United States v. Paroutian* som 1964 begärdes utlämnad från Libanon som USA inte hade ett utlämningsavtal med samt *United States v. Accarch* som samma år begärdes utlämnad från Italien för ett brott som inte omfattades av det dåvarande utlämningsavtalet. Se vidare Bassiouni (1974) s. 10 fotnot 28 med hänvisning till s. 56

⁷⁷ 18 U.S.C § 3185

⁷⁸ 1864 blev en person vid namn Arguelles utlämnad till Spanien utan att avtal förelåg, se vidare Bassiouni (1974) s. 10 fotnot 28 med hänvisning till s. 56

4.5.2 Utlämningsförfarandet

Som nämnts i kapitel 4.4 är ett utlämningsavtal som godtagits av senaten direkt tillämpligt i USA och behöver inte kodifieras. Likväl har lagstiftningsarbete rörande utlämningsförfarandet skett i kongressen. Den första stadgan tillkom 1848 och är fortfarande i bruk med viss reservation för förändringar.⁷⁹ I första hand tillämnar USA vid ett utlämningsförfarande de tillämpliga bestämmelserna i det bilaterala avtalet. I andra hand används inhemsk lagstiftning. Båda rättskällorna skall tolkas av domstolen i ljuset av konstitutionen. Då det föreligger skillnader mellan de olika utlämningsavtalen finns inget generellt utlämningsförfarande. Nationell amerikansk lagstiftning tillsammans med Supreme Courts prejudicerande domar ger dock en grundläggande bild av det amerikanska utlämningsförfarandet.

Utlämningsförfarandet skall ske på diplomatisk väg. Då USA är ansökande stat lämnas på delstats nivå en ansökan om utlämning in till den lokala åklagaren, som i sin tur överlämnar ansökan statens guvernör, som överlämnar ansökan till justitiedepartementet. Justitiedepartementet tillsammans med utrikesdepartementet kontrollerar och behandlar ansökan, innan den överförs till USA:s ambassad i det land där den eftersökte misstänks befinna sig. Ambassadören överlämnar sedan ansökan till det aktuella landets utrikesdepartement. Utlämningsansökan består av åtalet samt viss stödande bevisning och en hänvisning till tillämpliga bestämmelser i existerande bilateralt avtal. Då USA är anmodad stat överlämnas ansökan från det aktuella landets ambassad i Washington till inrikesdepartementet, som överlämnar ansökan till justitiedepartementet för kontroll. Då det finns en risk att den eftersökte kommer att försvinna finns det en möjlighet för den ansökande staten att begära provisoriskt anhållande i väntan på att utlämningsansökan skall behandlas. De flesta av USA:s utlämningsavtal ger en möjlighet till 45 dagars provisoriskt anhållande.⁸⁰

Utlämningsansökans överensstämmelse med det aktuella bilaterala avtalet skall prövas av en federal domstol på disktrikt-nivå. Makten att bifalla en ansökan ligger inte hos domstolen utan hos det verkställande organet. Inte att förglomma är att domstolen får ett stort inflytande på utlämningsförfarandet genom sin tolkning och tillämpning av det existerande avtalet. Det verkställande organet saknar dock helt fri prövningsrätt.

Den amerikanska domstolen tillämnar den modell av utlämning som benämns non-inquiry. Det innebär att USA har valt att i utlämningsförfaranden inte granska hur den ansökande statens straffrättsliga system fungerar och hur den eftersökte efter en eventuell utlämning skulle komma att behandlas. Modellen behandlas mer utförligt i kapitel 6.1.3.2. USA granskar därför inte den ansökande statens grund för jurisdiktion,

⁷⁹ Blakesley (1981) s. 57-58

⁸⁰ Bassiouni (1991) s. 471-475

vilket gäller även då staten tillämpar en jurisdiktionsprincip som inte tillämpas i USA.

Kravet för att USA skall bifalla en utlämningsansökan är att den aktuella gärningen faller under de bestämmelser som stadgas i det aktuella bilaterala avtalet. De gärningar där utlämning kan aktualiseras listas antingen i en brottskatalog eller tillämpas som generell bestämmelse att avtalet gäller samtliga gärningar, som är straffbelagda med en viss tids fängelse i båda länderna. Det finns i samtliga av USA:s ingångna bilaterala avtal ett krav på dubbel straffbarhet. Dock behöver inte kodifieringen eller samtliga rekvisit överensstämma. I samtliga av USA:s ingångna bilaterala utlämningsavtal finns vägransgrunder. Utlämning medges inte vid politiska brott, brott enligt den ansökande statens militära lagstiftning eller för brott enligt diskriminerande lagstiftning med hänsyn till ras, religion eller politisk åsikt. Utlämning sker inte heller för brott som redan är lagförda eller är preskriberade. Problem kan uppstå genom den immunitet som kan bli följd av det s.k. plea-bargain förfarandet, då det endast är ett fåtal stater som tillämpar denna metod. Vidare kan utlämning vägras av egna medborgare av reciproka skäl.⁸¹

Amerikanska myndigheter företräder den ansökande staten i utlämningsprocessen. Det krävs att det förebringas bevis för att styrka att den eftersökte på sannolika skäl har begått gärningen som ansökan avser. Den eftersökte kan inte förebringa bevis för sin oskuld, men däremot kan bevisning förebringas för att klargöra eller förklara de bevis, som de amerikanska myndigheterna på den ansökande statens vägar framför, och på så sätt underminera bevisens värde. Domstolen skall även ta ställning till om den eftersökte i väntan på utlämning kan frigges mot borgen.⁸²

Ett flertal länder vägrar utlämning då den eftersökte riskerar att bli föremål för dödsstraff. En rad av USA:s bilaterala utlämningsavtal har denna vägransgrund, dock inte på amerikanskt initiativ. Som en följd av non-inquiry principen granskar inte USA hur den eftersökte kommer att behandlas efter en eventuell utlämning. Bestämmelsen i den amerikanska konstitutionen om förbud mot grym och omänsklig behandling har inte ansetts tillämplig på utlämningsförfarandet. Se vidare kapitel 8.

Trots USA:s tillämpning av non-inquiry principen, tillämpas specialitetsprincipen och förbudet mot vidare utlämning av den eftersökte. Det innebär att den ansökande staten efter ett utlämnande endast får åtala den eftersökte för de brott som utlämning beviljades för, samt att den ansökande staten efter en utlämning inte får utlämna den eftersökte till en tredje stat utan tillåtelse från USA.

Den federala regeringen har som huvudorgan för de verkställande myndigheterna en möjlighet att efter domstolens prövning av ansökans förenlighet med avtal villkora utlämningen. Detta är ett sätt att tillvara

⁸¹ Bassiouni (1991) s. 477-485

⁸² Bassiouni (1991) s. 486-489

intressen som inte beaktats i domstolsprövningen pga. non-inquity principen.⁸³ I dessa fall kräver USA som villkor för att bifalla utlämningen, att den anmodade staten lämnar i förväg fastställda garantier för exempelvis hur den eftersökte kommer att behandlas i den ansökande staten.⁸⁴

⁸³ Bassiouni (1991) s. 489-496

⁸⁴ Se exempelvis *Eain v. Wilkes*

5 Utlämnings-samarbete mellan Sverige och USA

5.1 Skillnader i brottmålsförfarande mellan USA och Sverige

I USA tillämpas ett s.k. grand jury förfarande i brottmål. Detta innebär att den en jury prövar om tillräckliga skäl för åtal föreligger. Någon motsvarighet till detta finns inte i svensk brottmålsprocess där denna kontroll görs direkt av åklagare. Vidare är rättegången i USA uppdelad på två separata förhandlingar. Vid den första avgörs skuldfrågan av en jury, eller om den misstänkte begär det, av en professionell domare ensamt. Vid den andra förhandlingen utdöms den eventuella påföljden, vilket generellt görs av en professionell domare men i vissa fall, om den dömde begär det, och vid ett eventuellt dödsstraff, av en jury.⁸⁵ I praxis har Sverige även ansett att likvärdigt med fällande dom är ett fällande juryavgörande, som ännu inte har följts av en påföljdsförhandling.⁸⁶

5.2 Utlämningskonventionen från 1961, (SÖ 1963:17)

5.2.1 Allmänt

Vid tillkomst av AllmL sade Sverige upp flertalet bilaterala utlämningsavtal, för att i stället tillämpa en generell intern lagstiftning för att reglera utlämning till och från Sverige oberoende av utlämningsavtal. USA interna lagstiftning har dock som villkor för att utlämning skall komma till stånd, att det finns ett ömsesidigt förpliktande avtal mellan staterna. Det ansågs därför nödvändigt att ingå ett utlämningsavtal med USA, då utlämningsfrågor mellan länderna med jämna mellanrum aktualiserades. Sverige initierade avtalsförhandlingar och ett färdigt utlämningsavtal undertecknades den 24 oktober 1961.⁸⁷ Utlämningsframställningen skall göras på diplomatisk väg.

5.2.2 Utlämningsbara brott

Avtalet förpliktar USA och Sverige att enligt de villkor som anges i avtalet utlämna för brott, som begåtts inom den ansökande statens territoriella jurisdiktionsområde.⁸⁸ Brott begångna i den anmodade staten omfattas inte

⁸⁵ Jacob, Blankenburg, Kritzer m.fl., s. 40-45

⁸⁶ NJA 1972 s. 358, NJA 1975 s. 115, NJA 1978 s. 671

⁸⁷ Prop. 1962:40, SÖ 1963:17

⁸⁸ Termen territoriellt jurisdiktionsområde innebär i avtalet enligt art. 4 p. 3 territorium, territorialvatten samt luftrummet där ovan som tillhör antingen avtalsslutande part eller står

av avtalet med undantag för gärning begångna av tjänstemän hos den ansökande staten, som även är medborgare i den ansökande staten, om detta överensstämmer med den anmodade statens lagstiftning. Utlämning för brott begångna i tredje land får generellt medges, om det är förenligt med lagstiftningen i både den ansökande och den anmodade staten.⁸⁹

Från amerikansk sida krävdes enligt den interna lagstiftningen, att de typer av gärningar, som skulle kunna leda till utlämning enligt konventionen, specificerades noga i en uttömmande brottskatalog.⁹⁰ Brottbeskrivningarna i brottskatalogen kan te sig märkliga ur svensk synpunkt, men detta motiverades från amerikansk sida med att det var nödvändigt för att täcka in de olika delstaternas strafflagstiftningar. Vid tvist om ett brott överensstämmer med brottskatalogens beskrivning skall det faktiska handlandet vara avgörande. Gärningen behöver inte inordnas i samma brottskategori hos de båda avtalsstaterna, utan det är tillräckligt att gärningen kan inordnas under någon av beskrivningarna i brottskatalogen.⁹¹ Från svensk sida var systemet med brottskatalog inte önskvärt. Systemet accepterades dock då artikel 3 kompletterar brottskatalogen genom ett generellt krav på svårighetsgrad, som innebär att utlämning gäller alla brott, som både i den anmodade och i den ansökande staten är straffbelagt med fängelse i minst ett år.⁹² Gällande redan lagförda personer, som eftersöks för verkställande av domen, gäller dels det generella svårighetskravet samt att utlämningsframställan skall avse ett frihetsberövande i minst fyra månader.⁹³ Detta är ett utslag av principen om dubbel straffbarhet och innebär att den gärning för vilken personen begärs utlämnad skall vara kriminaliserad enligt både den utlämnande och den ansökande statens strafflagstiftning. Principen har ansetts vara en del av internationell sedvanerätt.⁹⁴ I ett utlämningsavtal, som SÖ 1963:17, som är baserat på en brottskatalog, finns det utan denna typ av reglering en risk för att gärningar, som vid avtalsslutet uppfattades som brottsliga och senare avkriminaliseras av den ena parten fortfarande kan leda till utlämning.⁹⁵ En nackdel med brottskatalogsystemet är även att det är problematiskt att tillämpa en sådan

under dess kontroll samt fartyg och luftfartyg hemmahörande i staten som befinner på internationellt hav eller luftrum.

⁸⁹ SÖ 1963:17 art. 1 och art. 4

⁹⁰ SÖ 1963:17 art. 2

⁹¹ Prop. 1962:40 s. 4

⁹² I avtalet benämns fängelse i stället för frihetsstraff då Sverige vid avtalets ingående hade två former av frihetsstraff; fängelse och straffarbete. Vid avtalets tillkomst var dock den moderna brottsbalken på väg att framarbetas med ett enhetligt frihetsstraff, fängelse. För att avtalet skulle vara tillämpligt även innan den nya brottsbalken blev giltig valdes därför termen frihetsstraff istället för fängelse. Enligt det till avtalet bifogade protokollet framgår att under denna övergångsperiod skall konventionstexten tolkas så att för att utlämning skall vara möjlig enligt art. 3 skall gärningen straffas i Sverige med straffarbete under längre tid än ett år och enligt amerikansk rätt med frihetsberövande under minst denna tidsrymd. Prop. 1962:40 s. 4-5, protokoll s. 19. Jag har dock valt att använda benämningen fängelse i stället för frihetsstraff.

⁹³ SÖ 1963:17 Art 3 p. 2

⁹⁴ Den internationella sedvanerätten gällande dubbel straffbarhet håller dock på att luckras upp genom den europeiska arresteringsordern.

⁹⁵ Påle (1995) s. 124

brottskatalog då det gäller nykriminaliseringar. För att en förpliktelse skall uppkomma att utlämna även för de nya gärningarna, måste nya kompletterande avtal komma till stånd.⁹⁶ Från svensk sida anfördes under avtalsförhandlingarna, att Sverige är berett att utlämna för brott som inte finns med i brottskatalogens uppräkningslista, om gärningen enligt svensk lagstiftning motsvarar fängelse i minst ett år och inte strider mot bestämmelserna i AllmL.⁹⁷ Sverige har som ovan nämnts inget generell krav på ömsesidighet för att bifalla en utlämningsframställan. För utlämning vid sådana brott kan utlämning ske på samma sätt som om det inte hade förlegat ett utlämningsavtal. Dock finns det inte någon folkrättslig förpliktelse att utlämna även om HD kommer fram till att det inte finns några lagliga hinder mot utlämning och regeringen har fri prövningsrätt i dessa fall. Som exempel från praxis kan nämnas följande;

NJA 1978 s. 671 Fallet rörde en utlämningsbegäran från USA rörande en amerikansk medborgare, som i USA var fälld av en jury i amerikansk distriktdomstol för "sodomy" och "sexual abuse". Dessa gärningar omfattas inte av brottskatalogen i utlämningsfördraget mellan USA och Sverige. Sverige valde dock, att trots att ingen folkrättslig förpliktelse förelåg och att USA i motsvarade fall inte skulle ha tillåtit utlämning, pröva utlämningsframställningen i enlighet med AllmL.

5.2.3 Beviskrav

Från amerikansk sida krävdes för att utlämning av en eftersökt, men inte dömd, person skulle bli aktuellt enligt avtalet, att ett visst mått av bevisning måste frambringas. Bevisningen för den eftersöktes skuld måste vara av den digniteten att det enligt lagstiftningen i den anmodade staten hade varit möjligt att ställa den eftersökta inför rätta, om den brottsliga gärningen hade begåtts där.⁹⁸ Exempelvis accepteras inte enbart ett häktningsbeslut. Ett amerikanskt häktningsbeslut måste således enligt avtalet kontrolleras av svensk domstol som prövar om det föreligger sannolika skäl att den häktade begått det brott som han begärs utlämnad för.⁹⁹ Kriteriet sannolika skäl krävs för att en misstänkt skall kunna häktas enligt svensk intern lagstiftning.¹⁰⁰ Samma kriterium finns i AllmL för att en utlämningsansökan skall befallas. Praxis illustreras av följande fall;

NJA 1978 C 272 Fallet rörde en utlämningsframställan från USA rörande en amerikansk medborgare som i sitt hemland var misstänkt för bl.a. våldtäkt. Till grund för framställningen låg tre amerikanska häktningsbeslut. HD prövade såsom det bilaterala avtalet stadgade huruvida sannolika skäl för den misstänktes skuld förelåg. Bevisningen som talade mot den misstänkte var i huvudsak målsägandens berättelse. HD ansåg efter sin prövning att

⁹⁶ Påle (2003) s. 54-55

⁹⁷ Prop. 1962:40 s. 4

⁹⁸ SÖ 1963:17 art. 1, att samma mått av bevisning inte krävs då dom föreligger framgår av art. 11 samt prop. Prop. 1962:40 s. 3

⁹⁹ Danelius (1982) s. 626 ff.

¹⁰⁰ RB 24 kap. 1 §

bevisningen inte var tillräcklig för att sannolika skäl för den eftersöktas skuld skulle kunna föreligga.

HD har vid prövningen dock ställt mycket högre beviskrav än vad som gäller enligt RB och AllmL. Beviskravet ligger närmare kriteriet utom rimligt tvivel, vilket är beviskravet för fällande dom.

NJA 1982 s. 830 Fallet rörde en utlämningsframställan från USA rörande en amerikansk medborgare som i sitt hemland var misstänkt för ”forgery” och ”grand theft”. Detta motsvaras i Sverige av en blandning av stöld och bedrägeri. En grand jury hade i USA beslutat att åtala honom och ett häktningsbeslut var utfärdat. Inför grand juryn hade dock varken den misstänkte eller hans ombud tillåtits närvara och åklagarens frågor var till stor del ledande. HD uttalade sig om att bevisvärderingen därför, vid prövningen om sannolika skäl förelåg, skulle ske med stor försiktighet. HD:s prövning var så pass långtgående, att man studerade huruvida de enskilda skaderekvisiten vid bedrägeri var bevisade och kom fram till att kravet på sannolika skäl inte var uppfyllt.

Ett förfarande inför en grand jury kan i rättssäkerhetssynpunkt motsvaras av en svensk häktningsförhandling i utelådan av den misstänkta. Trots det valde HD att tolka avtalets beviskrav mycket strikt. HD har vid denna prövning ökat beviskravet ytterligare.

De avtalsslutande parterna var oeniga om kraven på de bevis och utredningar som skall framläggas då den eftersökta personen är dömd i ansökningslandet. Enligt avtalet skall länderna godta varandras fällande domar som grund för utlämning.¹⁰¹ Enligt svensk intern utlämningslagstiftning kan utlämning vägras trots att alla villkor är uppfyllda om man från svensk sida anser att domen är uppenbart oriktig.¹⁰² Detta ansågs från amerikanskt håll vara ett onödigt krav, då det inte gjordes utlämningsframställningar baserade på eventuella felaktiga domar, då dessa kontrollerades extra noga. Den kompromiss som följde innebar att ingen speciell avtalsklausul gällande uppenbart oriktiga domar författades. Samtidigt tillkom en bestämmelse, som möjliggör att den anmodade staten vid mottagandet av till domen bifogad utlämningsframställan, kan kräva kompletterande handlingar. Bestämmelsen har i svensk praxis tolkats så att en befogenhet att vägra utlämning vid en uppenbart oriktig dom föreligger.¹⁰³

NJA 1975 s. 115 Fallet rörde en utlämningsframställan från USA rörande en amerikansk medborgare, som i sitt hemland var dömd för inbrott, misshandel och olaga hot. Den eftersökta motsatte sig utlämning och hävdade att han var oskyldig till brotten. I utlämningsansökan var domen bifogad samt utskrifter av de vittnesförhör, som legat till grund för grand jury avgörandet att åtala den eftersökta. Dock var inte det material som legat

¹⁰¹ SÖ 1963:17 art. 1, art 11

¹⁰² AllmL 9 § 3 st.

¹⁰³ SÖ 1963:17 art. 11 p. 1a, prop. 1962:40 s 7-8

till grund för den fällande domen bifogat. HD ansåg att den eftersöktes invändningar mot domslutet inte helt kunde negligeras, då det föreligger ett hinder mot utlämning enligt AllmL 9 § 3 st. i de fall då domen är uppenbart oriktig. Sverige krävde därför komplettering av utlämningsansökan med det material som legat till grund för den fällande domen. USA avböjde dock att ställa handlingarna till svenskt förfogande. HD fick då göra prövningen på det material som fanns att tillgå och fann att det trots att tveksamheter förelåg, inte kunde anses att avgörandet var uppenbart oriktigt.

Oviljan från amerikansk sida att komplettera handlingarna kan dock tyda på att bestämmelsen i avtalet inte tolkas på samma sätt i USA.

5.2.4 Hinder mot utlämning

Hinder mot utlämning föreligger enligt avtalets 5 artikel, om brottet redan har eller håller på att lagföras i den anmodade staten. Termen ”lagföras” innefattar även de tillfällen då åtalseftergift har meddelats.¹⁰⁴ Utlämning får heller inte medges, om gärningen är preskriberad i någon av de avtalsslutande staterna. Vidare får utlämning inte bifallas i de fall den eftersökta kommer att åtalas vid en extraordinär domstol, och gärningen enbart utgör brott mot militär lagstiftning eller är att betrakta som eller förknippas med ett politiskt brott. De ovan nämnda utlämningshindren var vid avtalsslutet inte tvistliga. Sverige genomdrev dock även ett mer omtvistat utlämningshinder, nämligen att underlåta utlämning i de fall det är oförenligt med humanitetens krav. Från amerikansk sida fanns en oro för att den ofullständiga uppräkningsavtalet på vad som skall tas hänsyn till, skulle kunna leda till obehöriga vägransgrunder. Sverige underströk dock att vägransgrunden endast kunde tillämpas i exceptionella undantagsfall och att bedömningen skall ske med hänsyn till gärningens beskaffenhet och den utlämningssökande statens intresse.¹⁰⁵

I svensk utlämningslagstiftning finns ett förbud mot utlämning om den eftersökta personen i den ansökande staten riskerar att förföljas på grund av härstamning, tillhörighet till vis samhällsgrupp, religiösa eller politiska uppfattningar.¹⁰⁶ Ett så brett undantag från den ömsesidiga utlämningsförpliktelsen återfanns inte i något annat bilateralt utlämningsavtal, som USA hade ingått och man var inte heller beredda att ingå ett avtal med detta innehåll i förhållande till Sverige. I denna situation kompromissade staterna genom att i avtalet uppta en allmän kompletterande regel för undantag med en hänvisning till lagstiftningen i den anmodade staten.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Prop. 1962:40 s. 5

¹⁰⁵ Prop. 1962:40 s. 5 ff., Sverige har vid prövning om huruvida en utlämning mellan USA och Sverige strider mot humanitetens krav följt den svenska praxisen att mycket starka skäl måste finnas för att hinder mot utlämning skall föreligga. Se exempelvis HD:s beslut i Ö 856/01 från 2001-05-11 samt NJA 1989:498.

¹⁰⁶ AllmL 7 §

¹⁰⁷ SÖ 1963:17, prop. 1962:40 s. 8-9

Sverige klargjorde vid avtalsförhandlingarna att man inte var beredd att utlämna svenska medborgare från Sverige. Denna inställning har varit förhärskande och starkt förankrad i svensk utlämningspolitik. Tidigare var utlämning av svenska medborgare från Sverige endast möjlig till de nordiska länderna. I och med den europeiska arresteringsorden har dock detta förbud luckrats upp även i förhållande till EU: s medlemsstater. Common law kretsen som USA tillhör, har som nämnts ovan, inte denna restriktivitet vad gäller utlämning av sina egna medborgare. En amerikansk medborgare, som begått ett brott i Sverige och som sedan flytt till USA, kan inte ställas inför rätta i USA, då de inhemska jurisdiktionsreglerna inte möjliggör detta. Undantag kan göras om offret är amerikansk medborgare eller om gärningen har hotat eller kränkt USA: s statliga intressen. En möjlighet till lagföring finns då enligt den passiva personalitetsprincipen och statskyddsprincipen. Ur amerikansk synvinkel är det annars endast Sverige som har jurisdiktion att lagföra gärningsmannen och han måste därför utlämnas till Sverige. Det finns inget intresse i USA att låta sina egna medborgare bli straffrättsligt immuna genom att vägra utlämning, trots att Sverige i motsvarande fall inte skulle bifalla en utlämningsansökan.¹⁰⁸ I avtalet har utlämning av egna medborgare därför gjorts möjlig, om landet anser detta nödvändigt. Ingen folkrättslig förpliktelse föreligger dock.¹⁰⁹ Sverige brukar av reciprocitetsskäl undvika att begära utlämning av ett anmodat lands egna medborgare. Vad gäller USA samt övriga anglosaxiska länder är det dock relativt vanligt att begära utlämnande, då motsatsen skulle leda till att straffrättslig immunitet tillskapades.¹¹⁰

I flera delstater i USA tillämpas fortfarande dödsstraff, vilket är förbjudet i Sverige enligt RF 2 kap 4 §. Sverige har sedan länge hävdad åsikten att avskaffandet av dödsstraffet också betyder att vi inte kan utvisa eller utlämna en människa till ett land där han riskerar att dömas till döden. (Problematiken kring dödstraffet kommer att behandlas mer ingående i kapitel 8). I utlämningsavtalet från 1961 har problematiken reglerats genom att Sverige vid utlämning till USA av en person, som eftersökts för brott som vid en fällande dom kan komma att straffas med döden, kan vägra utlämning om USA inte ger en försäkran om att dödstraff inte kommer att verkställas.¹¹¹

Den internationellt allmänt vedertagna specialitetsprincipen återfinns även i avtalets artikel 9. Enligt specialitetsprincipen och förbudet mot vidareutlämning får en eftersökt person inte vidareutlämnas till ett tredje land eller lagföras för ett brott som utlämningen inte rörde, om inte den eftersökte själv lämnat samtycke till detta.¹¹²

¹⁰⁸ Danelius (1982) s. 631

¹⁰⁹ SÖ 1963:17 art.7

¹¹⁰ Danelius (1982) s. 631

¹¹¹ SÖ 1963:17 art. 8

¹¹² Se exempelvis RH 1992:18 som rör tillämpningen av specialitetsprincipen vid utlämning mellan USA och Sverige.

5.3 Tilläggskonventionen från 1983, (SÖ 1984:34)

5.3.1 Allmänt

Antalet utlämningsärenden mellan USA och Sverige ökade markant under 1970-talet. De problem som uppstod i samband med att HD tolkade beviskravet i avtalet så snävt, samt de rent praktiska problem vad gäller frambringande av bevisning, som beskrivits ovan, ledde till nya överläggningar mellan Sverige och USA rörande en effektivisering och förenkling av utlämningsförfarandet. Utlämningsframställningarna avvisades i många fall av rent formella skäl och förfarandet var ofta långdraget. Den 14 mars 1983 undertecknades en tilläggskonvention rörande utlämning mellan länderna i Stockholm. De förpliktelser som Sverige har åtagit sig i enlighet med tilläggskonventionen har ansetts vara inom AllmL: s ramar och konventionen kunde därför ratificeras utan att någon lagstiftning blev nödvändig.

Enligt utlämningskonventionens tilläggsbestämmelser specificeras de kategorier av personer som är eftersökta. I det ursprungliga avtalet användes benämningen ”misstänkt för brott”. För att klargöra att även personer, som är häktade men ännu inte åtalade innefattas av avtalet, stadgas i stället ”personer, som är eftersökta för lagföring”.¹¹³

Den nya konventionen möjliggjorde även en diskretionär prövning av om verkställigheten av utlämning efter bifallen framställan skall skjutas upp pga. lagföring i den anmodade staten. Möjligheten till tillfällig utlämning för lagföring stadfästes även i avtalet.¹¹⁴

5.3.2 Utlämningsbara brott

Brottskatalogen ansågs vara föråldrad och Sverige var den pådrivande parten för dess avskaffande. Fler nya brottstyper, däribland fiskala brott, var inte upptagna i brottskatalogen, vilket ansågs vara ett stort hinder i kampen mot den internationella organiserade brottsligheten. Parterna ville även klargöra att utlämningsinstitutet endast skulle användas vid allvarliga brott. Enligt tilläggskonventionen skall istället för brottskatalog en generell bestämmelse tillämpas, som stadgar att samtliga gärningar kan leda till utlämning, om de uppfyller kravet på att vara straffbelagda med minst två års fängelse enligt båda staternas lagstiftning.¹¹⁵ Gällande eftersökta för

¹¹³ SÖ 1984:34 art. 1

¹¹⁴ 1984:34 art. 6

¹¹⁵ SÖ 1984:34 art. 2. HD har i flera fall prövat huruvida vissa i USA begångna gärningar är att betrakta som brott mot svensk lag. NJA 1989 s. 498 Fallet rörde frågan om huruvida gärningar begångna då mer otraditionella polismetoder såsom brottsprovokation använts, är att anse som brott enligt svensk lag. NJA 2000 s. 73 Fallet rörde en utlämningsframställan gälland häleribrott samt försök och förberedelse till samma egendom. Försök, förberedelse och stämpling till häleribrott är inte brott enligt svensk lag. De förberedande åtgärderna har

verkställande av fängelsestraff skall minst sex månader av straffet återstå för att utlämning skall vara möjlig. Det är oväsentligt om gärningen faller inom olika brottskategorier i de olika länderna. Utlämningsmöjligheterna utvidgades dock genom att kunna beviljas för alla former av osjälvständiga brott. Undantag från det generella kravet på viss svårighetsgrad kan frångås då utlämning beviljats för en gärning, som uppfyller alla krav, i de fall den eftersökte även är misstänkt eller dömd för en annan gärning, som uppfyller samtliga övriga villkor, s.k. accessorisk utlämning.¹¹⁶

En ny bestämmelse som utökade möjligheterna för utlämning då en gärning begåtts utanför den ansökande statens territorium tillkom genom tilläggskonventionen. Den nya avtals lydelsen innebär att eftersökta med tredje lands medborgarskap alltid skall utlämnas, om den anmodade statens jurisdiktionsregler i motsvarande fall skulle kunna ställa den eftersökte inför rätta. Det ansökande landets egna medborgare skall vid brott begångna utanför hemlandet utlämnas, om de inte ställs inför rätta i den anmodade staten. Denna bestämmelse innefattar i princip alla Sveriges utlämningsansökningar till USA. Generellt får utlämning vägras för brott begångna inom den anmodade statens territorium, om den misstänkte i stället ställs inför rätta där.¹¹⁷ Detta är ett utslag av principen ”aut dedecare aut judicare”. Exempelvis är svensk lag tillämplig och svensk domstol alltid behörig, då brottet begåtts på svenskt territorium, utomlands av svensk medborgare eller av utländsk medborgare bosatt i Sverige enligt BrB 2 kap 1 och 2 § §.

5.3.3 Beviskrav

En förenkling av utlämningsförfarandet genomfördes genom förenklade dokumentationskrav rörande bevisning för den eftersöktes skuld då fällande dom inte är meddelad. Bevisningen för den eftersöktes skuld måste enligt ursprungsavtalet vara av sådan dignitet att det enligt lagstiftningen i den anmodade staten hade varit möjligt att ställa den eftersökte inför rätta, om den brottsliga gärningen hade begåtts där. Detta villkor har gällt både formellt och materiellt och har inneburit att man varit tvungen att anpassa bevismaterialet efter vad som är godtagbart i varandras domstolar. Sverige har fri bevisföring och bevisvärdering, vilket innebär att alla bevis får frambringas inför rätten. Rätten är sedan fri att bedöma bevisvärdet av materialet. USA har inte fri bevisföring utan legal bevisföring, vilket innebär att vissa bevis är tillåtna att framläggas inför rätten och vissa inte (se kapitel 4.3.1). Som exempel kan nämnas att polisrapporter, som ofta används som bevis i svenska häktesförhandlingar, inte får användas i USA såsom bevis, då det klassificeras som otillåten ”hearsay”. I stället måste vittnen höras under ed direkt vid domstol. I det förenklade förfarandet skall häktningsbeslut godkännas ömsesidigt. Viss ytterligare bevisning skall dock bifogas, dock inte till den grad att en självständig bevisvärdering skall

dock enligt HD ansetts ingå i de fullborgade brotten och kunna föranleda utlämning genom att de är att beakta vid brottets svårighetsgrad.

¹¹⁶ 1984:34 art. 2, prop. 1982/83:156 s. 3-4

¹¹⁷ SÖ 1984:34 art. 4, prop. 1982/83:156 s. 4-5

kunna göras, men för att styrka sannolika skäl att anta att den eftersökte är skyldig till det utlämningsgrundande brottet. Den bevisning, som den eftersökte framhåller som motbevis, skall därför inte prövas, utom när det framgår att häktningsbeslutet är uppenbart oriktigt.¹¹⁸ Bestämmelsen om viss ytterligare bevisning har tillkommit för att ett amerikanskt häktningsbeslut i många fall endast utgörs av ett ifyllt förtryckt formulär. De häktespromemorior som skapas vid svenska domstolar har ansetts uppfylla kravet.¹¹⁹

Den av Sverige önskade möjligheten att neka utlämning då en dom var uppenbart oriktig fick inte genomslag i ursprungsavtalet. I stället hävdade USA att en dom alltid kontrolleras extra innan den blir underlag för en utlämningsframställning. Denna regel har beaktats i tilläggskonventionen. För att man på ett så tidigt stadium som möjligt skall upptäcka eventuella brister i domar skall den anmodade staten granska utlämningsansökans hållbarhet, innan den översänds till domstolen.¹²⁰ För att förfarandet ur svensk synvinkel skall överensstämma med RB och objektivitetsprincipen måste den granskande myndigheten, riksåklagaren, även beakta de fakta som talar till den tilltalades/misstänktes fördel. Denna princip har inte haft samma genomslagskraft i USA. Detta har lett till att USA ansett att man inte har fått tillräckligt mycket hjälp och stöd av den svenska åklagaren som företrädare dem i processen vid HD: s prövning av utlämningsframställningar. De amerikanska åklagarna agerar på ett annat sätt såsom partiskt ombud för Sverige vid motsvarande prövning i USA. Detta är dock nödvändigt i USA då prövningar av utlämningsframställningar kan vara processuellt mycket komplicerade.¹²¹

5.4 Schematiskt åskådliggörande av utvecklingen av utlämningsförfarandet mellan Sverige och USA

Nedan följer ett schematiskt åskådliggörande av utvecklingen av utlämningsförfarandet mellan Sverige och USA. Schemat är uppbyggt på så sätt att det i den vänstra kolumnen framgår vilken bestämmelse som behandlas. Övriga kolumner beskriver i kronologisk ordning hur de tillämpliga rättskällorna behandlar den aktuella bestämmelsen.

Bestämmelse	AllmL	Utlämningsavtal mellan Sverige och USA, SÖ 1963: 17	Utlämningsavtal mellan Sverige och USA, SÖ 1984: 34
Förfarande	Diplomatiskt, (14 §)	Diplomatisk, (art 11 p 1)	Diplomatisk, (art 11 p 1)

¹¹⁸ Se exempelvis HD:s beslut i mål Ö 4589/00 från 2001-01-18

¹¹⁹ SÖ 1984:34 art. 7, prop. 1982/83:156 s. 4-5

¹²⁰ SÖ 1984:34 art.13

¹²¹ SÖ 1984:34 art. 13, prop. 1982/83:156 s. 6, Danelius (1982) s. 633

Fri prövningsrätt	Ja, regeringen kan avslå en utlämningsansökan trots att inga lagliga hinder föreligger, (1, 16-20 § §)	Nej, avtalet är förpliktigande då villkoren är uppfyllda. (art 1)	Nej, avtalet är förpliktigande då villkoren är uppfyllda. (art 1)
Krav på reciprocitet	Nej	Ja	Ja
Utlämningsbara brott	Samtliga, (4 § 1 st.)	Specificerat i brottskatalog, (art 2)	Samtliga, (art 2)
Dubbel straffbarhet	Ja, (1 § 1 st., 4 § 1 st.)	Ja, (art 3)	Ja, (art 2)
Strafftröskel för icke dömda	Minst ett års fängelse för motsvarande gärning i Sverige, (4 § 1 st.)	Minst ett års fängelse i båda länderna, (art 3)	Minst två års fängelse i båda länderna, (art 2)
Strafftröskel för dömda	Minst fyra månaders kvarvarande verkställighet, (4 §)	Minst fyra månaders kvarvarande verkställighet, (art 3 p 2)	Minst sex månaders kvarvarande verkställighet, (art 2)
Materiella vägransgrunder	Brott mot enbart militär lag (5 §), politiska brott (6 §), då utlämning strider mot humanitetens krav (8 §) samt vid uppenbart oriktig dom (9 § 3 st.)	Brott mot enbart militär lag, vid politiska brott, samt då utlämning strider mot humanitetens krav, (art 5 p. 3-6) Sverige har även valt att tolka möjligheten till kompletterande handlingar såsom en möjlighet att vägra utlämning vid uppenbart oriktig dom, (art 11 p 1a, NJA 1975 s. 115, prop. 1962: 40)	Brott mot enbart militär lag, vid politiska brott, samt då utlämning strider mot humanitetens krav (art 5 p. 3-6)
Formella vägransgrunder	Då gärningen i Sverige är att anse som lagförd eller preskriberad (10 § 1 st.), då gärningen är begången och lagförd i tredje stat samt då stat som tillträtt europeiska utlämningskonventionen eller bilateralt avtal med Sverige lagfört gärningen. (10 § 2 st.)	Då gärningen i något av länderna är preskriberad eller har eller håller på att lagföras (art 5 p. 1-2)	Då gärningen i något av länderna är preskriberad eller har eller håller på att lagföras (art 5 p. 1-2)

Villkorad utlämning	Specialitetsprincipen (12 § 1 p.) Extraordinär domstol (12 § 2 p.) Dödsstraff (12 § 3 p.)	Försäkran kan krävas att dödsstraff ej skall verkställas, (art 8)	Försäkran kan krävas att dödsstraff ej skall verkställas, (art 8)
Krav på bevisning vid utlämning av dömd	Dom av behörig myndighet som måste stödjas av utredningen samt ej föranleda allvarlig erinran. (9 § 1 st.)	Dom av behörig myndighet, i undantagsfall kan kompletterande handlingar krävas, (art 11 p 1a)	Dom av behörig myndighet (art 11 p 4)
Krav på bevisning vid utlämning av misstänkt	Häktningsbeslut samt utredning som styrker att det finns sannolika skäl för den eftersöktes skuld (9 § 2 st.)	Häktningsbeslut samt fullvärdig bevisning som skall vara av den dignitet att den anmodade staten skulle kunna åtala om brottet begåtts där. (art 1, 11 p. 1b)	Häktningsbeslut samt utredning som styrker att det finns sannolika skäl för den eftersöktes skuld, (art 11 p. 4)
Utlämning av egna medborgare	Nej, (2 §)	Möjligt men ej krav, (art 7)	Möjligt men ej krav, principen aut dedecare aut judicare tillämpas (art 7)

6 Utlämningsamarbete mellan EU och USA

6.1 Bakgrund

6.1.1 Samarbete inom EG-rättens andra och tredje pelare

EU: s struktur består av tre pelare. Den första pelaren kallas även gemenskapspelaren och består av Europeiska gemenskapen (EG) samt Kol och stål gemenskapen och Euratom. Under denna pelare finns regleringarna kring de fyra friheterna, varor, tjänster, arbete och personer.

Den andra pelaren består av EU: s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP). EU: s medlemsstater har inte en gemensam utrikespolitik i egentlig mening, utan samverkan under den andra pelaren fungerar som ett förfarande för konsultationer och samråd mellan medlemmarna med syfte att nå gemensamma ståndpunkter och åtgärder.¹²² Samarbetet är mellanstatligt och kräver i princip enhällighet. Enligt 11 artikeln EUF har samarbetet under den andra pelaren som mål att skydda unionens gemensamma värden och grundläggande intressen, stärka unionens säkerhet, bevara freden, stärka internationell säkerhet, främja internationellt samarbete samt utveckla demokratin, rättsstatsprincipen samt respekten för de mänskliga rättigheterna.

Den tredje pelaren består av polissamarbete och straffrättsligt samarbete. Straff- och processrätt har historiskt sett inte varit föremål för samarbete inom EU och är således den nyaste av samarbetsformerna. Straffrätten ses enligt tradition av många länder som en påtagligt nationell angelägenhet, grundad på egna kulturella betingelser och rättstraditioner under mycket lång tid.¹²³ Utvecklingen har på endast några decennier gått från ett europeiskt samarbete, där straffrätten explicit lämnades utanför, till dagens EU, där straffrätten är mycket högt prioriterad. Den tredje pelaren tillkom genom Maastrichtfördraget 1992 med benämningen samarbete i rättsliga och inrikes angelägenheter. Pelaren hade då rollen att ge den allmänna ramen för uppbyggande av samarbete mellan medlemsstaterna i frågor som rättsväsende, gränskontroll, asyl och invandringspolitik i förhållande till tredje land samt polissamarbete för bekämpning av grövre brottslighet. Det var vid denna tidpunkt inte fråga om lagstiftning eller lagharmoniseringsarbete. Genom Amsterdamfördraget 1997 förändrades den tredje pelaren.¹²⁴ Fördragets syfte är att i EU upprätta ett område med

¹²² Bernitz och Kjellgren s. 171-172

¹²³ Wersäll s. 416

¹²⁴ Bernitz och Kjellgren s. 30 ff.

frihet, säkerhet och rättvisa.¹²⁵ En rad frågor har flyttats över till den första pelaren, exempelvis asyl och invandringspolitik, då detta hänger samman med den fria rörligheten av personer. Tredje pelaren består efter denna omstrukturering endast av polis- och straffrättsligt samarbete.¹²⁶ De frågor som behandlas rör Europol¹²⁷ och harmonisering av medlemsländernas straffrättsliga lagstiftning. Samarbetet är mellanstatligt, vilket innebär att inget av det som beslutas av rådet får direkt effekt i medlemsländerna, då ingen överföring av beslutsbefogenhet skett till EU:s institutioner från medlemsstaterna. I stället tillämpas mellanstatliga instrument såsom konventioner och rambeslut för att binda medlemmarna. Konventionerna måste ratificeras av medlemsstaterna för att sedan implementeras i den interna lagstiftningen och skiljer sig därvidlag inte från andra internationella överenskommelser. Rambeslut är inte bindande i sig, men de resultat som skall uppnås enligt beslutet är bindande för medlemsstaterna. Form och tillvägagångssätt för att uppnå målen är dock valfria för medlemmarna.¹²⁸ Europeiska arresteringsordern, som avhandlats ovan under kapitel 4.2.2, är exempel på det arbete som skett under den tredje pelaren.

Utvecklingen inom dagens EU är gård mot att straffrätten skall bli föremål för överstatligt beslutsfattande, som direkt binder medlemmarna. I ett utkast till upprättande av en konstitution för EU som framlagts av det Europeiska konventet framgår detta tydligt. Pelarstrukturen föreslås upphöra och alla rättsområden skall samordnas under ett gemensamt institutionellt ramverk. Alla rättsakter beslutade inom det straffrättsliga samarbetet skall då ha en överordnad ställning i förhållande till nationella lagar.¹²⁹

6.1.2 Den transatlantiska agendan

Det diplomatiska samarbetet mellan USA och EU har långtgående traditioner från och med att den första amerikanska observatören 1953 valdes in i EU:s föregångare, Kol och stål unionen. 1954 blev EU representerat i USA genom en beskickning i Washington och 1961 tillskapades USA:s första beskickning inom dåvarande EG.¹³⁰ Den transatlantiska agendan är en plattform för samarbete mellan EU och USA, från början rörande främst allmänna överläggningar samt handel. Det ökade kravet på samarbete inom andra områden ledde till antagandet av den nya transatlantiska agendan (NTA) vid ett toppmöte i Madrid 1995. Fyra huvudområden kan urskiljas; tillvaratagande av fred och demokrati, expansion av världshandel och närmare ekonomiska relationer, ökade relationer över atlanten mellan företag, privatpersoner och organisationer samt att generellt kunna möta utmaningar och problem runt om i världen. Utvecklingen av samarbetet sker genom regelbundna toppmöten mellan EU:s och USA:s högsta ledare. NTA är återföljd av en gemensam aktionsplan,

¹²⁵ EGF art. 61.1

¹²⁶ EUF art. 29-42

¹²⁷ Polissamarbete för bekämpning av terrorism och narkotikahandel

¹²⁸ Wersäll s. 419, Strömberg och Bergman s. 481, Bernitz och Kjellgren s 27-30, 287-288

¹²⁹ Gröning s. 54

¹³⁰ www.europa.eu.int/cgi-bin/etal.pl

som tar upp mer än 150 handlingsplaner som EU och USA har förpliktigt sig att följa. Det rör sig om allt från att riva handelshinder till att utöka möjligheterna till utbyte mellan universitet samt minska HIV smittan i Ukraina.¹³¹

I efterdyningarna av terrorattacken mot USA den 11 september 2001 presenterade EU:s högsta ledare ett förslag om ökat samarbete mellan EU och USA i kampen mot internationell brottslighet. Redan den 20 september 2001 lade EU fram en handlingsplan för kampen mot terrorism. I denna framgick specifikt att relationerna mellan EU och USA måste utökas och förbättras för att internationell gränsöverskridande brottslighet såsom terrorism skulle kunna bekämpas. Den transatlantiska agendan kom att i detta sammanhang fungera som ett ramverk för samarbete mellan EU och USA inom den juridiska och inrikespolitiska sfären.

Inom ramen för den transatlantiska agendan har sedan 2001 samverkan inom en rad brottsbekämpande och brottsförebyggande områden startat. Polisorganisationerna Europol och FBI har undertecknat två avtal om ökat samarbete, ett av mer framtida strategisk natur och ett rörande överföring av information. Inom området för migration och gränskontroll har samarbetet mellan USA och EU ökat genom informationsutbyte och diskussioner rörande utvecklingar inom exempelvis områden som biotekniska pass. Det straffrättsliga samarbetet har även utvecklats. Sommaren 2002 enades EU och USA om två nya banbrytande avtal, ett rörande ömsesidigt rättsligt samarbete och ett rörande förenklad utlämning i brottmål. Det senare avtalets tillkomstprocedur kommer att beröras i kapitlen 6.2.1 och 6.3.2. Mycket av samarbetet i den transatlantiska agendan har samband med kampen mot terrorism. Vid toppmötet i Göteborg 2001 enades EU och USA även om samarbete i kampen mot kvinnohandel, barnpornografi, ekonomiskbrottslighet och brott relaterade till den organiserade narkotikahandeln.¹³² Samarbetet har fortsatt att expandera och våren 2004 enades EU och USA om en gemensam handlingsplan i kampen mot terrorism.

Det kan nämnas att USA anser att Europa, men främst EU, har en generell alltför kraftlös inställning till terrorism. Kritik har framförts från USA: s sida för att Europa skyddar sina gränser mot Asien alltför dåligt samt inte kontrollerar immigranternas bakgrund effektivt. Vidare anses jakten på misstänkta terrorister samt preventiva åtgärder mot terrorism vara otillräckliga i jämförelse med USA.¹³³

¹³¹ http://europa.eu.int/comm/external_relations/us/new_transatlantic_agenda/index.htm

¹³² www.europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/external/usa/doc_xternal_usa_en

¹³³ Stevnson s. 75-82

6.1.3 Behovet av ett transatlantiskt utlämningsavtal

6.1.3.1 Inledning

Behovet av mer generella riktlinjer rörande utlämning mellan USA och EU:s medlemsländer är stort. Från USA:s sida är väl fungerande utlämningsinstitut högt prioriterade då de är ett led i att möjliggöra lagföring av de ansvariga för terrorattacken 11 september, 2001 samt ett hjälpmedel i det preventiva arbetet. Utlämningspraxisen skiljer sig markant åt mellan USA och EU, och inom medlemsländernas enskilda bilaterala avtal med USA. Sammantaget innebär detta att utlämningsförfarandet är långdraget, utdömandet och verkställandet av påföljder försenat och i vissa fall till att eftersökta frigges av formella skäl. Bakgrunden till problemen är att de två kontinenterna har skiljda synsätt både vad gäller utlämningsframställningar och synen på hur konventioner om mänskliga rättigheter skall tillämpas på utlämningsavtal.¹³⁴

6.1.3.2 Inquiry modellen v. Non – inquiry modellen

USA tillämpar den verkställande modellen av utlämning, som benämns non-inquiry, vilket innebär att USA inte granskar hur den ansökande statens straffrättsliga system fungerar och hur detta efter en eventuell utlämning skulle komma att påverka den eftersökte. Supreme Court etablerade detta synsätt 1901 i fallet *Neely v. Hankel*.¹³⁵ I fallet hävdade Neely, som var eftersökt för brott begångna på Cuba, att om han utlämnades till Cuba skulle hans rättigheter och privilegier som garanterades honom enligt den amerikanska konstitutionen förnekas honom. Supreme Court stegade då non-inquiry synsättet genom att uttala att amerikanska medborgare som begått brott i andra länder måste anpassa sig till det landets straff och processsystem. Detta synsätt statuerades nyligen åter i fallet *Ahmad v. Wigen* (1990).¹³⁶ Fallet rörde en person, Ahmad, eftersökt i Israel för att ha attackerat en buss. Ahmad hävdade att om han blev utlämnad till Israel skulle israeliska myndigheter behandla honom illa. Domstolen beslutade dock att utlämningsframställan skulle bifallas och att det inte var det amerikanska domstolväsendets uppgift att undersöka utländska domstolars integritet.¹³⁷ Orsaken till att USA tillämpar non-inquiry principen är flera. I första hand vill USA inte att amerikanska domstolar granskar utrikespolitiska ärenden då domstolarna inte är anpassade vare sig för att utreda eller utvärdera utrikespolitiska ärenden. Vidare är domstolarna i USA ovilliga att fatta beslut som på något sätt kan komma att kränka en annan

¹³⁴ Medley s. 1214-1215

¹³⁵ 180 U.S. 109 (1901)

¹³⁶ 910 F.2d 1063 (2d Cir. 1990)

¹³⁷ Vid ett tillfälle har en amerikansk domstol frångått principen om non-inquiry vid utlämningsframställningar. I fallet *Gallina v. Fraiser* 278 F.2d 77 (2d Cir. 1960) uttalade domstolen att non-inquiry modellen måste frångås i de fall den anmodade staten har ett process system som överhuvudtaget inte är förenligt med en federal domstols åsikt om vad som är anständigt eller inte. Detta utslag fick dock inte något som helst genomslag.

stats integritet som suverän part. Slutligen är USA av den åsikten att en rättslig granskning av den ansökande statens juridiska system hindrar utlämningsprocessen och därför även möjliggör för brottslingar att undandra sig lagföring. Non-inquiry modellen är en funktion av den diplomatiska teorin om att samtliga länder skall samarbeta fullt ut med varandra, vilket i detta fall innebär att varje land skall sträva efter att alltid bifalla en utlämningsframställan, utan att ställa krav på garantier av den anledning att den anmodade staten någon gång i framtiden kan komma att behöva motsvarande tjänst av den ansökande staten. Denna modell leder till såsom nämnts i kapitel 4.5 att makten vad gäller utlämning ligger hos den verkställande makten snarare än hos den nationella domarkåren.¹³⁸

Inom EU är det motsatta synsättet rörande utlämning förhärskande. Enligt inquiry modellen intar domstolarna en mycket aktiv roll vid fastställandet av huruvida enskilda utlämningsframställningar skall bifallas eller inte. Varje utlämningsframställan bedöms enskilt enligt de individuella omständigheterna i fallet. Enligt inquiry modellens tillämpare finns det inte några självklara fall då en utlämningsansökan alltid skall bifallas. Detta synsätt favoriseras därför av företrädare för individuella mänskliga rättigheter. EU:s medlemsstater granskar rutinmässigt den ansökande statens process- och påföljdssystem.¹³⁹ Exempelvis beskrivits i kapitel 3.2.2 och 5.2, att Sverige vägrar utlämning då den eftersökte riskerar att ställas inför extraordinär domstol, dödsstraff, tortyr eller annat inhumant beteende i den ansökande staten. Under senare år har EU:s medlemsstater vägrat utlämning till USA om den eftersökte riskerar att bli föremål för dödsstraff (se vidare kapitel 8). Inquiry principen innebär att den anmodade staten har ett ansvar för den eftersökta personens rättigheter och välbefinnande även i en främmande stat.¹⁴⁰ Förfarandet innebär även att den anmodade staten kan komma att riskera att kritisera den ansökande statens rättssystem, vilket kan leda till turbulens i det utrikespolitiska förhållandet mellan staterna.

Då inquiry staten i den ansökande statens rättssystem finner något som de anser strida mot interna grundläggande processuella regler eller mänskliga rättigheter väljer staten ofta att villkora ett bifall av utlämningsframställan mot en garanti från den ansökande staten att man skall uppfylla eller avstå vissa juridiska aspekter. Det viktigaste och mest frekventa exemplet på garantier av denna typ är garantier för att en utlämnad person inte skall bli föremål för dödsstraff.

6.1.3.3 Åsidosättandet av folkrättsligt bindande utlämningsavtal till förmån för mänskliga rättigheter

Ett område som är nära förbudet med olikheterna mellan USA och Europa är åsikten huruvida en stat bryter mot internationell folkrätt genom att åsidosätta sina förpliktelser enligt ett bindande utlämningsavtal till förmån

¹³⁸ Medley s. 1221-1224

¹³⁹ Medley s. 1224-1226

¹⁴⁰ Soring fallet, som kommer att behandlas nedan i kapitel 8 är ett utslag av inquiry modellens princip.

för de mänskliga rättigheterna. EU: s medlemsstater anser att detta inte innebär ett avtalsbrott och tillämpar detta handlande då de använder inquiry principen vid utlämningsförfaranden. USA å sin sida anser att det föreligger ett avtalsbrott enligt internationell folkrätt, om en stat vägrar utlämning till USA för ett brott som omfattas av det existerande bilaterala avtalet med hänvisning till EKMR.

Det är frestande att förutsätta att avtal vars syfte är att tillvarata mänskliga rättigheter med anledning av sin natur har högre rang än andra konventioner. Gällande internationell rätt talar dock inte för denna tes. Wienkonventionen om traktaträtten¹⁴¹ som är det instrument som används för att tolka internationella överenskommelser, lämnar denna fråga obesvarad. Genom artikel 53 och 64 i Wienkonventionen ges dock en möjlighet att förklara avtal ogiltiga för att de strider mot jus cogens. Jus cogens innebär en tvingande allmän folkrättsnorm varom hela statssamfundet är enigt och ingen avvikelse får göras. Om dessa bestämmelsen om jus cogens skulle tillämpas när en stat inte ville fullgöra sina förpliktelser enligt ett utlämningsavtal med hänvisning till mänskliga rättigheter, är det dock endast ett fåtal av artiklarna i EKMR som kan sägas vara allmänt tvingande folkrättsnormer antagna av hela statssamfundet. Förbud mot tortyr skulle falla in under jus cogens men det skulle emellertid inte rätten till en rättvis rättegång enligt EKMR 6 artikel eller den typ av mänskliga rättigheter som rätten till exempelvis ägande, utbildning och fria val utgör. Det har även föreslagits att artikel 103 i FN-stadgan, till vilken Wienkonvention artikel 30 hänvisar, skulle kunna ligga till grund för att avtal till förmån för mänskliga rättigheter, som skulle kunna åsidosätta tillämpligheten av andra avtal. Artikeln stadgar att vid en konflikt mellan ett åtagande enligt FN-stadgan och ett åtagande enligt ett annat internationellt avtal har åtagandet enligt FN-stadgan företräde. Respekt för de mänskliga rättigheterna är ett åtagande under FN-stadgan enligt artikel 55c. Det är dock inte troligt att denna bestämmelse täcker in samtliga mänskliga rättigheter som stadgas i EKMR. Det är också möjligt att vissa mänskliga rättigheter är en del av internationell sedvanerätt. Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter har uttalat att vissa mänskliga rättigheter kan innebära ett direkt hinder för utlämning.¹⁴² Det är dock från detta uttalande inte möjligt att dra slutsatsen att EKMR alltid åsidosätter andra avtal vid en konflikt.¹⁴³

Ur internationell folkrätt och sedvanerätt kan således utläsas att vissa mänskliga rättigheter kan innebära en grund för att vägra utlämning utan att den anmodade staten för den skull bryter sina förpliktelser enligt ett bilateralt utlämningsavtal. Det kan dock inte utläsas vilka av EKMR bestämmelser som är en del av internationell sedvanerätt, jus cogens eller tillhör de rättigheter som FN-stadgan hänvisar till.

Klart kan sägas att det är EKMR artikel 3, förbud mot tortyr och annan förnedrande behandling, artikel 6, rätten till en rättvis rättegång och artikel

¹⁴¹ Konventionen är antagen i Wien 23 maj 1969 U.N.Doc.A/Conf.39/27

¹⁴² Se exempelvis Soring fallet i kapitel 8.2.2.

¹⁴³ Wyngaert s. 761-764

8, rätten till privatliv som är aktuella enligt ovan. Problemet kvarstår dock då artiklarna innefattar ett vitt spektrum av kränkningar. Exempelvis förbudet mot tortyr i artikel 3 innefattar rätten att inte bli utsatt för fysisk tortyr, dock kan förbud mot tortyr även innebära förbud mot att utöva sin religion.¹⁴⁴ Fysisk tortyr torde innebära ett hinder enligt folkrätten för utlämning, men det är tveksamt om även ett förbud att utöva sin religion innebär ett hinder. Gränsdragningen är oklar.

6.1.3.4 Kommentar kring problematiken

Fallet Ira Einhorn kan fungera som exempel på hur utlämning mellan ett europeiskt land och USA kan innebära en lång kamp pga. skilda utgångspunkter vad gäller utlämning med följderna att en kriminell person kan dra fördelar av detta.

Einhorn var en f.d. hippie ledare, som blev en väl känd politiker i Philadelphia. 1977 mördade Einhorn sin f.d. flickvän och gömde henne i sin garderob där hon hittades mumifierad knappt två år senare. Einhorn arresterades i USA 1979 för mordet med frigavs mot borgen. Einhorn flydde för att undkomma lagföring till Irland. Han upptäcktes 1981 men kunde inte begäras utlämnad då utlämningsavtal mellan USA och Irland saknades. Einhorn lämnade då Irland för att leva 16 år under falskt namn på den europeiska kontinenten. 1993 beslutade åklagarmyndigheten i Philadelphia att Einhorn skulle ställas inför rätta i sin frånvaro då det fanns en risk att vittnen och andra bevis skulle kunna komma att försvinna eller bli förstörda innan Einhorn greps. Juryn fann Einhorn skyldig till mordet och dömde honom till livstidsfängelse. 1994 upptäcktes Einhorn i Frankrike och begärdes utlämnad av USA. Vid prövningen av utlämningsframställan i Frankrike hävdade Einhorn att det var olagligt av åklagaren i Philadelphia att ställa honom inför rätta i hans frånvaro och att utlämningsframställan därför inte kunde bifallas. Einhorn hävdade även att om han skulle bli utlämnad fanns en stor risk att han skulle bli föremål för dödsstraff i USA. Den franska domstolen nekade USA utlämning och frigav Einhorn. Efter stora diplomatiska kontroverser begärde USA 1999 återigen Einhorn utlämnad. Under mellanperioden förändrade staten Philadelphia sin lagstiftning vad gäller fällande domar fattade i utvaro av den åtalade. Enligt den nya lagen fick Einhorn efter en eventuell utlämning rätt till en ny prövning. Den franska domstolen biföll denna gång utlämningsframställan villkorat mot att Einhorn fick en ny prövning i USA samt att han inte blev föremål för dödsstraff trots att Einhorn redan var dömd till livstids fängelse. Denna typ av garanti reglerades inte heller i det fransk-amerikanska utlämningsavtalet. För att övertala Frankrike att godta garantin krävdes bl.a. att den amerikanska utrikesministern personligen gav ett löfte om att Einhorn inte skulle dömas till döden. Sedan Einhorn överklagat till den franska högsta domstolen biföll även den utlämningsframställan. Einhorn överklagade då utlämningen till den Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter. Domstolen kom dock fram till att utlämningen inte stred mot de mänskliga rättigheterna så länge amerikanska myndigheter kunde garantera

¹⁴⁴ Wyngaert s. 765-773

att Einhorn inte skulle bli föremål för dödsstraff. 2002 blev Einhorn överlämnad till USA och dömdes där till livstidsfängelse.¹⁴⁵ Fallet Einhorn är bara ett exempel av flera på hur bristen på korresponderande lagar missgynnar utlämningsinstitutet och bekämpningen av brottslighet.

Formella problem kan också uppstå, exempelvis med garantier. I fallet med Ira Einhorn saknades reglering av formella krav på garantier i utlämningsavtalet. Problem uppstod om vems löfte som var giltigt. Även i fallet med Pietro Venezia uppstod liknande problem. USA ansökte om utlämning från Italien av en person vid namn Pietro Venezia, som erkänt ett mord i Florida 1994. Italien krävde för att bifalla utlämningsansökan en garanti för att Venezia inte skulle bli föremål för dödsstraff i USA. Det amerikanska justitiedepartementet lämnade först en muntlig utfästelse med garantier för att dödsstraff inte skulle bli aktuellt i fallet. Då den italienska domstolen inte fann detta tillräckligt kompletterade det amerikanska justitiedepartementet med en skriftlig utfästelse. Den italienska domstolen fann inte heller detta tillfredsställande, då fallet skulle prövas i en delstats domstol och inte i federal domstol. Detta trots att den italienska domstolen var medveten om att Florida skulle tvingas att föga sig efter regeringens löfte till Italien enligt den konstitutionella supremacy bestämmelsen, vilken innebär att federala beslut står över statliga i vissa frågor.¹⁴⁶ Fallet slutade med att den italienska domstolen kom fram till att det inte existerade tillfredsställande garantier för att dödsstraff inte skulle utdömas och i ljuset av den italienska konstitutionens absoluta rätt till liv vägrades utlämning. En dispyt uppstod mellan staterna efter detta uttalande. USA har aldrig brutit en garanti rörande icke tillämpning eller icke utfärdande av dödsstraff.¹⁴⁷ Den italienska vägran att utlämna trots garantier kan i detta fall ses som å ena sidan en triumf för de mänskliga rättigheterna och å andra sidan som ett folkrättsligt avtalsbrott i ljuset av det italiensk-amerikanska utlämningsavtalet. Fallet beskriver problemet med att det inte finns klara direktiv på hur och av vem garantier skall ge i dessa fall. Vanligt i dessa fall är att den stat som nekar utlämning saknar jurisdiktion att lagföra den eftersökte för det aktuella brottet. Staten har då inget annat val än att frige den eftersökte, vilket inte ses med blida ögon från USA: s sida. Detta förfarande kan även anses strida mot den folkrättsliga principen "aut deducare aut judicare", vilken innebär att ett land antingen får välja att utlämna eller självt lagföra brottet.

Trenden hos EU: s medlemsstater att vägra utlämning till USA med hänsyn till mänskliga rättigheter kan leda till förödande konsekvenser. För att USA skall säkerställa lagföring av personer som begått grova brott kan de komma att tillämpa andra metoder än utlämningsinstitutet. Överföring av lagföring är ett juridiskt lagligt alternativ. Då jurisdiktion inte föreligger, kan det land

¹⁴⁵ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9809/29/telegram/utrikes54.html>
<http://www.analyskritik.press.se/ekonomi/Foretag/Bronfman.htm>

Medley s. 1230 ff., Gregg s. 127

¹⁴⁶ Supremacy regeln kan inte sägas gälla generellt vad gäller denna typ av garantier, se kapitel 8.2. Dock var gällde bestämmelsen i detta fall i förhållande till Florida.

¹⁴⁷ Gregg s. 125-128

som vägrat utlämning genom att den stat där brottet begåtts begär det eller på begäran av den anmodade staten, erhålla jurisdiktion genom överföring av lagföring. Syftet är dels att motverka straffrättslig immunitet då utlämningsansökan avslås, och dels att utlämningsförfarandet kan vara omständligt, men även att det med hänsyn till processen eller gärningsmannen bedöms som lämpligare att lagföring sker i medborgarlandet. Det land som överför jurisdiktionen avstår sin egen rätt till att väcka åtal för den gärning överföringen gäller.¹⁴⁸ De flesta av EU:s medlemmar har slutit avtal med andra stater för att möjliggöra överföring samt tillträtt den europeiska konventionen från 1972 om överförande av lagföring i brottmål.¹⁴⁹ Överförande av lagföring enligt lagföringskonventionen är oberoende av om ursprunglig jurisdiktion föreligger i den stat där lagföringen skall ske efter överförandet.¹⁵⁰ I Sverige är överföring av lagföring rent teoretiskt dock möjligt utan avtal.

Ett annat alternativ för att undkomma de problem som kan uppstå vid en formell utlämningsframställan är tvångsmässigt bortförande av den eftersökte. Supreme Court har i fallet *Ker v. Illinois* från 1886 godkänt att en eftersökt kan lagföras i USA efter att ett tvångsmässigt bortförande till landet har skett. Fallet rörde en person eftersökt för bedrägeri, som uppehöll sig i Peru. USA gjorde en formell utlämningsansökan till Peru i enlighet med det existerande utlämningsavtalet. Samtidigt reste likväl en amerikansk agent till Peru och i strid med utlämningsavtalet och förde den eftersökte till USA med våld. Prejudikatet från 1886 har modifierats 1996 genom domen *Alvarez-Machain v. United States*.¹⁵¹ Fallet rörde en person som uppehöll sig i Mexico och som var eftersökt för tortyr och mord på en amerikansk agent i Mexico. Amerikansk polis reste till Mexico och bortförde den eftersökte till USA. Bortföringsaktionen innehöll våld, elektriska chocker, svält samt injektioner av okänd kemisk substans. Mexikanska myndigheter uttryckte sitt missnöje med aktionen och ansåg att den stred mot det existerande utlämningsavtalet mellan länderna. Domstolen fann att bortföringen var legal i ljuset av 1886 års fall, men att den kränkte det bilaterala utlämningsavtalet eftersom USA inte hade samråd med mexikanska myndigheter före aktionen.¹⁵² Denna typ av aktioner kommer med största sannolikhet aldrig att godkännas vid ett eventuellt samråd med de europeiska länderna. Risken är dock att USA i ett högprestigefall, såsom vid ett eventuellt infångande av den för terrorattacken den 11 september 2001 misstänkte Usama Bin Laden, väljer att tvångsmässigt bortföra den eftersökte utan samråd för att kringgå utlämningsproblematiken. Ett tredje alternativ för att undkomma de problem som kan uppstå vid en formell utlämningsframställan är att lura den eftersökte in under en annan jurisdiktion. Exempel på detta är exempelvis då amerikansk polis 1987 lurade en libanesisk terrorist, eftersökt för kapning av ett jordanskt flygplan,

¹⁴⁸ Prop. 1975/76:3 s. 79-81

¹⁴⁹ Implementerad i Sverige genom Lag (1976:19) om internationellt samarbete rörande lagföring för brott.

¹⁵⁰ Rekke, kommentar till Lag 1976:19, Karnov band 1-3/18

¹⁵¹ 107 F.3d 696 (9th Cir. 1996)

¹⁵² Bassiouni (2002) s. 252-280, Medley s. 1236-1237

ombord på en båt i Medelhavet och arresterade honom då båten kom ut på internationellt vatten. Vidare arresterade amerikansk polis 1975 i samarbete med senegalesiska myndigheter en narkotikahandlare då flygplanet som den eftersökte reste med gick ner i Senegal för att tanka på vägen mellan Argentina och Frankrike. Denna typ av operationer kräver formellt fullt samarbete med myndigheterna i den stat där den eftersökte befinner sig. Dock kan det uppstå svårigheter att bevisa att den eftersökte verkligen arresterats genom denna typ av operationer.¹⁵³

6.1.4 Analys

Ett transatlantiskt utlämningsavtal ligger mycket rätt i tiden då straffrättsligt samarbetet har hög prioriterat både inom EU och inom det transatlantiska samarbetet där behovet av ett utlämningsavtal är stort. En inquiry-stats granskning av hur en non-inquiry stat vid en eventuell utlämning kommer att behandla den eftersökte hindrar utlämningsinstitutets grundläggande funktion att effektivt bekämpa brottslighet. Non-inquiry staten är inte van vid den granskning som sker, utan anser att det är en kränkning av statens integritet, som därtill ofta innebär en kritik av rättssystemet. Vidare leder en granskning i en non-inquiry stat till ett långsamt förfarande eftersom staten inte vet vad som förväntas av inquiry staten eller hur de eventuella garantierna för den eftersöktes rättigheter skall utformas. USA tillämpar genom sin non-inquiry modell i praktiken ickereciprok utlämningsdiplomati med EU: s medlemmar. USA väljer att bifalla utlämningsframställningar, som är förenliga med existerande avtal, utan krav på garantier eller liknande, medan EU: s medlemsstater å sin sida inte självklart bifaller en utlämningsansökan, som är förenlig med ett existerande utlämningsavtal. Komplikationer, förseningar och missförstånd blir följden av att de två kontinenterna har så grundläggande olika syn på utlämningsförfarandet.

Det övergripande målet för den transatlantiska utlämningskonventionen är att effektivisera utlämningsförfarandet mellan USA och Europa som ett led i kampen mot den internationella organiserade brottsligheten. Det övergripande syftet med det transatlantiska avtalet är således att överbygga barriärerna vad gäller de mänskliga rättigheterna, då det i huvudsak är inom detta område som problemen uppstår. Ur EU: s synvinkel är de grundläggande mänskliga rättigheterna en alltför betydelsefull doktrin att ge avkall på för att effektivisera utlämningsinstitutet med USA. Dödsstraffet anses vara så förkastligt och inhumant att det inte går att bortse från möjligheten till sådan påföljd gentemot önskan om en effektivare brottsbekämpning. Även rätten till en rättvis rättegång enligt EKMR art 6 måste anses så viktig, att garantier kan krävas för dess uppfyllelse för att en utlämningsframställan skall kunna bifallas. Inquiry staterna, i detta fall EU: s medlemsländer, intar positionen av att vara de mer säkra och rättvisa staterna, vilket inte per automatik är fallet. USA har grundläggande rättigheter för en misstänkt person, som på motsvarande sätt kränks vid en

¹⁵³ Bassiouni (2002) s. 252-280, Medley s. 1238- 1239

utlämning till exempelvis Sverige, såsom rätten att dömas av en jury. EU-staterna måste acceptera vissa skillnader i synsätt för att ett utlämningssamarbete skall fungera. Syftet med det transatlantiska utlämningsavtalet är således att klargöra vilken typ av villkor som EU: s medlemsstater kan kräva för att bifalla en utlämningsansökan och vilka av deras krav som innebär ett folkrättsligt avtalsbrott när det gäller att neka utlämning. Syftet med avtalet är även att klargöra de formella kraven för hur tillfredsställande garantier skall lämnas. Om ett välfungerande garantisystem saknas blir utlämning omöjlig till USA i de angelägna grävsta brottsfallen.

Genom att ingå ett transatlantiskt utlämningsavtal skapas större enhetlighet i utlämningsförfarandet. USA behöver inte förhandla enligt en mängd differentierade avtal. Dock kommer varje medlemsstat i EU fortfarande ha ett eget bilateralt utlämningsavtal med USA, men dessa kommer att genomsyras av uniforma bestämmelser, vilket även hindrar att en eftersökt person för att undvika utlämning till USA kan utnyttja att EU: s medlemmar har skilda villkor för utlämning. EU kan å sin sida med en enad röst fungera som en starkare motpart mot USA i avtalsförhandlingar om villkoren för transatlantisk utlämning. I utlämningspraxis kan dock utrönas att vissa av EU: s medlemmar, såsom Frankrike, Italien och Tyskland, har en mer hårdför utlämningspolitik gentemot USA än exempelvis Storbritannien och Spanien. Det kan antas att USA har en önskan att det transatlantiska utlämningsavtalet skall leda till en mer enhetlig utlämningspolitik från Europa.

6.2 Avtal om utlämning mellan Europeiska unionen och Amerikas förenta stater

6.2.1 Tillkomst

Som ovan nämnts startade de informella förhandlingarna rörande ett transatlantiskt utlämningsavtal redan i september 2001. Från EU: s sida utarbetade Spanien, Danmark och Belgien fram ett avtalsförslag, som blev färdigt under det grekiska presidentskapet i rådet. I april 2002 bemyndigades rådets dåvarande spanske president förhandlingsmandat.¹⁵⁴ Omfattande förhandlingar skedde under hela det danska presidentskapet mellan de blivande fördragsslutande parterna.¹⁵⁵ Den 28 maj 2003 beslöt den svenska regeringen att godkänna avtalet. Samma sak skedde samtidigt enhälligt inom alla EU: s medlemstater. Drygt en vecka senare godkände ministerrådet samma avtal, vilket gav den dåvarande grekiske ministerrådspresidenten mandat att underteckna avtalet vid toppmötet mellan EU och USA den 25 juni 2003 i Washington.

¹⁵⁴ Rådets beslut 6438/40/02 från den 25-26 april 2002

¹⁵⁵ Se exempelvis Rådets beslut 8295/03 från den 3-4 april 2003, Rådets beslut 8296/03 från den 9 april, Rådets beslut 8296/1/03 från den 16 april 2003, Rådets beslut 8296/2/03 från den 6 juni 2003, Rådets beslut 10618/03 från den 18 juni 2003, Rådets beslut 10288/02 från den 20 juni 2003.

Avtalet är en produkt av EU: s andra pelare rörande, det utrikespolitiska samarbetet samt möjliggjordes av den tredje pelaren rörande straffrättsliga frågor inom den transatlantiska agendans ramar. Det transatlantiska utlämningsavtalet är det första större avtalet där unionen, inte de enskilda medlemsländerna inom EU, är den avtalsslutande parten inom området straffrättsligt och polisiärt samarbete. Avtalet är tänkt att ha en prejudicerande verkan på liknande framtida avtal då unionen är part.¹⁵⁶ Tidigare har EU avtalat med Norge och Island om att Schengen konventionens regler skall vara tillämpliga mellan avtalsparterna. Avtalet förstärker även indirekt implementeringen av FN: s konvention mot organiserad transatlantisk brottslighet.¹⁵⁷

6.2.2 Tillämpning

Avtalet träder i kraft först efter att både EU och USA har avslutat sina interna förfaranden som syftar till att uppfylla avtalet och meddelat varandra detta och vid en eventuell framtida uppsägning upphör avtalet att gälla efter en uppsägningstid på sex månader.¹⁵⁸ Detta innebär som ovan nämnts att det transatlantiska avtalet måste ratificeras av EU: s medlemsstater, innan EU har uppfyllt sina interna förfaranden. För Sveriges del pågår arbete med att ratificera avtalet. Preliminärt beräknas detta kunna ske i slutet av 2004.¹⁵⁹ Vid författandet av denna uppsats har avtalet ännu inte trätt i kraft (november 2004). Överenskommelsen sätter inte de bilaterala avtalen mellan enskilda EU medlemsstater och USA ur spel. Tanken är istället att överenskommelsen skall bygga på, komplettera och endast i vissa undantagsfall, ersätta bestämmelserna i de enskilda bilaterala avtalen.¹⁶⁰ EU ansvarar enligt avtalet för att de nuvarande medlemsstaterna bekräftar att de tillämpar sina individuella existerande bilaterala utlämningsavtal med USA enligt det transatlantiska utlämningsavtalet samt att framtida medlemsstater gör det då de ingår i unionen.¹⁶¹ För att uppfylla detta krav beslutade rådet att medlemsländernas bilaterala avtal skall börja omförhandlas så snabbt som möjligt, dock med respekt för de enskilda ländernas speciella situation. USA och EU skall gemensamt försöka arbeta fram två modeller för bilaterala avtal, som varje medlemsstat skall kunna använda som bilaga till de ursprungliga utlämningsavtalen med USA.¹⁶² Framtida bilaterala utlämningsavtal mellan USA och en EU-stat skall vara förenliga med det transatlantiska avtalet.¹⁶³ Avtalet är tillämpligt på brott begångna både före

¹⁵⁶ Ett liknande avtal förväntas börja förhandlas med Ryssland. Europaparlamentets sammanträdesprotokoll A5-0172/2003 från den 22 maj 2003, innehållande betänkande från EU-parlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter, s. 5

¹⁵⁷ Europaparlamentets sammanträdesprotokoll A5-0172/2003 från den 22 maj 2003, innehållande betänkande från EU-parlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter s. 5

¹⁵⁸ Avtal om utlämning mellan Europeiska unionen och Amerikas förenta stater art. 22

¹⁵⁹ <http://www.regeringen.se/sb/d/1915/a/27134;jsessionid=aHoL3INGzcXh>.

¹⁶⁰ European Union Factsheet, Extradition and mutual legal assistance

¹⁶¹ Avtal om utlämning mellan Europeiska unionen och Amerikas förenta stater art. 3 p. 2

¹⁶² Rådets beslut 10618/03 från den 23 juni 2003, Rådets beslut 10707/03 från den 26 juni 2003.

¹⁶³ Avtal om utlämning mellan Europeiska unionen och Amerikas förenta stater art. 18

och efter avtalets ingående om framställan är gjord efter avtalets ingående.¹⁶⁴

6.2.3 Grundläggande principer i det transatlantiska avtalet

Utlämningsavtalet mellan EU och USA bygger på vissa grundidéer. Utlämningsframställningar skall hanteras mer skyndsamt samt kräva mindre och enklare dokumentation. Kanalerna för framställan skall förenklas och i vissa fall är endast direkt kontakt mellan ländernas myndigheter nödvändig. Då en utökning av antalet gärningar, som kan ligga till grund för utlämning, är önskvärd stadgar överenskommelsen en generell bestämmelse att alla brott som ger fängelse mer än ett år skall omfattas. Alla vägransgrunder som de enskilda EU-medlemsstaterna satt upp i de bilaterala avtalen skall fortsätta att gälla. Även i framtiden skall det tillåtas att EU stater kräver att bifall för utlämning till USA skall villkoras mot att dödsstraff inte skall utdömas. Överenskommelsen skall även tillvarata de eftersöktas rätt till en oberoende prövning inför en lagligt inrättad domstol. Även sekretessbelagd information och konkurrerande utlämningsframställningar behandlas i överenskommelsen.¹⁶⁵ Från svenskt håll framfördes krav på att utlämning av egna medborgare inte skulle innefattas av avtalet och att frågan om dödsstraff skulle lösas.¹⁶⁶ Båda dessa önsknings tillvaratogs.

6.3 Kritik mot det transatlantiska utlämningssamarbetet

6.3.1 Inledning

I underkapitlet kommer den kritik som har framförts mot det transatlantiska avtalet att redovisas. Kritiken delas upp i två huvudkategorier, kritik mot avtalets tillkomstprocedur och kritik mot avtalets materiella innehåll. Av framställningsskäl kommenteras kritiken mot avtalets materiella innehåll fortlöpande.

6.3.2 Kritik mot avtalets tillkomstprocedur

Det har framförts omfattande kritik mot avtalets odemokratiska tillkomstprocess. Europaparlamentets ledamöter ansåg att både EU-parlamentets och de nationella parlamentens kontrollbefogenheter åsidosatts, vilket strider mot EU:s demokratiska principer.¹⁶⁷ Kritiken grundar sig på att både europaparlamentet och de nationella parlamenten har hållits utanför avtalets tillkomst. Förhandlingarna mellan EU och USA rörande det transatlantiska utlämningssamarbetet var hemliga från och med att de informella avtalsförhandlingarna startade den 29 september 2001 till

¹⁶⁴ Avtal om utlämning mellan Europeiska unionen och Amerikas förenta stater art. 16

¹⁶⁵ European Union Factsheet, Extradition and mutual legal assistance

¹⁶⁶ Hansson s. 2

¹⁶⁷ Europaparlamentets rekommendation från den 3 juni 2003, Hansson s. 2

den 6 maj 2003. Tillkomstprocessen har av kritikerna ansetts vara oacceptabelt, då hemliga förhandlingar med tredje land inte hör hemma i en demokratisk organisation.¹⁶⁸ Detta är visserligen formellt korrekt i enlighet med art 24 och art 38 EUF, men artikel 24 stadgar å andra sidan att när det är nödvändigt att ingå avtal med en eller flera stater eller internationella organisationer för att genomföra denna avdelning (gemensam utrikes och säkerhetspolitik) får rådet bemyndiga ordförandelandet att inleda förhandlingar. Rådet är beslutande organ när förhandlingarna är färdiga och avtal skall ingås. De avtal som sluts är bindande för unionens medlemsstater. Artikel 38 stadgar att sådana avtal som avses i art 24 får omfatta frågor som rör polissamarbete och straffrättsligt samarbete. Varken Europaparlamentet eller de nationella parlamenten behöver därför formellt rådfrågas. Europaparlamentet ansåg dock att rådet inte skall utnyttja denna möjlighet i principiellt avgörande frågor. Inom andra områden finns en väletablerad praxis att alltid involvera Europaparlamentet, formellt eller informellt. Denna praxis har dock inte utbrejts till att tillämpats även inom det polisiära och straffrättsliga samarbetet. Europaparlamentet hävdade vidare att avtalet skulle komma att påverka enskilda individers fri- och rättigheter och att de därför enligt artikel 21, 34.2.c och 39.1 EUF måste rådfrågas.¹⁶⁹ Detta togs dock inte hänsyn till vid den aktuella förhandlingen.

I augusti 2002 offentliggjordes de då hemliga utkastet av den brittiska oberoende samhällsgranskande organisationen Statewatch.¹⁷⁰ Organisationen hade tidigare begärt att få ut utkastet men vägrats med hänvisning till att ”intresset av att skydda rådets objektivitet är större än intresset av demokratisk kontroll”.¹⁷¹ De offentliggjorda hemliga förslagen ledde till häftiga diskussioner i en rad EU-länder, dock inte i Sverige. Den 28 februari 2003 beslöt ministerrådet att avbryta avtalsförhandlingarna p.g.a. den intensiva kritiken för att ministrarna skulle kunna förankra avtalet i sina nationella parlament.¹⁷² Avtalsutkastet var dock fortfarande hemliga och delgavs endast somliga i de nationella parlamenten, vilket omöjliggjorde en offentlig debatt. Även i april 2003 läckte en uppdaterad version av avtalet ut och publicerades genom Statewatch.¹⁷³ Rådet gav då som förslag att avtalet skulle offentliggöras först efter att USA och EU hade enats om avtalets slutgiltiga lydelse vid ett toppmöte i 8 maj samma år i Bryssel.¹⁷⁴ Från USA: s sida hade avtalsutkastet vid motsvarande tidpunkt noggrant kontrollerats och godkänts av både USA: s kongress och senat. Avtalsutkastet läckte dock återigen ut och denna gång krävde parlamentet

¹⁶⁸ Norton-Taylor

¹⁶⁹ Europaparlamentets sammanträdesprotokoll A5-0172/2003 från den 22 maj 2003, innehållande betänkande från EU-parlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter., s. 6

¹⁷⁰ *Secret EU-US agreement being negotiated*
www.statewatch.org/news/2002/jul/11Auseu.htm

¹⁷¹ Rådets beslut 7664/02, från den 16 april 2002

¹⁷² Rådets beslut 8295/03, från den 28 februari 2003

¹⁷³ *EU: Council capitulates and releases draft EU-US agreement*
www.statewatch.org/news/2003/may/06useu.htm

¹⁷⁴ Rådets beslut 8296/1/03 från den 16 april 2003

att bli officiellt rådfrågat, efter att tidigare endast önskat medverka.¹⁷⁵ Samtidigt skrev den brittiska granskningskommittén och det brittiska överhuset ett gemensamt uppseendeväckande brev direkt till den dåvarande grekiske EU-ordföranden, i stället för att gå genom sin regering, med anledning av att de hade funnit att hemlighetsstämpeln ledde till att avtalet inte kunde granskas enligt konstitutionella regler. I brevet uppmanades presidenten att tillhandahålla samtliga medlemsstaters parlament en kopia av avtalet och låta de folkvalda ledamöterna granska avtalsförslaget under sex veckor.¹⁷⁶ Uppmärksamheten ledde till att avtalsförslaget cirkulerades till den grad att fortsatt hemligstämpel var lönlös.¹⁷⁷ Rådet offentliggjorde, efter samråd med USA, avtalsutkastet den 6 maj 2003.¹⁷⁸ Den 15 maj 2003 skedde en formell föredragning inför Europaparlamentet. Något officiellt rådfrågande från rådets sida till parlamentet rörande det transatlantiska utlämningsavtalet skedde dock aldrig.

Även förfarandet efter överenskommelsens undertecknade den 25 juni 2003 har kritiserats. Normalt skulle avtalet hänvisas till den amerikanska senaten och medlemsstaternas nationella parlament för ratifikation och sedan skulle varje stat individuellt omförhandla sitt bilaterala avtal med USA. Som ovan nämnts skall USA och EU gemensamt framarbete två modeller för bilaterala avtal, som varje medlemsstat skall kunna använda som bihang till de ursprungliga utlämningsavtalen med USA.¹⁷⁹ Rådet lade dock på förslag fram att dessa bilaterala avtal skulle kunna omförhandlas inom ramen för samarbetet inom rådet utan slutgiltigt godkännande från de nationella parlamenten.¹⁸⁰

I Sverige fattade, som ovan nämnts, regeringen beslutet att godkänna avtalet den 28 maj 2004. Innan dess togs frågan dock upp i riksdagens EU-nämnd den 28 april 2004 utan att några större diskussioner ägde rum. Beslutet föranledde inte heller någon riksdagsdebatt. Bristen på debatt i Sverige både inom och utanför riksdagen har förklarats med att utlämningsinstitutet är komplicerat och kräver omfattande fackkunskaper för att kunna diskuteras.¹⁸¹

6.3.3 Kritik mot avtalets materiella innehåll

Den omfattande kritiken mot det transatlantiska utlämningsavtalets odemokratiska tillkomstprocess togs upp tillsammans med kritiken mot

¹⁷⁵ Europaparlamentets sammanträdesprotokoll A5-0172/2003 från den 22 maj 2003, innehållande betänkande från EU-parlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter., s. 6

¹⁷⁶ Brevet i sin helhet finns att läsa på www.statewatch.org/news/2003/may/04Aukparl.htm

¹⁷⁷ *EU: Council capitulates and releases draft EU-US agreement* www.statewatch.org/news/2003/may/06useu.htm

¹⁷⁸ Rådets beslut 8295/1/03 från 6 maj 2003

¹⁷⁹ Rådets beslut 10618/03 från den 23 juni 2003, Rådets beslut 10707/03 från den 26 juni 2003.

¹⁸⁰ EU-US agreement on extradition and mutual legal assistance held up over "written instruments" www.statewatch.org/news/2003/jul/08euus.htm.

¹⁸¹ Hansson s. 2

avtalets materiella innehåll i den rekommendation till ministerrådet, som EU-parlamentet antog vid sitt plenummöte den 3 juni 2003. De mest hårdföra kritikerna ansåg att det transatlantiska utlämningsavtalet är ett exempel på hur de grundläggande fri- och rättigheter, som byggts upp inom EU i decennier, sätts ur spel för att möta USA: s krav i deras krig mot terrorismen.¹⁸²

Europaparlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter levererade ett betänkande från den 22 maj 2003 med omfattande kritik mot det transatlantiska utlämningsavtalet. Utskottet ansåg till att börja med att det var motsägelsefullt att ingå avtal med USA samtidigt som flera av EU: s medborgare land hålls fångna av USA på Guantanamo basen på Kuba. Förvaringen där sker i strid med internationell lag och fångarna saknar garantier för att de kommer att få sin sak prövad i en rättvis rättegång. Utskottet lämnade som förslag till rådet, att det transatlantiska avtalet skulle villkoras mot att en tillfredsställande lösning nåddes med fångarna på Guantanamo basen.

Utskottet ansåg vidare att avtalet måste ingås med generellt större hänsyn till mänskliga rättigheter. Avtalet saknar uttryckliga garantier för att en utlämnad person inte riskerar att ställas inför militär- eller extraordinära domstolar vid utlämning från en medlemsstat i EU till USA. Vidare saknades en bestämmelse om förbud mot tortyr eller annan förnedrande behandling av utlämnade. Dessutom ansåg utskottet att avtalet uttryckligen måste förbjuda utlämning om den anklagade riskerar dödsstraff. (Kritiken mot det transatlantiska avtalets reglering av dödsstraffet refereras i kapitel 8.2.4) Rättssäkerheten ansågs med europeiska mått generellt vara bristfällig i flera amerikanska delstater. Avtalet tillhandahåller inte heller några bestämmelser om rätt till tolk eller rättslig hjälp. Som lösning på problemen rekommenderade utskottet att det transatlantiska avtalet skulle ha en direkt referens till både artikel 6.1 EUF, vilken stadgar att hänsyn skall tas till demokrati och mänskliga rättigheter, samt till EU: s stadgar om de grundläggande rättigheterna. Genom dessa direkta referenser skulle parterna vid tillämpning av avtalet vara bundna av att handla i enlighet med dessa.¹⁸³ Mot denna kritik har från rådets sida framförts att det i avtalets preambel¹⁸⁴ samt artikel 17 klart hänvisas till de i fallet relevanta mänskliga fri- och rättigheterna.¹⁸⁵ Artikel 17 p. 1 stadgar att de hinder mot utlämning, som stadgas i de enskilda bilaterala avtalen, inte påverkas av det transatlantiska avtalet. De regleringar av förbud mot utlämning vid risk för tortyr, åtal vid militär- eller extraordinär domstol etc. som finns i de bilaterala avtalen berörs därför inte av det transatlantiska avtalet. Kritik har framförts mot att

¹⁸² *Secret EU-US agreement being negotiated*
www.statewatch.org/news/2002/jul/11Auseu.htm

¹⁸³ Europaparlamentets sammanträdesprotokoll A5-0172/2003 från den 22 maj 2003, innehållande betänkande från EU-parlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter., s. 2-7

¹⁸⁴ se bilaga 1

¹⁸⁵ Rapport från rådets president Philippos Patsalnikos presskonferens i Aten 16 juni 2003 rörande en genomgång av utvecklingen av rättsskipnings samarbetet inom EU under det grekiska ordförandeskapet

det transatlantiska avtalet saknar ett absolut förbud mot utlämning av egna medborgare.¹⁸⁶ Ett absolut förbud är dock inte önskvärt då exempelvis både Storbritannien och USA lämnar ut egna medborgare.¹⁸⁷ Även denna vägransgrund, som inte är hänförlig till mänskliga rättigheter, blir dock fortfarande tillämplig enligt artikel 17 p. 1, om den finns i det existerande bilaterala avtalet. Artikel 17 p. 2 stadgar vidare, att då konstitutionella principer och bindande rättsliga avgöranden i den anmodade staten utgör hinder för utlämning och ingen lösning tillhandahålls i något avtal, skall samråd ske mellan den ansökande och anmodade staten.

Det amerikanska utlämningsinstitutet har kritiserats för att tillämpa vissa bestämmelser och villkor i sina utlämningslagar och utlämningsavtal, som inte står i överensstämmelse med synen på rättssäkerhet i Europa. Denna kritik är inte explicit för detta avtal. Exempelvis kan nämnas att den lagliga tidsramen innan en eftersökt person som arresterats måste höras är nittio dagar.¹⁸⁸ Kritiken har varit hård även i den interna amerikanska debatten eftersom vissa bestämmelser strider mot den amerikanska konstitutionen. Det är dock inte längre självklart att den gamla doktrinen, som tillät att en person arresterad och eftersökt för utlämning inte skulle ha rätt till samma grundläggande processuella skydd som en person arresterad för brott inom USA, är gällande. Grunden till den gamla doktrinen är att intressen som fred och goda relationer med andra länder vid ett utlämningsärende anses stå över den enskilda individens rättigheter. Det amerikanska utlämningsinstitutet står vid ett vägskäl vad gäller eftersökta personers rättigheter.¹⁸⁹ De nya vägvisande avgörandena från US Supreme Court är flera. En rad olika områden har berörts såsom eftersökta personers möjlighet att begära borgen, bevisbördan vid provisoriskt anhållande samt rätten till kontakt med yttrevärlden.¹⁹⁰ Ännu har detta inte varit föremål för lagstiftning i USA (november 2004), men de rättsliga avgörandena pekar mot att undantagen från de konstitutionellt stadfästa processuella rättigheterna för eftersökta håller på att avskaffas.¹⁹¹

Kritik har även framförts mot det transatlantiska utlämningsavtalets materiella innehåll från aktörer utanför EU: s officiella institutioner. Avtalet har kritiserats för bl.a. sin retroaktiva tillämpning. Enligt artikel 16 skall avtalet tillämpas på brott som begåtts både innan och efter avtalets ikraftträdande. Denna kritik är dock felaktig. Ett förbud mot retroaktiv lagstiftning finns i de flesta stater.¹⁹² Detta förbud gäller dock materiell straffrätt och inte såsom i detta fall procesuell lagstiftning. Det transatlantiska utlämningsavtalet saknar helt materiella straffbestämmelser. Vidare har den generella strafftröskeln på ett år för utlämning i avtalets 4

¹⁸⁶ Rapport från rådets president Philippos Patsalnikos presskonferens i Aten 16 juni 2003 rörande en genomgång av utvecklingen av rättsskipnings samarbetet inom EU under det grekiska ordförandeskapet

¹⁸⁷ Se kapitel 4.3.1

¹⁸⁸ 18 U.S.C § 3184 (1994)

¹⁸⁹ Wiehl s. 787-790

¹⁹⁰ Det viktigaste av dessa fallen måste anses vara *Paretti v. United States*

¹⁹¹ Wiehl s. 790-797

¹⁹² Se exempelvis RF 2 kap

artikel, framförallt av brittiska kritiker ansetts vara en alltför låg gräns.¹⁹³ Storbritannien, som är ett common law land, tillämpar av tradition brottskatalog i sina bilaterala utlämningsavtal. Att övergå från brottskatalog till en bestämmelse med generell strafftröskel på endast ett år är i denna rättstradition en avsevärd förändring. Länder som i sitt bilaterala utlämningsavtal med USA redan har en generell bestämmelse med strafftröskel istället för brottskatalog berörs inte av avtalets 3 artikel. Vidare framfördes kritik mot att avtalet inte skyddar mot res judicata.¹⁹⁴ Denna kritik är dock obefogad då det transatlantiska utlämningsavtalet inte har som intention att vara heltäckande. Istället finns som nämnts ovan en bestämmelse i artikel 17, som stadgar att existerande vägransgrunder i de bilaterala avtalen inte påverkas av det transatlantiska avtalet.

Den hårdaste kritiken som levererades från aktörer inom EU var mot ett avtalsförslag som inte blev verklighet. Förslaget existens läckte dock ut och ledde till våldsamma protester. I förslaget framgick att USA ville att utlämningsinstitutet mellan EU och USA skulle fungera på samma sätt som utlämning inom EU enligt EAO. Detta ansågs från europeiskt håll vara otänkbart och då USA fortsatte att insistera på detta avbröts avtalsförhandlingarna tillfälligt.¹⁹⁵ De flesta anmärkningar som uppkom innan det transatlantiska utlämningsavtalet blev färdigförhandlat och offentliggjort är mot bestämmelser som inte kom att omfattas. Kritikerna har tenderat att se avtalsförslag och utkast om önskemål från de förhandlande parterna som färdiga artiklar. Från amerikanskt håll fanns under avtalsförhandlingarna en önskan om uppmjukning i många EU-länders rigida hållning vad gäller utlämning av egna medborgare, (se även kap 4.2 ovan som behandlar skillnaden mellan common law och civil law länders inställning till utlämning av egna medborgare) och utlämning vid politisk brottslighet. Önskan fanns även att begränsa och tydliggöra vad som utgör ett icke utlämningsbart politiskt brott. Det totala utlämningsförbudet vid dessa två typer av utlämningar har slopats inom EU genom EAO. Skillnaden är dock att samtliga EU: s medlemsstater är medlemmar till EKMR samt står under EU-domstolens jurisdiktion, vilket gjorde att EU: s förhandlare nekade USA att denna möjlighet skulle tillkomma genom det transatlantiska utlämningsavtalet.¹⁹⁶ Vidare framfördes på förslag från USA att EU-länderna skulle kunna villkora utlämning mot att den eftersökte inte skall åtalas inför extraordinär domstolar för att möjliggöra fler utlämningar till USA.¹⁹⁷ Inga av dessa förslag blev dock verklighet.

¹⁹³ *Statewatch analysis of the EU-US agreement on extradition*
www.statewatch.org/news/2003/jun/01useu.htm

¹⁹⁴ *Statewatch analysis nr 12, US/EU agreement on extradition and mutual assistance*
www.statewatch.org/news/2002/aug/analy12.pdf

¹⁹⁵ *Statewatch analysis of the EU-US agreement on extradition*
www.statewatch.org/news/2003/jun/01useu.htm

¹⁹⁶ *Secret EU-US agreement being negotiated*
www.statewatch.org/news/2002/jul/11Auseu.htm

¹⁹⁷ *Statewatch analysis nr 12, US/EU agreement on extradition and mutual assistance*
www.statewatch.org/news/2002/aug/analy12.pdf

6.4 Analys

Det transatlantiska utlämningsavtalets ursprungliga syfte var att vara ett led i kampen mot den organiserade internationella terrorismen, men det kom att beröra utlämningsinstitutet generellt. Enligt den slutsats som framkom i EU:s rapport om grundläggande rättigheter framgick att EU:s kamp mot terrorism måste hållas till ett absolut minimum, vara temporär och ha målsättningen att inte andra grupper blir lidande. Det transatlantiska avtalet når inte upp till dessa standarder.

Ett utökat utlämningsförfarande mellan de två ekonomiska supermakterna kommer att effektivisera kampen mot organiserad brottslighet. Avtalets mål är på så sätt uppfyllt med en stor politisk framgång. Det transatlantiska utlämningsavtalet innebär en möjlighet att uppgradera de existerande bilaterala avtalen inom EU samt att skapa bättre garantier för utlämnades rättssäkerhet. Exempelvis finns brister i rättsäkerhet i det fransk-amerikanska utlämningsavtalet trots att det är från 2001. Ett stort problem är att många av EU:s medlemsstater ännu inte ratificerat EAO, vilket är en förutsättning för det transatlantiska avtalet. Positivt är att denna process nu påskyndas och Europas jurisdiktionsområde blir därmed större.

Negativt med det transatlantiska utlämningsavtalet är i första hand dess tillkomstprocess. Genom en hemlighetsfull process och lämna parlamentets utanförskap åstadkoms en misstro mot avtalet inom EU. Då avtalet skall fungera såsom prejudicerande på framtida avtal kan rådets agerande sett ur ett större perspektiv även skapa misstro mot unionen som sådan. Det är även märkligt att förankringen i de nationella parlamenten kom så sent i förhandlingarna och endast pga. intern kritik. Å andra sidan var det självklart att motsvarande förankring och bearbetning i USA skulle ske i både kongressen och senaten

Det finns dock även anledning att överväga om vissa materiella angelägenheter skulle ha kunnat regleras mer tillfredsställande. Den kritik som riktats mot avtalets materiella innehåll är likafullt endast delvis korrekt. Det transatlantiska utlämningsavtalet kommer att fungera parallellt med de existerande bilaterala avtalen. De luckor som finns i avtalstexten fylls ut av bilaterala bestämmelser. Kritikerna tenderar att förbise detta faktum.

Den kritik som riktats mot att avtalet saknar direkta hänvisningar till EKMR är självklart relevant, men det innebär ingen försämring rent materiellt i förhållande till redan existerande avtal. Dock är frågan om avtalet uppfyller sitt syfte att överbygga barriärerna mellan kontinenterna vad gäller de mänskliga rättigheterna. Som nämnts ovan anser rådet att avtalets preambel tillsammans med artikel 17 tillvaratar de mänskliga rättigheterna. Dödsstraffet regleras separat i avtalets 13 artikel och kommer att analyseras i kapitel 8.3. I och med att parterna valde att reglera mänskliga rättigheter på detta något svepande sätt leder inte avtalet till det förtydligande av frågan om vilka mänskliga rättigheter som kan hänvisas till vid en vägran att utlämna, utan att det innebär ett avtalsbrott. I stället uppkommer frågan hur

hänvisningen till de olika medlemsstaternas grundläggande konstitutionella principer skall tolkas. Å ena sidan kan denna bestämmelse tolkas snävt. Grundläggande konstitutionella principer kan anses snävare än EKMR då dessa i en framtida tolkning kan anses innebära endast grundlagar eller liknade. Dock får enligt exempelvis svensk grundlag inga lagar stiftas som är i strid med EKMR, vilket skulle innebära att denna var en del av de grundläggande konstitutionella principerna.¹⁹⁸ Å andra sidan kan denna bestämmelse tolkas vitt. EKMR kan anses vara grundläggande konstitutionella principer hos samtliga parter som har ratificerat konventionen. Denna tolkning innebär att samtliga EKMR artiklar skulle kunna aktualiseras under det transatlantiska avtalets 17 artikel.

En naturlig följdfråga blir då om hänvisningen till samråd i artikel 17 p. 2 ger den anmodade staten rätt att frånga fullgörelse av utlämningskyldigheten? Hänvisning till samråd föreligger som standard i internationella avtal. Enligt uttalanden från rådet skall samrådet ske med respekt för tolkning och tillämpning av avtalsbestämmelsen. Vidare kan ett samråd aldrig upphäva den bestämmelse som är föremål för samrådet. Samråd är inte heller tänkt att skapa ett rättsligt ramverk runt den aktuella bestämmelsen utan skall endast fungera som ett sätt att finna individuella lösningar på problem, som inte regleras i det transatlantiska utlämningsavtalet.¹⁹⁹ Samråd enligt det transatlantiska avtalet är samma typ av samråd som sker idag då den anmodade staten misstänker att det föreligger en risk för kränkning av EKMR. Dessa samråd utmynnar många gånger i att den anmodade staten kräver någon form av garanti för att en kränkning inte kommer att ske. Det transatlantiska avtalet reglerar inte hur garantier skall lämnas förutom då det gäller en garanti för att dödsstraff inte skall utdömas eller verkställas. Vid en analog tolkning av artikel 13 kan den anmodade staten sätta upp villkor för att bifalla en utlämningsansökan. Väljer den ansökande staten att inte godta dessa villkor får utlämning vägras. Enligt denna analoga tolkning skulle utlämning kunna vägras i samtliga fall där det föreligger risk för en kränkning av EKMR och USA inte uppfyller de satta villkoren, utan att det förelåg ett brott mot förpliktelserna i det transatlantiska avtalet. Det positiva med detta skulle vara att det förde med sig ett förstärkt skydd för de mänskliga rättigheterna i alla dess bemärkelser. Det negativa skulle vara att det inte skulle effektivisera utlämningsförfarandet mellan EU och USA. Då avtalet inte reglerar mer detaljerat hur garantier och villkor skall ställas upp kommer detta att leda till situationer som i fallet Pietro Venezia (se ovan kapitel 6.1.3.4.)

Frågan är även om 17 artikeln p. 2 är tänkt att reglera konstitutionella principer, som kan anses ha uppstått efter det transatlantiska avtalets ingående. En sådan tolkning är önskvärd då de vägransgrunder som tillåts enligt artikel 17 p. 1 endast konsumerar i bilaterala avtal existerande

¹⁹⁸ RF 2 kap 23 §

¹⁹⁹ Rapport från rådets president Philippos Patsalnikos presskonferens i Aten 16 juni 2003 rörande en genomgång av utvecklingen av rättsskipnings samarbetet inom EU under det grekiska ordförandeskapet

vägransgrunder. Artikel 17 p. 2 skulle då fungera som ett skydd för framtida vägransgrunder. Klart framgår dock att artikel 17 p. 2 är att jämföra med en s.k. brasklapp för de enskilda medlemsstaterna i EU, även om den direkta tillämpningen får klargöras genom framtida praxis. Det skulle dock ha varit en klar fördel rent formellt om rådet hade krävt en direkt hänvisning till EKMR, då detta visar EU:s respekt för konventionen samt understryker dess betydelse. Detta är viktigt även med tanke på att det transatlantiska utlämningsavtalet är tänkt att fungera som prejudicerande för framtida avtal. Det troliga är att parterna inte kunde nå en lösning av problematiken kring mänskliga rättigheter utan överlät genom den oklara artikel 17 tolkningen till de nationella domstolarna. Utfallet av denna tolkning återstår att se, men troligt är att de nationella domstolarna följer sin tidigare praxis. Någon lösning på problematiken kring mänskliga rättigheter i utlämningsförfarandet mellan EU och USA har då inte uppnåtts genom det transatlantiska utlämningsavtalet.

7 Det transatlantiska utlämningsavtalets inverkan på det bilaterala avtalet mellan Sverige och USA

7.1 Inledning

Det transatlantiska utlämningsavtalet är uppbyggt genom att det till varje artikel finns bestämmelser om tillämpningsområdet för avtalet i förhållande till de enskilda bilaterala avtalen. Tillämpningsområdet skiljer sig åt mellan de olika artiklarna. Vissa artiklar skall ersätta eller utveckla de bilaterala bestämmelserna, medan andra endast är tillämpliga om motsvarande reglering saknas.²⁰⁰ Det innebär att avtalet påverkar de olika bilaterala avtalen olika beroende på de senares innehåll.

7.2 Schematiskt åskådliggörande

Nedan följer en schematisk översikt av hur det transatlantiska utlämningsavtalet påverkar det bilaterala utlämningsavtalet mellan Sverige och USA. I kolumnen till vänster framgår vilken bestämmelse som behandlas; i mittkolumnen framgår hur det transatlantiska avtalet skulle påverka ett bilateralt avtal om bestämmelserna i det transatlantiska avtalet fick maximalt utslag (exempelvis om en ny EU medlemsstat inte tidigare hade ett bilateralt avtal och valde att tillämpa det transatlantiska utlämningsavtalet strikt); och i den högra kolumnen framgår hur det transatlantiska utlämningsavtalet påverkar det bilaterala utlämningsavtalet mellan Sverige och USA.

Bestämmelse	Utlämningsavtalet mellan EU och USA: s påverkan av utlämning mellan USA och ett land som tidigare helt saknade avtal med USA	Utlämningsavtalet mellan EU och USA: s påverkan av utlämning mellan Sverige och USA
Förfarande	Utlämningsframställan efter ett provisoriskt anhållande kan lämnas till ambassaden i den ansökande staten, (art 7)	Artikeln är tillämplig på utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då SÖ 1984: 34 saknar motsvarande bestämmelse, (art 3 p. 1d)
Förenklat förfarande	Då den eftersökte samtycker till utlämning får överlämnande ske direkt i enlighet med inhemska principer utan ytterligare förfarande,	Artikeln är tillämplig på utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då SÖ 1984: 34 saknar motsvarande bestämmelse, (art 3 p.

²⁰⁰ Avtal om utlämning mellan Europeiska unionen och Amerikas förenta stater art. 3 p1

	(art 11)	1h)
Framställan om provisoriskt anhållande	Framställan kan göras via Interpol direkt mellan justitieministerna istället för den diplomatiska vägen, (art 6)	Artikeln rör inte utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då avtalet har motsvarande bestämmelser SÖ 1984: 34 art 12, (art 3 p. 1c)
Utlämningsbara brott	Samtliga, (art 4 p. 1)	Artikeln rör inte utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då systemet med brottskatalog inte används, (art 3 p. 1a)
Dubbel straffbarhet	Ja, (art 4 p. 1)	Artikeln rör inte utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då systemet med brottskatalog inte används, (art 3 p. 1a)
Strafftröskel för icke dömda	Max i straffskalan skall vara minst ett år, (art 4 p. 1)	Artikeln rör inte utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då systemet med brottskatalog inte används, (art 3 p. 1a)
Strafftröskel för dömda	Minst fyra månaders kvarvarande verkställighet, (art 4 p.1)	Artikeln rör inte utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då systemet med brottskatalog inte används, (art 3 p. 1a)
Krav på bevisning vid utlämning av dömd	Officiella bevis handlingar skall godtas utan bestyrkande, vidimering etc., (art 5)	Artikeln är tillämplig på utlämningsavtalet mellan Sverige och USA, då SÖ 1984: 34 stadgar att häktningsbeslut och domar måste vidimeras eller bestyrkas för att ligga till grund för utlämning, (SÖ 1984: 34 art 11 p. 3b, p. 4), (art 3 p. 1b)
Krav på bevisning vid utlämning av misstänkt	Kompletterande information kan krävas om detta är nödvändigt, den tillämpliga kanalen för framställning skall vara direktkontakt mellan justitieministerna, (art 8)	Artikeln är tillämplig på utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då SÖ 1984: 34 saknar motsvarande bestämmelse, (art 3 p. 1e), jämför dock SÖ 1963: 17 art 11,
Villkorad utlämning	Försäkran kan krävas att dödsstraff ej skall utdömas eller om det utdöms, inte skall verkställas, (art 13)	Artikeln rör inte utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då avtalet har motsvarande bestämmelser SÖ 1984: 34 art 8, (art 3 p. 1j)
Tillfälligt överlämnande	Det skall finnas möjligheter att tillfälligt överlämna en eftersökt persons för lagföring även om personen är föremål för lagföring i den anmodade staten, (art 9)	Artikeln rör inte utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då avtalet har motsvarande bestämmelser SÖ 1984: 34 (art 3 p. 1f)
Konkurrerande utlämnings framställningar	Den verkställande myndigheten i den anmodade staten skall besluta vilken utlämningsansökan som skall bifallas vid konkurrerande framställningar från USA och enligt EAO. Var brottet begåtts, dess svårighetsgrad, framställningarnas	Artikeln är tillämplig på utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då SÖ 1984: 34 saknar reglering gällande konkurrerande utlämningsframställningar. Bestämmelsen konkurrerar även ut de bilaterala avtalens eventuella

	förenlighet med avtal samt kronologi, offrets nationalitet, staternas intresse av att lagföra samt möjligheten till vidareutlämning, (art 10)	regleringar, (art 3 p. 1g)
Transitering	Transport genom de avtalsslutande parternas territorium av personer, som skall överlämnas till tredje stat skall möjliggöras, (art 12)	Artikeln är tillämplig på utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då SÖ 1963: 17 art 14 möjliggör transitering men inte så utförligt som art 12, (art 3 p. 1i)
Känslig information	Då det förekommer känslig information i en utlämningsframställan kan parterna samråda för att på bästa sätt skydda informationen. Då den ansökande staten inte finner skyddet tillräckligt är det upp till staten att bedöma huruvida informationen skall bifogas, (art 14)	Artikeln är tillämplig på utlämningsavtalet mellan Sverige och USA då SÖ 1984: 34 saknar reglering gällande känslig information, (art 3 p. 1k)
Uppsägning av avtal	En avtalsslutande part kan säga upp avtalet när som helst genom en skriftlig anmälan till den andra parten, varvid uppsägningen får verkan sex månader efter dagen för anmälan, (art 22)	De bestämmelser i det bilaterala avtalet efter omförhandlingen som har sin motsvarighet i det transatlantiska utlämningsavtalet kan inte sägas upp av Sverige då landet inte är part till avtalet. För att Sverige inte längre skall vara bunden av de bestämmelserna krävs att EU som är part till avtalet säger upp avtalet.

7.3 Analys

Framställningen ovan visar att det bilaterala utlämningsavtalet mellan Sverige och USA måste omförhandlas för att vara i överensstämmelse med det transatlantiska utlämningsavtalet. Dock får inte det transatlantiska avtalet så stort inflytande på utlämningssamarbetet mellan Sverige och USA. Jämfört med en stat som saknade eller hade bestämmelser, som stred mot det transatlantiska avtalet i högre grad än Sveriges avtal, är inte utfallet stort. Knappt hälften av artiklarna har ett innehåll som gör att omförhandling måste ske av det bilaterala avtalet. De flesta förändringarna, såsom artikel 5, 7 och 8, rör endast bestämmelser för att förenkla det formella förfarandet och påverkar inte utlämningsinstitutet som sådant.

Artikel 10 reglerar konkurrerande utlämningsframställningar och kodifierar endast internationell praxis. Trots att artikeln är ny för utlämningssamarbetet mellan Sverige och USA innebär den inte i praktiken någon materiell nyhet. Sverige har motsvarande reglering i AllmL 13 §. Det transatlantiska avtalet saknar ett förtydligande av tillvägagångssättet vid

konkurrerande utlämningsframställningar, särskilt i förhållande till den internationella brottmålsdomstolen.

Artikel 11, som reglerar förenklat förfarande då den eftersökte medger utlämning, innebär den största förändringen ur ett svenskt perspektiv, dock beroende på hur artikeln tolkas. Å ena sidan kan bestämmelsen tolkas så, att då en eftersökt medger utlämning kan denna ske efter en ytlig prövning baserad på den eftersöktes uppgifter utan krav på en undersökning enligt inquiry-principen. Å andra sidan är det troligt att inquiry-principen är en del av vårt rättssystem och därför gäller, trots att den eftersökte medger utlämning. Vid en tillbakablick på AllmL var ett av lagens främsta syften att anknyta utlämningsförfarandet till de allmänna grunderna för rättegång i brottmål (se kap 3.2.2 ovan). En parallell kan dras mellan ett medgivande till utlämning och ett erkännande i brottmål. Då den tilltalade erkänner brottet behandlas erkännandet som ett bevis bland andra. Skulden måste, trots erkännandet framstå utom rimligt tvivel för fällande dom. Grundregeln vid utlämning är att sannolika skäl för den eftersöktes skuld skall föreligga. Vid en analog tillämpning av brottmålsregler torde även vid ett medgivande till utlämning samma prövning ske som då ett medgivande inte föreligger.

Artikel 12 som reglerar transitering till tredje land är inte materiellt ny för utlämningssamarbetet mellan Sverige och USA. Transitering regleras i det bilaterala avtalets 14 artikel. Sverige skulle även tillåta transitering utan det utlämningsavtalet. Enligt AllmL 24 § lagen (2001: 612) om tvångsmedel i avvaktan på en framställning om utlämning, är transitering över svenskt territorium möjlig för ett land utanför EU och Norden, så länge det inte rör sig om en svensk medborgare eller det inte föreligger synnerliga skäl emot detta. Artikel 12 reglerar mer utförligt än både AllmL och det bilaterala avtalet transitering med luftfartyg, vilka därför kommer att bli föremål för omarbetning samt lagstiftningsåtgärder. Den största skillnaden mellan det bilaterala utlämningsavtalet och det transatlantiska utlämningsavtalet är dock att enligt det sistnämnda ges ingen möjlighet för den anmodade staten att vägra transitering av egna medborgare eller vid ordre public. Det bilaterala utlämningsavtalet mellan Sverige och USA kommer dock inte att beröras av denna skillnad enligt det transatlantiska utlämningsavtalet artikel 17 p. 1. då skäl för vägran rörande en omständighet som inte regleras av detta avtal men som omfattas av ett gällande bilateralt utlämningsavtal skall kunna tillämpas.

Artikel 13 reglerar skydd av känslig information såsom bevis i utlämningsansökan. Detta innebär en positiv nyhet i svenskt hänseende. Konflikten mellan sekretess, domstolsprövning och offentlighetsprincip vad gäller känsligt material löses i Sverige genom lyckta dörrar vid förhandlingen samt genom att endast en del av den slutgiltiga domen blir offentlig. I utlämningssammanhang saknas denna reglering. Hur bestämmelsen skall tolkas är dock inte uppenbart. Artikeln stadgar att den ansökande staten får bedöma om skyddet för informationen är tillräcklig och om så inte är fallet skall den ansökande staten att bedöma om informationen skall bifogas. Å ena sidan kan det tolkas som att den ansökande staten kan

hänvisa till bevismaterial, som inte bifogats pga. den anmodade statens otillräckliga skydd (t.ex. den i svenskrätt långtgående offentlighetsprincipen) och kräva att detta skall tas hänsyn till. Å andra sidan kan det tolkas som att det material som inte bifogats inte heller gäller som bevis i framställningen och att utlämning kan nekas på denna grund.

Artikel 22 som reglerar uppsägning av avtal innebär en stor förändring för Sverige rent formellt. Sverige är inte part till det transatlantiska utlämningsavtalet utan är endast medlemsstat till EU som i sin tur är part. Genom avtalet förlorar Sverige friheten att säga upp de bestämmelser i det bilaterala utlämningsavtalet som har sin motsvarighet i det transatlantiska utlämningsavtalet. En ökad bundenhet till utlämningsarbete blir därför den största förändringen för Sverige.

Då alla bilaterala utlämningsavtal måste vara överensstämmande med AllmL måste även AllmL bli föremål för omvandling och lagstiftning, då det transatlantiska avtalet förändrar det aktuella bilaterala avtalet. Som nämnts ovan överensstämmer redan ett flertal av de bestämmelser som tillkommer med AllmL: s bestämmelser. Förutom de artiklar som nämnts ovan har även artikel 5 om godkännande av domar, häktningsbeslut, etc. utan vidimering motsvarighet i AllmL 9 §. Vissa lagstiftningsåtgärder måste dock genomföras av AllmL. Tillämpningen av direktkontakt mellan justitieministrarna som kanal för kompletterande information (artikel 8) kan jämföras med det förenklade förfarandet i NordL 9 §, dock saknas motsvarighet i AllmL, vilket innebär att ett tillägg till artikel 14 krävs. Även skydd för känslig information (artikel 14) kräver tillägg till AllmL 14 §. Vidare kräver möjligheten till förenklat förfarande då den eftersökte medger utlämning (artikel 11) ett tillägg till AllmL 14 och 17 § §. Slutligen fordrar möjligheten att lämna utlämningsframställan direkt till ambassaden efter ett provisoriskt anhållande (artikel 7) ett tillägg till AllmL 23 § samt en hänvisning från 14 § till den 23 §.

8 Problematiken kring dödsstraffet

8.1 Aktörernas inställning till dödstraffet

8.1.1 Sveriges inställning till dödsstraffet

Enligt svensk uppfattning är dödsstraffet djupt inhumant och dess avskaffande utgör en prioriterad uppgift för regeringen i arbetet med att främja och öka respekten för de mänskliga rättigheterna. 1921 beslutade den svenska riksdagen att avskaffa dödsstraffet i fredstid. 1972 avskaffades dödstraffet även i krigstid och 1976 infördes förbudet mot dödsstraff i grundlagen (RF 2 kap 4 §).

Under många år har Sverige verkat för ett totalt och villkorslöst avskaffande av dödsstraffet runt om i världen. Den svenska regeringen framhåller gärna hur ofta man i bilaterala dialoger anmodar stater runt om i världen att avskaffa dödsstraffet, inte minst i diskussioner med USA.²⁰¹ Sverige har varit ansvarigt för förslag till resolutioner i FN: s människorättskommission och i generalförsamlingen. FN: s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter²⁰² innehåller i sig inte något förbud mot dödsstraff utan artikel 6 stadgar endast rätten till att inte bli olagligt berövad livet samt vissa minimistandarder, såsom att havande kvinnor och barn inte får avrättas. Sverige har dock även ratificerat det andra fakultativa protokollet till FN: s konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna, där man åtar sig att arbeta för ett totalt och internationellt avskaffande av dödsstraffet.²⁰³

Sverige är part till Europakonventionen och konventionens bestämmelser är en del av svensk rätt enligt RF 2 kap 23 §. Rätten till liv, liksom rätten att inte utsättas för tortyr, är en absolut mänsklig rättighet enligt Europakonventionens artiklar 2 och 3. Europakonventionen i sig förbjuder inte dödsstraff utan skyddar endast mot olagligt berövande av liv. Sverige har dock ratificerat Europakonventionens tilläggsprotokoll nummer 6, som förbjuder dödsstraff i fredstid²⁰⁴ samt det på svenskt initiativ nyligen antagna 13: e tilläggsprotokollet, som utsträcker detta förbud till att gälla under alla omständigheter, även i krigstid.²⁰⁵

²⁰¹ www.manskligarattigheter.gov

²⁰² Ratificerad av Sverige 26 november 1971

²⁰³ FN: s andra fakultativa protokollet syftande till dödsstraffets avskaffande från den 15 december 1989

²⁰⁴ Europakonventionens tilläggsprotokoll nr 6 avseende avskaffande av dödsstraffet från den 28 april 1983, ratificerat av Sverige 9 februari 1984

²⁰⁵ Europakonventionens tilläggsprotokoll nr 13 avseende dödsstraffets avskaffande i alla sammanhang från den 3 maj 2002, ratificerat av Sverige 22 april 2003

8.1.2 EU: s inställning till dödsstraffet

FN har i sin Internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, konventionen om barnets rättigheter och i de av ECOSOC godkända garantierna för skydd av dödsdömdas rättigheter fastställt strikta villkor för verkställighet av dödsstraff. EU har gått utöver detta och verkar för avskaffande inom och utom unionen. Avskaffande av dödsstraffet är ett krav för stater som ansöker om medlemskap till unionen. Alla stater som idag kandiderar till medlemskap har signerat Europakonventionens tilläggsprotokoll nummer 6. Samtliga medlemsstater har signerat tilläggsprotokoll nummer 13 som avser dödsstraffets avskaffande under alla omständigheter, inkluderat krigstid. I unionsfördraget från 1997 noteras att dödsstraffet, sedan undertecknandet av det sjätte protokollet, avskaffats i en majoritet av EU: s medlemsstater och inte verkställts i något av dem.²⁰⁶ Dock har inte alla medlemmar ratificerat det 13: e tilläggsprotokollet.²⁰⁷ EU antog 1998, som en del av sin policy för mänskliga rättigheter, att öka de internationella ansträngningarna för ett avskaffande av dödsstraffet runt om i världen. Ett antal riktlinjer antogs för förhållningssättet till de länder som fortfarande tillämpar dödsstraffet. Riktlinjerna innehåller även minimikriterier, som EU anser att dessa länder bör tillämpa, exempelvis möjlighet att överklaga och söka anstånd, samt att dödsstraff inte skall verkställas på gravida, nyförlösta, omyndiga eller mentalt handikappade människor.²⁰⁸ Detta åtagande återaktualiserades 2002 då EU: s fördrag om de grundläggande rättigheterna proklamerades. Dödsstraffet förbjuds i fördragets 2 artikel. Det framgår vidare av fördragets 11-19 artikel, att utlämning till en stat, där den eftersökte löper en allvarlig risk att bli föremål för dödsstraff, är förbjudet.

EU: s politiska handlingsplan består av två delar. Allmän framställning innebär att EU tar upp dödsstraffet i en dialog med ett tredje land, ofta när förhållandena kring dödsstraffet är i förändring. Det kan röra sig om att anståndsmekanismen upphör officiellt eller inofficiellt eller att dödsstraffet är på väg att återinföras i landets lagstiftning. Då ett land är på väg att upphöra med dödsstraffet kan även EU gå in och stötta detta ställningstagande. Individuell framställning tillämpas vid specifika dödsdomar, om EU anser att minimikriterierna för dödsstraff inte är uppfyllda. Andra initiativ från EU: s sida i kampen mot dödsstraffet är

²⁰⁶ EU: s riktlinjer för dödsstraffet
http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/020917/706dc51e95a38c788f6f6a99af8343b1/RIKTLINJER%20OM%20D%20d6SSSTRAFFET.doc

²⁰⁷ EU: medlemmarna Belgien, Bulgarien, Tjeckien, Danmark, Estland, Ungern, Irland, Litauen, Malta, Portugal, Sverige och Storbritannien har ratificerat tilläggsprotokoll nummer 13 medan EU: medlemmarna Finland, Frankrike, Tyskland, Grekland, Italien, Lettland, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Polen, Slovakien och Spanien endast undertecknat tilläggsprotokoll nummer 13. (september 2004)
www.amnesty.org/pages/deathpenalty-treties-eng Observera att tilläggsprotokollet är öppet för samtliga stater som är parter i Europakonventionen. Fler stater utanför EU har både signerat och ratificerat tilläggsprotokollet än de stater givna ovan.

²⁰⁸ The EU's Human rights and Democratisation Policy – Abolition of Death Penalty
www.europa.eu.int/comm/external_relations/human_rights/adp/index.htm

exempelvis uppmuntran till stater att bli parter i internationella konventioner rörande dödsstraffets avskaffande.

8.1.3 USA: s inställning till dödsstraffet

Den amerikanska författningen ger ett omfattande skydd åt de mänskliga rättigheterna. En kombination av statliga institutioner, självständiga domstolar, enskilda organisationer och fria media försvarar individens och olika minoriteters rättigheter. USA ser sig självt som ett föregångsland i dessa frågor, trots att landet tillhör den grupp länder i världen som har högst antal utfärdade avrättningar per år. Dödsstraffet är en mycket omdiskuterad fråga i USA. Stödet hos befolkningen är traditionellt högt (67 % 2002) och förespråkare för dödsstraffet hävdar att livstids fängelse är mer inhumant än ett dödsstraff.²⁰⁹ Vidare anses av förespråkare till dödsstraff att avskaffandet av detta i Europa inte har stöd hos den europeiska befolkningen, förespråkas av den politiska eliten, vilket kan anses vara i strid med de grundläggande demokratiska principerna.²¹⁰ Sedan ett par år pågår emellertid en intensifierad debatt i USA om dödsstraffets vara eller icke vara. En förklaring till förändringen av attityder kan vara de många dödsdömda fångar som genom den moderna DNA tekniken har visats vara oskyldiga till det brott som de är dömda för.²¹¹ Det bör i detta sammanhang nämnas att ett lagligt utfärdat dödsstraff inte innebär en kränkning av internationell sedvanerätt.

Staternas rätt att utfärda dödsstraff kan utläsas ur den amerikanska konstitutionens 5: e, 8: e och 14: e tillägg enligt den i dag förhärskande tolkningen. Under åren 1968 till 1976 rådde i praktiken ett stopp för avrättningar över hela landet. Det berodde på att Supreme Court med knapp majoritet omtolkade de ovan nämnda tilläggen och uttalat att dödsstraffet stred mot den amerikanska konstitutionen. Efter 1976 förändrades majoriteten i Supreme Court till de mer konservativa republikanernas fördel och då även inställningen till dödsstraffet. 38 av de 50 delstaterna tillämpar fortfarande dödsstraffet som påföljd vid de grävsta brotten. Vissa stater (New York och Kansas), har efter en tids förbud återinfört dödsstraffet under 1990-talet. Den reella tillämpningen av dödsstraffet varierar beroende på rättstraditionerna i de olika delstaterna och på attityden hos den sittande guvernören.²¹² De federala domstolarna tillämpade inte dödsstraff för federala brott mellan åren 1963 och 1988 då en ny federal lag tillkom som tillät dödsstraff vid mord. 1994 utvidgades det federala dödsstraffet till att gälla vid över sextio brottsliga gärningar.²¹³

Mellan 1976 och 2003 har 859 dödsdömda avrättats. Den delstat som oftast tillämpat dödsstraffet sedan 1976 är med stor marginal Texas. Efter Texas följer Oklahoma, Alabama, North Carolina, Florida och Ohio. Sedan

²⁰⁹ Gregg s. 114

²¹⁰ Gregg s. 120-121

²¹¹ Utrikesdepartementets rapport om mänskliga rättigheter i USA 2003

²¹² Gregg s. 114

²¹³ <http://www.geocities.com/trct11/overview.html>

tidigare år har även Virginia och Missouri ett högt antal genomförande av dödstraffet. September 2003 väntade 3517 personer på att avrättas. 85 av dem var minderåriga när de begick brottet. I 16 av de 38 delstaterna som tillämpar dödsstraffet är minimiåldern för utdömande av straffet 18 år, i 5 stater 17 år och i 17 delstater 16 år eller saknas fastställd minimiålder.²¹⁴ Vissa stater har sedan 1880-talet använt sig av den elektriska stolen då man verkställt dödsstraff. Det förekommer också att man avrättar de dödsdömda i gaskammare eller genom injicering av gift. Även strypning, s.k. garrottering, är en avrättningsform som fortfarande används.²¹⁵

Flera av de viktigaste internationella konventionerna till skydd för de mänskliga rättigheterna har av olika skäl inte ratificerats av USA och så kommer heller inte att ske inom överskådlig tid. I de fall konventionerna har ratificerats har omfattande reservationer gjorts. Som exempel kan nämnas att USA har undertecknat FN:s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter 1977. Dock har vissa reservationer gjorts vid ratifikationen 1992 till bl.a. den centrala 6:e artikelns förbud mot dödsstraff för minderåriga och mentalt efterblivna samt mot principen att konventionen har företräde framför nationell lagstiftning. USA har inte heller undertecknat eller ratificerat det fakultativa protokollet om avskaffande av dödsstraffet. Vissa stater i USA har därför valt att behålla dödsstraffet även för ungdomar och mentalt efterblivna individer.

8.1.4 Påtryckningar mot USA från EU angående dödsstraffet

Det har en skett positiv utveckling rörande inställningen till dödsstraffet i USA. Ökad respekt för minimikriterierna vid dödsdomar kan skönjas. Trots detta är USA fortfarande bland de länder som har det högsta antalet avrättningar.

I februari 2000 försökte EU att övertala USA att dra bort den gjorda reservationen till FN:s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter artikel 6 gällande avrättning av ungdomar under 18 år. Samtidigt påminde EU USA om att särdeles allvarliga omständigheter måste föreligga för att dödsstraff skall tillämpas enligt flertalet internationella avtal som USA ingått. Kopplat till denna allmänna framställning var även en avhandling²¹⁶ gällande avskaffandet av dödsstraffet, vilken skickades till en mängd federala och statliga amerikanska myndigheter.

Sedan 2001 har antalet aktioner från EU:s sida gällande avskaffandet av dödsstraffet ökat genom användandet av "Amicus Curiae", som betyder "vänner till domstolen" och är ett juridiskt brev till Supreme Court från en utomstående part med avsikten att bedriva påtryckning. I ett flertal fall har

²¹⁴ Utrikesdepartementets rapport om mänskliga rättigheter i USA 2003

²¹⁵ Nationalencyklopedin 2004

[www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=158155&i_sect_id=15815500&i_word=d%f6dss
traff&i_history=1](http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=158155&i_sect_id=15815500&i_word=d%f6dss%20traff&i_history=1)

²¹⁶ European union memorandum on the death penalty

”Amicus Curiae” givit resultat, exempelvis i fallet Ernest McCarver vs. North Caroline, där domstolen efter påtryckningar avsåg fallet, då de ansåg att delstaten hade brutit mot en lag som förbjöd avrättning av mentalt efterblivna personer.²¹⁷ Domstolen kom fram till att dödsstraffet i dessa fall strider mot konstitutionens bestämmelse om ”cruel and unusual punishment”.²¹⁸ Dock avgörs frågan om vem som är mentalt handikappad på delstatsnivå, vilket i praktiken innebär att beslutet avgörs av juryn i de enskilda fallen.²¹⁹ Strax efter denna dom beslutande Supreme Court i fallet Ring v. Arizona att det inte är förenligt med konstitutionen att en ensam domare tar beslut i det enskilda fallet huruvida dödsstraff är tillämpligt eller inte. 2002 avvisade domstolen en begäran om att behandla frågan om avrättning av minderåriga förbrytare.²²⁰

8.2 Utlämningsinstitutets förhållande till dödsstraffet

8.2.1 Inledning

En rad länder har i sina interna utlämningslagar och ingångna bilaterala avtal som villkor, att en utlämningsansökan då ett dödsstraff riskeras inte kan bifallas. Detta villkor härrör ur ländernas interna lagstiftning, tillträde till multilaterala konventioner eller landets policy. Då ett land av humanitära skäl har avskaffat dödsstraffet är det ur dessa länders perspektiv en avskryvande handling att utlämna en eftersökt person till en stat där personen med stor risk kommer att dömas till döden.²²¹

8.2.2 Europakonventionens förhållande till dödsstraffet i samband med utlämning

Då Europakonventionen utarbetades 1950 tillämpades fortfarande dödsstraffet i flera av Europarådets medlemsstater. Det fanns därför inget utrymme för ett uttryckligt förbud mot dödsstraff i Europakonventionen. Av 2 artikeln kan utläsas att stater genom sina organ inte uppsåtligt får döda enskilda individer med undantag för dödsstraff. Dödsstraffet måste dock ha avkunnats i laglig form efter en rättvis rättegång. Utlämning av en person när denna riskerar att i det ansökande landet dömas till döden strider därför inte mot artikel 2 så länge dödsstraff är lagligt förkunnat. Även EKMR artikel 3 är aktuell vid frågan om utlämning. Den stadgar ett förbud mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Under åren som gått sedan 1950 har dödsstraffet avskaffats i de flesta av medlemsstaterna. Artikel 2 kom då att uppfattas som omodern och oetisk.

²¹⁷ EU action against the death penalty in the USA www.europa.eu.int/comm/external_relations/human_rights/adp/index.htm

²¹⁸ Se även domstolens dom i fallet Atkins v. Virginia

²¹⁹ Utrikesdepartementets rapport om de mänskliga rättigheterna i USA 2003

²²⁰ Utrikesdepartementets rapport om mänskliga rättigheter i USA 2003

²²¹ Bassiouni (1974) s. 459-463

Som nämnts i kapitel 8.1.1 tillkom 1983 i det 6: e tilläggsprotokollet till konventionen ett åtagande för de stater som avskaffat dödsstraffet, att förbinda sig att inte återinföra detta straff. Enligt samma protokoll är det dock som ett undantag tillåtet att tillämpa dödsstraff i krigstid. Det är inte klart om begreppet krigstid förutom internationella väpnade konflikter omfattar även olika former av inbördeskrig.²²²

Det framgår inte klart av protokollet huruvida åtagandet innebär hinder mot att utlämna en person till ett annat land för verkställighet av en dödsdom eller lagföring där dödsstraff kan komma att utdömas. Frågan har inte principiellt ställts på sin spets i Europadomstolen. Men ett visst skydd kan uttolkas genom närliggande domar från Europadomstolen samt uttalanden från Europakommissionen. (Europakommissionen var en del av Europadomstolen fram till 1998, då kommissionen införlivades i domstolen.)

I Europadomstolens dom i fallet *Soring mot Storbritannien* framgår principen, att då ett land utlämnar en eftersökt till ett land som kränker EKMR innebär detta även att det utlämnande landet begår en kränkning. Fallet rörde en ung tysk medborgare som begått mord i USA och sedan flytt till Storbritannien. Om den eftersökte skulle utlämnas till USA riskerade han att dömas till döden. Storbritannien hade inte ratificerat det 6: e tilläggsprotokollet varför frågan om ett utlämnade innebar att en kränkning pga. av dödsstraffet kunde inte prövas. Domstolen kom dock fram till att en utlämning till USA skulle strida mot EKMR artikel 3, förbud mot tortyr. Grunden till detta var att de fångar som dömts till döden i USA får sitta på s.k. "death row" under svåra förhållanden på obestämd tid till dess straffet verkställs, vilket kan anses vara en form av psykisk tortyr.²²³

Soringfallets domslut innebär inte automatiskt att utlämning till dödsstraff med "death row" innebär en kränkning av EKMR 3 artikel. I fallet gjordes en prövning av en rad omständigheter såsom Sorings personliga förhållanden, ålder, psykiska hälsa samt det faktum att Soring var tysk medborgare och därför kunde utlämnas för lagföring till Tyskland som ett alternativ till USA. Vissa uttolkare av domen menar dock att domstolens starka avståndstagande från förhållandena under "death row" innebar att de inte i framtiden kommer att inskränka sitt ställningstagande genom att hävda att det förelåg särskilda omständigheter i Soringfallet.²²⁴ Det är inte heller troligt att domstolen skulle ha varit tillfreds med utlämning i Soringfallet, om USA hade kunnat utlova att avrättningen hade skett skyndsamt efter utlämningen.

Från Europadomstolens extensiva tolkning av artikel 3 EKMR i Soringfallet kan den analoga tolkningen göras, att en ratificering av 6: e tilläggsprotokollet innebär att utlämning till ett land där den eftersökte riskerar att dömas till döden medför att den anmodade staten begår en

²²² Danelius (2002) s. 415

²²³ Europadomstolens dom 1989-07-07 i fallet *Soring mot Storbritannien*

²²⁴ Lillich s. 145

kränkning av EKMR.²²⁵ Domar från Europakommissionen stödjer även denna analoga tolkning genom uttalanden att 6: e tilläggsprotokollet kan innebära förbud mot utlämning i vissa fall.²²⁶ Kommissionen förtydligar dock att den bestämmelse som använts i de flesta bilaterala avtal, däribland det svensk-amerikanska (se ovan kapitel 5.2.4), som innebär att den ansökande staten kan lämna försäkringar att den eftersökte inte kommer att dömas till döden om utlämningsframställan bifalls, leder till att en kränkning av EKMR inte föreligger.²²⁷

Detta ställningstagande från Europadomstolen (och tidigare kommissionen) strider mot det normala förhållningssättet till kränkningar av EKMR. Prövningen gäller en konventionsstats ännu inte vidtagna åtgärd, medan det normala är att en kränkning av konventionen måste ha skett för att en prövning skall kunna ske. Konventionsstaten beläggs även med ansvar för tredje stats handling. Detta förhållningssätt sammanhänger med principen att EKMR har till syfte att inte endast ge ett formellt skydd utan i första hand ett effektivt skydd. En annorlunda tillämpning skulle inte leda till ett effektivt skydd mot kränkningar av konventionen.²²⁸

2002 tillkom till EKMR ett 13: e tilläggsprotokoll.²²⁹ Detta protokoll är en utveckling av det 6: e tilläggsprotokollet genom att det förbjuder dödsstraffet även i krigstid. Det 13: e tilläggsprotokollet har inte prövats av Europadomstolen i samband med utlämning (november 2004). Dock kan en tolkning göras i ljuset av tillämpningen av 6: e tilläggsprotokollet, vilket innebär, att för konventionsparter som ratificerat det 13: e tilläggsprotokollet, innebär det en kränkning av EKMR, att utlämna en eftersökt till en stat där personen riskerar dödsstraff även i krigstid.

8.2.3 Det svenska utlämningsinstitutets förhållande till dödsstraffet

Sverige har sedan länge hävdad åsikten att avskaffandet av dödsstraffet också betyder att en eftersökt inte kan utlämnas till ett land där personen riskerar dödsstraff. I AllmL 12 § 1 st. 3 p. har detta reglerats genom att vid utlämning från Sverige av en person som eftersökts för brott som vid en fällande dom kan komma att straffas med döden, kan utlämning vägras, om landet inte ger en försäkran om att dödsstraff inte kommer att verkställas (se kapitel 3.2 ovan). Paragrafen hindrar alltså inte utlämning till en stat endast för att en dödsdom kan utfärdas. Enligt förarbetena är det väsentliga att dödsdomar inte verkställs.²³⁰ Vid utlämning till en sådan stat är det enligt svensk lagstiftning dock inte tillräckligt att acceptera en tidigare praxis, som visar att dödsstraff generellt omvandlas till frihetsstraff. En tydlig och för

²²⁵ Danelius (2002) s. 415

²²⁶ Se exempelvis Europadomstolens dom i fallet Nivette mot Frankrike.

²²⁷ Se exempelvis kommissionens uttalande i Aylor-Davis mot Frankrike (22742/93), Y mot Nederländerna (16531/90) samt Kareem mot Sverige (32025/96)

²²⁸ Danelius (2002) s. 80

²²⁹ Undertecknat 3 maj 2002

²³⁰ Prop. 1957:156 s. 72

fallet specifik garanti krävs, som visar att verkställighet av ett eventuellt dödsstraff inte kommer att ske.²³¹ I vissa ansökande länder, där domstolen bestämmer om ett dödsstraff skall omvandlas till frihetsstraff, verkställas etc., skapas problem i de fall där konstitutionen förbjuder regeringen att bestämma hur domstolen skall döma.²³² Motsvarande bestämmelser finns i samtliga av Sveriges ingångna bilaterala utlämningsavtal, se kapitel 4.3.2.

8.2.4 Det transatlantiska avtalets förhållande till dödsstraffet

I det transatlantiska utlämningsavtalet 13 artikel regleras förhållandet till dödsstraff vid utlämning:

Om det brott för vilket utlämning begärs är belagt med dödsstraff enligt lagstiftningen i den ansökande staten men inte enligt lagstiftningen i den anmodade staten, *får* den anmodade staten bevilja utlämning på villkor att den eftersökte inte skall ådömas dödsstraff, eller, om den ansökande staten av formella skäl inte kan uppfylla detta villkor, på villkor att dödsstraffet som utdömts inte skall verkställas. Om den ansökande staten godtar utlämning med förbehåll för villkoren enligt denna artikel, skall den anses uppfylla villkoren för utlämning. Om den ansökande staten inte godtar villkoren *får* framställningen om utlämning avslås. (Min kursivering)

Kritik framfördes mot det transatlantiska utlämningsinstitutets förhållande till dödsstraffet redan under tillkomstprocessen. I de avtalsutkast som läckte ut framkom även de olika parternas handlingsplaner i olika frågor, bl.a. från EU: s sida, problematiken kring dödsstraffet. Av handlingsplanen framgår att EU skulle informera USA om att vissa medlemsstater kanske skulle förslå speciella villkor rörande dödsstraffet. Detta har av kritikerna ansetts vara en alltför vek inställning mot dödsstraffet av EU. Att vissa medlemsstater kanske skulle vilja ha speciella villkor kan även utläsas som att vissa medlemsstater accepterar dödsstraff.²³³ Detta trots att samtliga medlemsstater har ratificerat det 6: e tilläggsprotokollet och undertecknat det 13: e tilläggsprotokollet, vilket innebär att utlämning till dödsstraff innebär en kränkning, i alla fall i fredstid.

Omfattande kritik har även efter signeringen framförts mot att utlämning av en person som riskerar dödsstraff inte är absolut förbjudet enligt avtalet, utan att den anmodade staten *får* vägra utlämningen i dessa fall. Som förklaring har av rådet framförts att det inte heller i den Europeiska

²³¹ Påle (2003) s. 311

²³² Jmf i RF 11 kap 2 § i motsvarande fall om Sveriges regering hade varit tvungen att lämna en garanti om ett svenskt domstolsutslag. "Ingen myndighet, ej heller riksdagen, får bestämma, hur domstol skall döma i det enskilda fallet eller hur domstol i övrigt skall tillämpa rättsregel i särskilt fall."

²³³ *Secret EU-US agreement being negotiated*
www.statewatch.org/news/2002/jul/11Auseu.htm

utlämningskonventionen finns ett absolut förbud mot utlämning i dessa fall, utan att det endast framstår som en möjlighet för den anmodade staten. Vidare framför rådet mot kritiken av den allmänt alltför försiktiga regleringen av dödsstraffet i avtalet, att det i vissa av EU:s medlemsstaters bilaterala utlämningsavtal med USA, exempelvis Greklands, inte finns någon rätt att vägra utlämning, då det föreligger en risk för den utlämnade att dömas till döden. Denna rätt uppkommer genom det transatlantiska utlämningsavtalet.²³⁴

Europaparlamentet var positivt till artikel 13 i utlämningsavtalet. Att villkora dödsstraffet mot i först hand en garanti att dödsstraff inte skall utdömas och i andra hand en garanti om att även om straffet utdöms så skall det inte verkställas, ansåg parlamentet tillfredsställde kraven i EKMR.²³⁵ Artikels konstruktion innebär, att det kan uppstå problem då den anmodade statens konstitution inte tillåter myndigheterna att bestämma över det dömande organets utslag, vilket även nämnts i kapitel 8.2.3. I USA tillåter inte det federala systemet att regeringen beskär delstaternas interna makt. Den amerikanska regeringen kräver genom Justitiedepartementet i första hand en sådan garanti, som nämns i avtalets 13 artikel, av chefsåklagaren eller guvernören i den aktuella delstaten. Inte heller dessa federala chefspersoner kan emellertid beskära domarkårens lagreglerade befogenheter att självständigt utdöma straffpåföljder. Lösningen i dessa fall blir att guvernören på förhand får lämna garantier för att det eventuella dödsstraffet kommer att omvandlas till ett frihetsstraff eller att nåd kommer att ges.²³⁶ Enligt praxis från Europadomstolen är dessa krav på garantier hårda.²³⁷ Parlamentet kommenterade även att de utförliga garantier som ställs upp är mer kvalificerande än exempelvis motsvarande krav på garantier, som ställts i det bilaterala utlämningsavtalet mellan USA och Frankrike.²³⁸ Att en medlemsstat har möjlighet att villkora utlämning skapar ett bindande avtal som USA kan bryta endast då det av processuella skäl är omöjligt att inte utdöma dödsstraff, exempelvis då straffet redan är utdömt eller då åtalet automatiskt ger domstolen rätt att utdöma dödsstraff.²³⁹

²³⁴ Europiska utlämningskonventionen art. 11. Utlämning får vägras om den ansökande staten inte lämnar sådana garantier för att dödsstraffet inte kommer att verkställas som den anmodade staten finner tillfredsställande.

²³⁵ Europaparlamentets sammanträdesprotokoll A5-0172/2003 från den 22 maj 2003, innehållande betänkande från EU-parlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter., s. 14-15

²³⁶ Bassiouni (2002) s. 738 ff.

²³⁷ Se Kirkwood fallet.

²³⁸ Europaparlamentets sammanträdesprotokoll A5-0172/2003 från den 22 maj 2003, innehållande betänkande från EU-parlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter., s. 14-15

²³⁹ I vissa få stater i USA ger ett visst åtal en absolut möjlighet för en behörig domstol att döma till döden.

8.3 Analys

Parterna till det transatlantiska utlämningsavtalet har grundläggande och välkända skillnader vad gäller inställningen till tillämpningen av dödsstraffet. Det transatlantiska utlämningsarbetet skall ses i ljuset av EU: s arbete för ett avskaffande av dödsstraffet. Samarbetet skall dock även ses i ljuset av uppgiften att förenkla och effektivisera kampen mot det internationella organiserade brottsligheten. Trots den intensiverade inrikes debatten i USA, finns inget som direkt pekar på att dödsstraffet kommer att avskaffas inom en nära framtid. Om parterna skall ha ett utökat straffrättsligt samarbete måste olikheter i systemen tolereras, även om dödsstraff kan anses stötande bland medlemsstaterna i EU. Det är dock självklart att det liksom i de bilaterala utlämningsavtalen krävs en tillfredsställande reglering rörande dödsstraffet för att samarbetet skall fungera. De enskilda medlemsstaterna i EU har inte heller något intresse av att kunna komma att fungera som en fristad för grova brottslingar från USA, som inte kan utlämnas då de riskerar ett dödsstraff men inte heller kan lagföras i medlemsstaten, då jurisdiktionsreglerna inte möjliggör detta. Alternativet är då att utlämna mot villkor med klara garantier för att dödstraff inte kommer att utdömas eller i att verkställas. Villkoret kommer då att få formen av ett bindande folkrättsligt avtal mellan den enskilda medlemsstaten och USA. Dessa klara garantier är ingen nyhet ur svenskt perspektiv, men innebär en förbättring för vissa andra EU-medlemmar, exempelvis Frankrike.

Problemet med det transatlantiska utlämningsavtalet är istället dess bristande respekt mot EKMR. Samtliga av EU: s medlemsstater har ratificerat det 6: e tilläggsprotokollet och har som ett minimum undertecknat det 13: tilläggsprotokollet. Detta innebär att ett utlämnande av en person, som kommer att dömas till döden i den ansökande staten, innebär en kränkning av EKMR, som dessa stater har åtagit sig att följa. Att i avtalstexten använda formuleringarna, att den anmodade staten *får* kräva att utlämningen skall villkoras mot garantier på att dödstraff inte skall tillämpas och att den anmodade staten *får* avslå utlämningsansökan om den ansökande staten inte godtar de ovan nämnda kraven, innebär att det transatlantiska utlämningsavtalet möjliggör kränkningar av EKMR. Det är inte troligt att någon av EU: s medlemsstater skulle tillämpa avtalstexten på ett sådant sätt att en reell kränkning av konventionen skulle komma till stånd. En kränkning av EKMR kan dock sägas ha skett genom den negligens som EU har visat konventionen vid avtalsförhandlingarna. Förklaringen att det har skapats en generell regel för att den skall vara tillämplig även för USA, som inte är part till EKMR, är felaktig då den anmodade staten alltid är en EU-medlemsstat och den ansökande staten alltid är USA i dessa fall. Ministerrådets hänvisning till att dödsstraffet regleras på samma sätt i den europeiska utlämningskonventionen är inte relevant. Den europeiska utlämningskonventionen tillkom år 1957. Vid den tidpunkten hade inte avskaffandet av dödsstraffet kommit lika långt i Europa. Det transatlantiska utlämningsavtalet tillkom år 2003, 46 år senare. Vid denna tidpunkt såg förhållandena i världen helt annorlunda ut vad gäller dödsstraffets avskaffande.

EU har genom att vara med om att förhandla fram denna avtalstext i strid mot EKMR underminerat konventionen. EU skall fungera som en av EKMR: s främsta företrädare och beskyddare. Om EU då behandlar konventionen så som beskrivits ger detta felaktiga signaler till andra parter till EKMR, vilket skulle vara en olycklig utveckling.

9 Sammanfattande slutsats

- Det bilaterala utlämningsarbetet mellan Sverige och USA har fungerat tillfredsställande efter kompletteringen 1983.
- Det nya transatlantiska avtalet för utlämningsarbete mellan EU och USA från 2003 innebär för det bilaterala utlämningsarbetet mellan Sverige och USA: s del främst förändringar av formellt slag och få lagändringar kommer att krävas av AllmL. Den största omställningen är att Sverige inte är part till avtalet och därför inte har möjlighet att säga upp samarbetet.
- Det transatlantiska avtalet ger en rad förenklingar av processen kring utlämningsförfarandet och underlättar kampen mot den internationella brottsligheten.
- Det finns grundläggande skillnader mellan Europa och USA vad gäller utlämning, främst den skilda synen på mänskliga rättigheter och på dödsstraffet. Angående det sistnämnda har en tillfredsställande lösning ur båda parter perspektiv nåtts och existerande praxis stadfästs.
- Vad gäller övriga mänskliga rättigheter vid ett utlämningsförfarande har en tillfredsställande reglering inte nåtts då avtalet endast hänvisar till den anmodade statens ”grundläggande konstitutionella bestämmelser” samt samråd. Ett klagande av vilken typ av villkor som EU: s medlemsstater kan kräva för att bifalla en utlämningsansökan och vilka krav på uppfyllande av EKMR som kan innebära ett folkrättsligt avtalsbrott vid nekande av utlämning behandlas inte.
- Avtalet reglerar inte de formella krav för garantier hur en eftersökt kommer att behandlas efter en utlämning.
- Tolkning av avtalet läggs på de nationella domstolarna, vilket kan antas leda till att dessa följer sin tidigare praxis. Ett förenklat utlämningsarbete har då inte uppnåtts.

Bilaga A Det bilaterala utlämningsavtalet mellan Sverige och Amerikas förenta stater

Artikel 1

Vardera avtalsslutande staten åtar sig att i enlighet med de bestämmelser och villkor som fastställs i denna konvention till den andra staten utlämna på dess territorium påträffade personer, som är eftersökta för lagföring, som har befunnits skyldiga till ett brott eller som är eftersökta för verkställighet av en dom beträffande ett enligt artikel II i denna konvention utlämningsbart brott, vilket har begåtts inom den andra statens territoriella jurisdiktionsområde eller utanför detta under de i artikel IV i denna konvention angivna villkoren.

(SÖ 1984: 34)

Artikel 2

1. Ett brott skall vara ett utlämningsbart brott endast om det enligt båda de avtalsslutande staternas lagar är belagt med frihetsstraff under en tid av minst två år. När framställningen om utlämning avser en person som har befunnits skyldig till och dömts för brott, skall emellertid utlämning beviljas endast om strafftidens längd eller den sammanlagda strafftid som återstår att avtjäna uppgår till minst sex månader.

2. Vid tillämpningen av denna artikel skall det vara utan betydelse,

a) om de avtalsslutande staternas lagar hänför brottet till samma brottskategori eller betecknar brottet med samma terminologi;

eller;

b) om det för brottet enligt Amerikas Förenta Staters federala lagstiftning krävs bevis för mellanstatlig transport eller användning av postväsendet eller andra hjälpmedel som berör mellanstatlig eller utrikes handel, eftersom sådana omständigheter endast är av betydelse för att ge behörighet åt en federal domstol i Amerikas Förenta Stater.

3. Med beaktande av de i punkterna 1 och 2 i denna artikel angivna villkoren skall utlämning också beviljas för stämpling, försök, förberedelse eller medverkan till brott.

4. När utlämning har beviljats beträffande ett utlämningsbart brott, skall den också beviljas beträffande varje annat brott som har upptagits i utlämningsframställningen och som uppfyller alla andra villkor för utlämning utom den i punkt 1 i denna artikel angivna tiden för frihetsberövande.

(SÖ 1984: 34)

Artikel 3

Upphävd

(SÖ 1984: 34)

Artikel 4

1. Med förbehåll för bestämmelserna i punkt 2 i denna artikel skall utlämning beviljas för ett utlämningsbart brott som har begåtts utanför den ansökande statens territoriella jurisdiktionsområde, om

- a) den anmodade statens domstolar skulle varit behöriga att utöva jurisdiktion under liknande omständigheter; eller
- b) den eftersökte är medborgare i den ansökande staten.

2. Utlämning får vägras för ett brott som begåtts inom den anmodade statens territoriella jurisdiktionsområde, när denna stat vidtar alla de åtgärder som är möjliga enligt dess egen lag för att lagföra den person som begärts utlämnad.

3. Med uttrycket ”territoriellt jurisdiktionsområde” i denna artikel och i artikel I i denna konvention förestå territorium, inbegripet sjöterritorium och luftrummet däröver, som tillhör endera den avtalsslutande staten eller som står under dess kontroll, liksom fartyg och luftfartyg, tillhörande endera avtalsslutande staten eller dess medborgare eller juridiska personer, när sådant fartyg befinner sig på öppna havet eller sådant luftfartyg befinner sig på öppna havet.

(SÖ 1984: 34)

Artikel 5

Utlämning skall icke medgivas när någon av följande omständigheter föreligger:

1. Om den vars utlämning begärts redan lagförts eller vid tiden för framställningen lagföres i den anmodade staten i enlighet med gällande strafflag i denna stat för det brott, för vilken utlämning begärts.

2. Om talan å brottet preskriberats eller straffet för brottet eljest förfallit enligt lagstiftningen i antingen den ansökande eller den anmodade staten.

3. Om den som begärts utlämnad åtalats eller kommer att åtalas inför extraordinär domstol i den ansökande staten.

4. Om gärningen utgör brott enbart enligt militär lagstiftning.

5. Om brottet av den anmodade staten betraktas som politiskt eller förknippat med politiskt brott.

6. Om utlämning i särskilt fall finnes uppenbart oförenligt med humanitetens krav på grund av, exempelvis, den avsedda personens ungdom eller hälsotillstånd, med beaktande jämväl av brottets beskaffenhet och den ansökande statens intressen.

(SÖ 1963: 17)

Artikel 6

Om en utlämningsframställning beviljas beträffande en person mot vilken åtal har väckts eller som på den anmodade statens territorium avtjänar straff för ett annat brott, får den anmodade staten

- a) uppskjuta överlämnandet av den eftersökte till dess förfarandet mot denna person har slutförts eller till dess det straff som kan komma att utdömas har slutgiltigt avtjänats; eller

b) tillfälligt överlämna den eftersökte till den ansökande staten för lagföring. Den sålunda överlämnade personen skall hållas i förvar under uppehållet i den ansökande staten och skall, sedan förfarandet mot denna person slutförts, återlämnas till den anmodade staten på villkor, varom de avtalsslutande staterna kommit överens.

(SÖ 1984: 34)

Artikel 7

1. Den anmodade staten är icke förpliktigad att bevilja utlämning av en person, som är medborgare i den anmodade staten, med den verkställande myndigheten i den anmodade staten skall i enlighet med lagen i denna stat ha rätt att överlämna en egen medborgare, om detta enligt dess bedömande anses böra ske.

2. Om utlämningsframställan avslås enbart på grund av att den person som har begärts utlämnad är medborgare i den anmodade staten, skall denna stat, om den uppmanas härtill av den ansökande staten, vidtaga alla åtgärder som är möjliga enligt dess egen lag för att lagföra den person som begärts utlämnad. Om den anmodade staten behöver ytterligare handlingar eller bevis, skall sådana handlingar eller bevis utan kostnad överlämnas till denna stat. Den ansökande staten skall underrättas om resultatet av sin framställning.

(SÖ 1984: 34)

Artikel 8

Om det brott för vilken utlämning begäres enligt den ansökande statens lagstiftning förskyller dödsstraff men lagstiftningen i den anmodade staten icke medger att sådant straff utdömes, må utlämning vägras, därest ej den ansökande staten avgiver sådan försäkran, som den anmodade staten finner tillfyllest, att dödsstraff icke kommer att verkställas.

(SÖ 1963: 17)

Artikel 9

Den som utlämnas enligt denna konvention må icke lagföras eller straffas i den ansökande staten för annat före utlämningen begånget brott än det, som föranlett utlämningen, och ej heller av nämnda stat vidareutlämnas till tredje land som eftersöker honom, med mindre den stat, som överlämnat honom, samtycker därtill eller ock han själv, efter att ha frigivits i den ansökande staten frivilligt kvarstannat där under längre tid än 45 dagar från dagen från hans frigivande. Vid frigivandet som nyss sagts skall han underrättas om den påföljd hans uppehåll å den ansökande statens territorium må medföra för hans vidkommande.

(SÖ 1963: 17)

Artikel 10

I den utsträckning lagstiftningen i den anmodade staten så medger och under vederbörligt tillgodoseende av tredje mans rättigheter skola alla föremål, som åtkommit genom brottet eller erfordras som bevis, överlämnas.

(SÖ 1963: 17)

Artikel 11

1. En framställning om utlämning skall göras på diplomatisk väg.
2. Framställningen om utlämning skall åtföljas av
 - a) uppgift om den eftersöktes identitet och troliga uppehållsort;
 - b) uppgift om de faktiska förhållandena i ärendet innefattande, om möjligt, tidpunkt och plats för brottet;
 - c) de lagrum som anger de väsentliga rekvisiten för det brott för vilket utlämning begärs och brottets benämning;
 - d) de lagrum som anger straffet för brottet;
och
 - e) de lagrum som anger eventuell åtals eller påföljdspreskription för brottet.
3. En framställning om utlämning av en person som är eftersökt för lagföring skall också åtföljas av
 - a) bevisning som visar att det finns sannolika skäl att antaga att den eftersökte är den person som åsyftas i häktningsbeslutet;
 - b) en bestyrkt kopia av ett häktningsbeslut (warrant of arrest) utfärdat av en domare eller annan behörig domstolstjänsteman såvitt gäller en framställning från Amerikas Förenta Stater, eller en bestyrkt kopia av ett häktningsbeslut utfärdat av en domare eller annan behörig domstolstjänsteman såvitt gäller en framställning från Sverige, samt sådan ytterligare utredning som ger för handen att finns sannolika skäl att anta att den eftersökte har begått det brott för vilken utlämning begärs. Ett sådant häktningsbeslut och sådan ytterligare utredning skall godtagas som tillräcklig grund för utlämning, om det inte i ett särskilt fall framgår att häktningsbeslutet är uppenbart oriktigt.
4. Beträffande en person som har befunnits skyldig till brottet skall en framställning om utlämning åtföljas av en vederbörligen bestyrkt eller vidimerad kopia av en behöriga domstolens dom. Beträffande den som har befunnits skyldig men icke har dömts till straff skall framställningen åtföljas av ett intyg härom från den behöriga domstolen. I undantagsfall får dock den anmodade staten begära ytterligare handlingar.
5. Handlingar som har överlämnats på diplomatisk väg skall godtagas i utlämningsförfarandet i den anmodade staten utan ytterligare bestyrkning, vidimering eller annan legalisering.
6. De handlingar som ligger till grund för utlämningsframställningen skall åtföljas av en vederbörligen bestyrkt översättning till den anmodade statens språk.
(SÖ 1984: 34)

Artikel 12

1. I brådskande fall får endera avtalsslutande staten begära att en misstänkt eller dömd person provisoriskt anhålles. En begäran om provisoriskt anhållande skall göras på diplomatisk väg eller direkt mellan Amerikas Förenta Staters justitiedepartement och Sveriges utrikesdepartement, varvid vägen över Interpol får användas.
2. Begäran skall innehålla en beskrivning av den eftersökte, hans uppehållsort om denna är känd, en kort redogörelse för de faktiska omständigheterna i ärendets innefattande, om möjligt, tidpunkt och plats för brottet, uppgift om

att häktningsbeslut eller dom meddelats mot nämnda person i enlighet med artikel XI samt uppgift om att en framställning om utlämning av den eftersökte kommer att avges.

3. Sedan sådan begäran mottagits, skall den anmodade staten vidtaga lämpliga åtgärder för att säkerställa den eftersöktes anhållande. Den ansökande staten skall omedelbart underrättas om resultatet av sin begäran.

4. Det provisoriska anhållandet skall upphöra, om den verkställande myndigheten i den anmodade staten icke inom en tidsrymd av 40 dagar efter gripandet av den eftersökte har mottagit den föreskrivna framställningen om utlämning och de handlingar som enligt artikel XI erfordras till stöd härför.

5. Att det provisoriska anhållandet upphör enligt punkt 4 i denna artikel skall icke förhindra utlämning av den eftersökte, om framställningen om utlämning och de handlingar till stöd härför som avses i artikel XI avlämnas vid en senare tidpunkt.

(SÖ 1984: 34)

Artikel 13

1. Den anmodade staten skall granska de till stöd för utlämningsframställningen åberopade handlingarna med avseende på deras juridiska hållbarhet, innan de överlämnas till de dömande myndigheterna, och skall sörja för att den ansökande statens intressen företräds inför de behöriga myndigheterna i den anmodade staten.

2. Kostnader som har samband med översättningen av de handlingar och den eftersöktes transport skall betalas av den ansökande staten. Den anmodade staten skall icke fordra ersättning av den ansökande staten för kostnader som uppkommit till följd av eftersökta personers anhållande eller häktning, förhör med dem eller deras överlämnande i enlighet med bestämmelserna i denna konvention eller till följd av att den ansökande statens intressen företräts inför de behöriga myndigheterna i den anmodade staten.

(SÖ 1984: 34)

Artikel 14

1. Transport genom den ena avtalsslutande statens territorium under övervakning av företrädare för den andra avtalsslutande staten av den som utlämnats till den senare staten från tredje stat och vilken icke är medborgare i den stat varigenom han skall föras, där ej annat följer av bestämmelserna i andra stycket i denna artikel, tillåts utan några rättsliga formaliteter, när detta begäres på diplomatisk väg och framställningen är åtföljd av den handling, i original eller bestyrkt avskrift, medelst vilken tillflyktsstaten medgivit utlämning. I Amerikas förenta stater skall bemyndigande först inhämtas från Amerikas förenta staters Secretary of State.

2. Tillstånd varom förmäles i denna artikel må likväl vägras, om den gärningen som föranlett utlämningen icke utgör brott enligt artikel 2 eller därest enligt allmänna rättsprinciper (ordre public) synnerliga skäl tala emot genomtransporten.

(SÖ 1963: 17)

Artikel 15

I den utsträckning detta står i överensstämmelse med bestämmelserna i denna konvention och beträffande sådant som icke innefattas däri skall utlämning regleras av gällande lagar och föreskrifter i den anmodade staten.
(SÖ 1963: 17)

Artikel 16

1. Denna konvention skall ratificeras och ratifikationsinstrumentet skola utväxlas i Stockholm snarast möjligt.

2. Konventionen skall träda i kraft i och med utväxlingen av ratifikationsinstrumenten. Den må när som helst uppsägas om avtalslutande genom meddelande härom till den andra avtalslutande staten och uppsägningen skall träda i kraft sex månader efter det sådant meddelande lämnats.

(SÖ 1963: 17)

Bilaga B Avtal om utlämning mellan Europeiska unionen och Amerikas förenta stater

Artikel 1

Mål och syfte

De avtalslutande parterna förpliktar sig att, i enlighet med bestämmelserna i detta avtal, förbättra samarbetet inom ramen för tillämpliga relationer för utlämning av brottslingar mellan medlemsstaterna och Amerikas förenta stater.

Artikel 2

Definitioner

1. Avtalslutande parter: Europeiska unionen och Amerikas förenta stater.
2. Medlemsstat: en medlemsstat i Europeiska unionen.
3. Justitieministerium: beträffande Amerikas förenta stater United States Department of Justice, och beträffande en medlemsstat dess justitieministerium, med undantag för om det i en medlemsstat är en myndighet som motsvarar riksåklagaren som fullgör de funktioner som beskrivs i artiklarna 3, 5, 6, 8 eller 12 och denna myndighet kan utses att fullgöra de funktioner som anges i artikel 19 i justitieministeriets ställe, såvida inte Förenta staterna och den berörda medlemsstaten enas om att utse en annan myndighet.

Artikel 3

Tillämpningsområde för detta avtal i förhållande till bilaterala utlämningsavtal med medlemsstater

1. Europeiska unionen, enligt Fördraget om Europeiska unionen, och Amerikas förenta stater skall se till att bestämmelserna i detta avtal tillämpas i förhållande till de bilaterala utlämningsavtal mellan medlemsstaterna och Amerikas förenta stater som är i kraft dagen för detta avtals ikraftträdande, på följande villkor:
 - a) Artikel 4 skall tillämpas i stället för bilaterala avtalsbestämmelser som tillåter utlämning endast för vissa bestämda brott enligt en förteckning.
 - b) Artikel 5 skall tillämpas i stället för bilaterala avtalsbestämmelser som reglerar översändande, bestyrkande, vidimering eller legalisering av en framställning om utlämning och underlag som översänds av den ansökande staten.
 - c) Artikel 6 skall tillämpas i avsaknad av bilaterala avtalsbestämmelser som tillåter direkt översändande av framställningar om provisoriskt anhållande mellan United States Department of Justice och den berörda medlemsstatens justitieministerium.
 - d) Artikel 7 skall tillämpas utöver bilaterala avtalsbestämmelser som reglerar översändande av framställningen om utlämning.

- e) Artikel 8 skall tillämpas i avsaknad av bilaterala avtalsbestämmelser som reglerar tillhandahållande av kompletterande information; i avsaknad av bilaterala avtalsbestämmelser som specificerar vilken kanal som skall användas, skall även punkt 2 i den artikeln tillämpas.
- f) Artikel 9 skall tillämpas i avsaknad av bilaterala avtalsbestämmelser som tillåter tillfälligt överlämnande av personer som är föremål för rättsliga förfaranden eller avtjänar ett straff i den anmodade staten.
- g) Artikel 10 skall, utom då något annat stadgas i artikeln, tillämpas i stället för, eller i avsaknad av, bilaterala avtalsbestämmelser som gäller beslut om flera framställningar om utlämning av samma person.
- h) Artikel 11 skall tillämpas i avsaknad av bilaterala avtalsbestämmelser som tillåter avstående från utlämningsförfaranden eller förenklade utlämningsförfaranden.
- i) Artikel 12 skall tillämpas i avsaknad av bilaterala avtalsbestämmelser som reglerar transitering; i avsaknad av bilaterala avtalsbestämmelser som specificerar förfarandet för icke planerad landning av luftfartyg, skall även punkt 3 i den artikeln tillämpas.
- j) Artikel 13 får tillämpas av den anmodade staten i stället för, eller i avsaknad av, bilaterala avtalsbestämmelser som reglerar dödsstraff.
- k) Artikel 14 skall tillämpas i avsaknad av bilaterala avtalsbestämmelser som reglerar behandling av känslig information i en framställning.
2. a) Europeiska unionen, enligt Fördraget om Europeiska unionen, skall se till att varje medlemsstat bekräftar att dess gällande bilaterala utlämningsavtal med Amerikas förenta stater skall tillämpas på det sätt som anges i denna artikel, i ett skriftligt instrument mellan medlemsstaten och Amerikas förenta stater.
- b) Europeiska unionen, enligt Fördraget om Europeiska unionen, skall se till att nya medlemsstater som ansluter sig till Europeiska unionen efter detta avtals ikraftträdande och som har bilaterala utlämningsavtal med Amerikas förenta stater vidtar de åtgärder som avses i led a.
- c) De avtalslutande parterna skall sträva efter att fullfölja det förfarande som anges i led b före den beräknade anslutningen av en ny medlemsstat, eller snarast möjligt därefter. Europeiska unionen skall till Amerikas förenta stater meddela dagen för den nya medlemsstatens anslutning.
3. Om det förfarande som anges i punkt 2 b inte har slutförts dagen för anslutningen, skall bestämmelserna i detta avtal gälla i förbindelserna mellan den nya medlemsstaten och Amerikas förenta stater från och med den dag då de har underrättat varandra och Europeiska unionen om att de har avslutat sina interna förfaranden i detta syfte.

Artikel 4

Brott som kan leda till utlämning

1. Ett brott skall kunna leda till utlämning om det enligt den ansökande och den anmodade statens lagstiftning bestraffas med frihetsstraff vars maximilängd överskrider ett år, eller med en strängare påföljd. Ett brott skall även kunna leda till utlämning om brottet består i ett försök till, eller stämpling till, eller medverkan till ett brott som kan leda till utlämning. Om framställningen gäller verkställighet av domen mot en person som befunnits

skyldig till ett brott som kan leda till utlämning, skall den del av frihetsstraffet som ännu inte avtjänats vara minst fyra månader.

2. Om utlämning beviljas för ett brott som kan leda till utlämning, skall utlämning även beviljas för ett annat brott som anges i framställningen om det sistnämnda brottet bestraffas med ett års frihetsstraff eller lägre, under förutsättning att alla andra krav för utlämning är uppfyllda.

3. Vid tillämpning av denna artikel skall ett brott betraktas som ett brott som kan leda till utlämning

a) oavsett om brottet enligt lagstiftningen i den ansökande och i den anmodade staten tillhör samma brottskategori eller beskrivs med samma terminologi,

b) oavsett om det i Amerikas förenta staters federala lagstiftning för detta brott krävs att man påvisar till exempel transport mellan delstater eller användning av post eller andra hjälpmedel som berör handeln mellan delstater eller utrikeshandeln, eftersom detta endast är av betydelse för att ge behörighet åt en federal domstol i Amerikas förenta stater, samt

c) i brottmål som rör skatter, tullar, valutakontroll och import eller export av varor, oavsett om det i den ansökande och i den anmodade statens lagstiftning föreskrivs samma typer av skatter, tullar eller kontroller av valuta, eller av import eller export av samma typer av varor.

4. Om brottet har begåtts utanför den ansökande statens territorium, skall utlämning beviljas med förbehåll för de övriga tillämpliga kraven för utlämning, om den anmodade statens lagstiftning föreskriver straff för ett brott som begåtts utanför dess territorium under liknande omständigheter. Om den anmodade statens lagstiftning inte föreskriver straff för ett brott som begåtts utanför dess territorium under liknande omständigheter, får den verkställande myndigheten i den anmodade staten skönsmässigt bevilja utlämning under förutsättning att samtliga andra tillämpliga krav för utlämning är uppfyllda.

Artikel 5

Översändande av och vidimering av handlingar

1. Framställningar om utlämning och handlingar som stöder dessa skall översändas på diplomatisk väg, inbegripet översändande enligt artikel 7.

2. Handlingar som är försedda med certifikat eller sigill från justitieministeriet eller det ministerium som ansvarar för utrikespolitiken i den ansökande staten, skall godtas vid utlämningsförfaranden i den anmodade medlemsstaten utan ytterligare certifiering, bestyrkande, vidimering eller annan legalisering.

Artikel 6

Översändande av framställningar om provisoriskt anhållande. Framställningar om provisoriskt anhållande får, som ett alternativ till den diplomatiska vägen, översändas direkt mellan justitieministerierna i den ansökande och den anmodade staten. Vägen över Internationella kriminalpolisorganisationen (Interpol) får också användas för att översända en sådan framställning.

Artikel 7

Översändande av handlingar efter provisoriskt anhållande

1. Om den person vars utlämning begärs är provisoriskt anhållen i den anmodade staten, får den ansökande staten uppfylla sin förpliktelse att översända framställningen om utlämning och de handlingar som stöder denna på diplomatisk väg i enlighet med artikel 5.1 genom att lämna in framställningen och de handlingar som stöder denna till den anmodade statens ambassad i den ansökande staten. I detta fall skall det datum ambassaden mottog en sådan framställning anses vara det datum den anmodade staten mottog framställningen för tillämpningen av eventuella tidsfrister som skall iakttas enligt det tillämpliga utlämningsfördraget, för att personen skall kunna hållas i fortsatt förvar.

2. Om en medlemsstat vid tidpunkten för detta avtals undertecknande på grund av den etablerade nationella rättstraditionen som är tillämplig vid den tidpunkten, inte kan vidta de åtgärder som avses i punkt 1, skall denna artikel inte vara tillämplig förrän den medlemsstaten och Amerikas förenta stater enas om att så skall ske genom utväxling av en diplomatisk not.

Artikel 8

Kompletterande information

1. Den anmodade staten får kräva att den ansökande staten lämnar ytterligare information inom en rimlig tidsfrist som den anmodade staten fastställer, om den anser att den information som lämnats som stöd för framställningen om utlämning inte är tillräcklig för att uppfylla kraven i det tillämpliga utlämningsavtalet.

2. Sådan kompletterande information får begäras och lämnas direkt mellan justitieministerierna i de berörda staterna.

Artikel 9

Tillfälligt överlämnande

1. Om en framställning om utlämning beviljas när det gäller en person som är föremål för ett rättsligt förfarande eller avtjänar ett straff i den anmodade staten, kan den staten tillfälligt överlämna personen till den ansökande staten för att lagföras.

2. Den överlämnade personen skall hållas i förvar i den ansökande staten och skall återbördas till den anmodade staten när förfarandena mot honom/henne har avslutats, i enlighet med villkor som skall fastställas genom ömsesidig överenskommelse mellan den ansökande och den anmodade staten. Den tid som har tillbringats i förvar på den ansökande statens territorium under lagföring i den staten får dras av från den strafftid som återstår att avtjäna i den anmodade staten.

Artikel 10

Framställningar om utlämning eller överlämnande som görs av flera stater

1. Om den anmodade staten mottar framställningar från den ansökande staten och från någon annan stat eller andra stater om utlämning av samma person, antingen för samma brott eller för olika brott, skall den verkställande myndigheten i den anmodade staten avgöra till vilken stat den skall utlämna personen, om den beslutar att över huvud taget utlämna personen.

2. Om en anmodad medlemsstat mottar en framställning om utlämning från Amerikas förenta stater och en framställning om överlämnande i enlighet med den europeiska arresteringsordern av samma person, antingen för samma brott eller för olika brott, skall den behöriga myndigheten i den anmodade medlemsstaten avgöra till vilken stat den skall utlämna personen, om den beslutar att över huvud taget utlämna personen. För detta ändamål skall den behöriga myndigheten vara den anmodade medlemsstatens verkställande myndighet, om beslut om konkurrerande framställningar fattas av den myndigheten i enlighet med det gällande bilaterala utlämningsavtalet mellan Amerikas förenta stater och medlemsstaten. Om det bilaterala utlämningsavtalet inte innehåller några bestämmelser om detta skall den behöriga myndigheten utses av den berörda medlemsstaten i enlighet med artikel 19.

3. När den anmodade staten fattar sitt beslut i enlighet med punkterna 1 och 2 skall den beakta alla relevanta omständigheter, även, men inte uteslutande, omständigheter som anges i tillämpligt utlämningsavtal, och om de inte anges där, följande omständigheter:

- a) Huruvida framställningarna gjorts i enlighet med ett avtal.
- b) De orter där de enskilda brotten begicks.
- c) De ansökande staternas respektive intressen.
- d) Brottens svårhetsgrad.
- e) Offrets nationalitet.
- f) Möjligheten till utlämning på ett senare stadium mellan de ansökande staterna.
- g) Den kronologiska ordning i vilken framställningarna från de ansökande staterna mottogs.

Artikel 11

Förenklade utlämningsförfaranden

Om den eftersökte samtycker till att överlämnas till den ansökande staten, får den anmodade staten i enlighet med de principer och förfaranden som gäller i dess rättssystem överlämna honom/henne så snabbt som möjligt utan ytterligare förfaranden. Den eftersöktes samtycke kan innefatta att han/hon går med på att avstå från skydd under specialitetsregeln.

Artikel 12

Transitering

1. En medlemsstat får tillåta transport genom sitt territorium av en person som skall överlämnas till Amerikas förenta stater av tredje stat, eller av Amerikas förenta stater till tredje stat. Amerikas förenta stater får tillåta transport genom sitt territorium av en person som skall överlämnas till en medlemsstat av tredje stat, eller av en medlemsstat till tredje stat.

2. En framställning om transitering skall göras på diplomatisk väg eller direkt mellan United States Department of Justice och den berörda medlemsstatens justitieministerium. Vägen över Interpol får också användas för att översända en sådan framställning. Framställningen skall innehålla en beskrivning av den person som transporteras och en kort redogörelse för fallet. Personen skall under transiteringen hållas i förvar.

3. Tillstånd krävs inte när flygtransport används och ingen landning på transiteringsstatens territorium planeras. Om en icke planerad landning sker, kan den stat i vilken den icke planerade landningen sker kräva en framställning om transitering i enlighet med punkt 2. Alla åtgärder som är nödvändiga för att hindra personen från att rymma skall vidtas tills transiteringen verkställs, om framställningen om transitering mottas inom 96 timmar efter den icke planerade landningen.

Artikel 13

Dödsstraff

Om det brott för vilket utlämning begärs är belagt med dödsstraff enligt lagstiftningen i den ansökande staten men inte enligt lagstiftningen i den anmodade staten, får den anmodade staten bevilja utlämning på villkor att den eftersökte inte skall ådömas dödsstraff, eller, om den ansökande staten av formella skäl inte kan uppfylla detta villkor, på villkor att dödsstraff som utdömts inte skall verkställas. Om den ansökande staten godtar utlämning med förbehåll för villkoren enligt denna artikel, skall den anses uppfylla villkoren för utlämning. Om den ansökande staten inte godtar villkoren, får framställningen om utlämning avslås.

Artikel 14

Känslig information i en framställning

Om den ansökande staten överväger att överlämna särskilt känslig information som stöd för sin framställning om utlämning, kan den samråda med den anmodade staten för att avgöra i vilken utsträckning det är möjligt för den anmodade staten att skydda informationen. Om den anmodade staten inte kan skydda informationen på det sätt som den ansökande staten eftersträvar, får den ansökande staten avgöra huruvida informationen skall överlämnas trots detta.

Artikel 15

Samråd

De avtalsslutande parterna skall i förekommande fall samråda för att möjliggöra att detta avtal utnyttjas så effektivt som möjligt och även för att underlätta lösningen av tvister om tolkningen eller tillämpningen av avtalet.

Artikel 16

Tidsmässig tillämpning

1. Detta avtal skall tillämpas på brott som begås såväl före som efter avtalets ikraftträdande.
2. Detta avtal skall tillämpas på framställningar om utlämning som görs efter avtalets ikraftträdande. Artiklarna 4 och 9 skall emellertid tillämpas på framställningar som inte har avgjorts i en anmodad stat vid den tidpunkt då avtalet träder i kraft.

Artikel 17

Icke-avvikelse

1. Detta avtal skall inte hindra den anmodade staten att åberopa skäl för vägran rörande en omständighet som inte regleras av detta avtal men som

omfattas av ett gällande bilateralt utlämningsavtal mellan en medlemsstat och Amerikas förenta stater.

2. Om de konstitutionella principerna, eller de bindande slutliga rättsliga avgörandena, i den anmodade staten utgör ett hinder för staten att fullgöra sin skyldighet till utlämning och detta avtal eller det gällande bilaterala avtalet inte tillhandahåller någon lösning i ärendet, skall samråd äga rum mellan den anmodade och den ansökande staten.

Artikel 18

Framtida bilaterala utlämningsavtal med medlemsstater

Detta avtal skall inte utesluta att bilaterala avtal mellan en medlemsstat och Amerikas förenta stater ingås efter detta avtals ikraftträdande, förutsatt att de är förenliga med detta avtal.

Artikel 19

Utsedd myndighet och underrättelse

Europeiska unionen skall underrätta Amerikas förenta stater om vilken myndighet som utsetts enligt artikel 2.3 och artikel 10.2, innan den utväxling av skriftliga instrument som avses i artikel 3.2 äger rum mellan medlemsstaterna och Amerikas förenta stater.

Artikel 20

Territoriell tillämpning

1. Detta avtal skall

- a) gälla för Amerikas förenta stater,
- b) när det gäller Europeiska unionen

- gälla för medlemsstaterna,

- gälla för territorier för vilkas yttre förbindelser en medlemsstat ansvarar, eller länder som inte är medlemsstater men för vilka en medlemsstat har andra skyldigheter avseende yttre förbindelser, om de avtalsslutande parterna enas om detta genom utväxling av en diplomatisk not som vederbörligen bekräftas av den berörda medlemsstaten.

2. Tillämpningen av detta avtal på ett territorium eller land till vilket utvidgning har ägt rum i enlighet med punkt 1 b, kan avslutas sex månader i förväg av endera avtalsslutande parten genom en skriftlig anmälan på diplomatisk väg till den andra avtalsslutande parten, som vederbörligen bekräftas av den berörda medlemsstaten och Amerikas förenta stater.

Artikel 21

Översyn

De avtalsslutande parterna har enats om att genomföra en översyn av detta avtal när det är nödvändigt, och under alla omständigheter senast fem år efter dess ikraftträdande. Översynen skall i synnerhet röra avtalets genomförande i praktiken och kan även omfatta sådana frågor som vilka konsekvenser innehållet i detta avtal, inklusive artikel 10, får för Europeiska unionens vidare utveckling.

Artikel 22

Ikraftträdande och upphörande

1. Detta avtal träder i kraft den första dagen efter den tredje månaden efter den dag då de avtalsslutande parterna har utväxlat instrument som anger att de har avslutat sina interna förfaranden i detta syfte. Dessa instrument skall även ange att de åtgärder som anges i artikel 3.2 har avslutats.
2. En avtalsslutande part kan säga upp avtalet när som helst genom en skriftlig anmälan till den andra parten, varvid uppsägningen får verkan sex månader efter dagen för anmälan.

Käll- och litteraturförteckning

Svenskt offentligt tryck

Proposition 1957:156 med förslag till lag om utlämning av brott

Proposition 1958:139 angående ratifikation av den europeiska utlämningskonventionen

Proposition 1959:72 med förslag till lag om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge

Proposition 1962:40 angående godkännande av konventionen om utlämning mellan Sverige och Amerikas förenta stater

Regeringens proposition 1975/76:3 med förslag till lag om internationellt samarbete rörande lagföring för brott m.m.

Proposition 1978/79:80 om godkännande av tilläggsprotokoll till den europeiska utlämningskonventionen och den europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål m.m.

Proposition 1982/83:156 om godkännande av tilläggskonventionen till utlämningskonventionen den 24 oktober 1961 mellan Sverige och Amerikas förenta stater

Proposition 2000/01:83 Sveriges tillträde till 1996 års EU-konvention om utlämning

Proposition 2001/02:118 Sveriges antagande av rambeslut om en europeisk arresteringsorder och om överlämnande mellan medlemsstaterna

SFS 1870:37 Konvention angående ömsesidigt utlemnande af förbrytare emellan Hans Maj:t Konungen av Sverige och Norge och Hans Maj:t Belgiernas Konung

SFS 1870:39 Deklaration tillhörande konventionen angående ömsesidigt utlemnande af förbrytare emellan Hans Maj:t Konungen av Sverige och Norge och Hans Maj:t Belgiernas Konung

Tillkännagivande av främmande staters anslutning till vissa av Sverige biträdda konventioner om inbördes rättshjälp, m.m.; 1999:1041

Tillkännagivande (2003:892) av andra staters anslutning till vissa konventioner om straffrättsligt samarbete

Ds 2000:3 Sveriges tillträde till 1996 års EU-konvention om utlämning

Annat svenskt offentligt material

Skrivelse från Regeringskansliet

Överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder

Utrikesdepartementets rapport om mänskliga rättigheter i USA 2003

Material härrörande från EU: s institutioner

Europaparlamentets sammanträdesprotokoll A5-0172/2003 från 22 maj, 2003, innehållande betänkande från EU-parlamentets utskott för medborgerliga – fri och rättigheter.

Europaparlamentets rekommendation från den 3 juni 2003

Rådets beslut 6438/2/02 från den 2002

Rådets beslut 7664/02 från den 16 april 2002

Rådets beslut 6438/40/02 från 25-26 april 2002

Rådets beslut 8295/03 från den 28 februari 2003

Rådets beslut 8295/03 från den 3-4 april 2003

Rådets beslut 8296/03 från den 9 april 2003

Rådets beslut 8296/1/03 från den 16 april 2003

Rådets beslut 8295/1/03 från 6 maj 2003

Rådets beslut 8296/2/03 från den 6 juni 2003

Rådets beslut 10618/03 från den 18 juni 2003

Rådets beslut 10288/02 från den 20 juni 2003

Rådets beslut 10618/03 från den 23 juni 2003

Rådets beslut 10707/03 från den 26 juni 2003

European Union memorandum on the death penalty

European Union Fact sheet

Extradition and mutual legal assistance

Publicerat av EU med anledning av toppmötet mellan EU och USA i Washington 25 juni 2003. Generalsekretariatet vid Europeiska unionens råd.

Rapport från rådets president Philippos Patsalnikos presskonferens i Aten 16 juni 2003 rörande en genomgång av utvecklingen av rättsskipnings samarbetet inom EU under det grekiska ordförandeskapet

Litteratur

Bassiouni, Cherif M.

International extradition and world public order

Oceana Publications Inc.

Nederländerna 1974

- Bassiouni, Cherif M. *Extradition: The U.S. Model*
Revue internationale de droit penal
1991 volym 62 s. 469-497
- Bassiouni, Cherif M. *International extradition: United States law and practice*
4 upl. Oceana Publications Inc.
New York 2002
- Bernitz, Ulf och Kjellgren, Anders *Europarättens grunder*
Upl. 1:2 Norstedts Juridik
Stockholm 1999
- Blakesley, Christopher L *The practise of extradition from antiquity to modern France and the United States. A brief history*
Boston College International and Comparative Law Review 1981 s. 39-60
- Danelius, Hans *Om utlämning av brottslingar från och till Sverige*
SvJT 1982 s. 621-634
- Danelius, Hans *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis – en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*
2: upl Nordstedts Juridik
Stockholm 2002
- Dahlberg, Matts, Drangel, Bo och Kring, Claes *Utlämning för brott från Sverige till Danmark, Finland, Island och Norge*
SvJT 1984 s. 597-619
- Ekelöf, Per Olof och Boman, Robert *Rättegång IV*
6: upl Nordstedts Juridik
Göteborg 1995
- Gregg, Robert *The European trend toward non-extradition to the United States in capital cases: Trends, assurances, and breaches of duty*
Miami International and Comparative Law Review 2001-2002 s. 113-128

- Gröning, Linda *En konstitution för Europa – En straffrätt för Europa?*
Europarättslig tidskrift 2004 häfte 1, s. 45-53
- Hansson, Tom *Rättsavtal med USA väcker stark vrede i EU – Justitieministern har inga invändningar*
Dagens forskning, häfte 12, 10-11 juni 2003 s. 2
- Jacob, Blankenburg, Kritzer mfl. *Courts, law and politics in comparative perspective*
Yale University presses
New Haven och London 1996
- Lillich, Richard B. *The Soring Case*
American Journal of International Law 1991 s. 128-149
- Magnusson, Lars *Inbördes rättshjälp*
SvJT 1991 s. 497-527
- Medley, Kyle M. *The widening of the Atlantic: Extradition practices between the United States and Europe*
Brooklyn Law Review 2003, volym 68 s. 1213-1244
- Norton-Taylor, Richard *Europe-US terror plan raises rights fears*
The Guardian 3 september 2002
- Påle, Karin
Jareborg, Nils och Asp, Petter (red) *Utlämning*
Svensk internationell straffprocessrätt
Iustus förlag, Göteborg 1995
- Påle, Karin *Villkor för utlämning*
Iustus förlag, Uppsala 2003
- Rekke, Nils *Karnov band 1-3/18*
Kommentar till Lag 1959:254
uppdaterade den 1 januari 2004
- Stevenson, Jonathan *How Europe and America defend themselves*
Foreign Affairs 2003, volym 82 s. 75-90

- Strömberg, Peter och Bergman, Cecilia *Förhandlings- och lagstiftningsarbete om rambeslut inom EU: s tredje pelare, särskilt om den europeiska arresteringsordern.*
SvJT 2003 s. 480-494
- Wersäll, Fredrik *Straffrättsligt samarbete inom Europeiska Unionen*
SvJT 1997 häfte 5/6 s. 406-425
- Wiehl, Lis *Extradition law at the crossroads: The trend toward extending greater constitutional procedural protections to fugitives fighting extradition from the United States*
Michigan Journal of International Law 1998 s. 729-798
- Wyngaert, Christine Van Den *Applying the European convention on human rights to extradition: Opening Pandora's box?*
International and Comparative Law Quarterly 1990 volym 39 s. 757-779

Sveriges överenskommelser med främmande makter

SÖ 1951:31 Ministeriella noter med Belgien rörande förlängningen av giltighetstiden för konventionen den 26 april 180 och deklARATIONEN den 6 november 1877 angående ömsesidigt utlämnande av förbrytare. Bryssel den 18 och 22 maj 1951.

SÖ 1959:65 Europeiska utlämningskonventionen. Paris den 13 december 1957.

SÖ 1963:17 Konvention med Amerikas förenta stater om utlämning. Washington den 24 oktober 1961.

SÖ 1965:19 Utlämningsfördrag med Storbritannien. London den 26 april 1963.

SÖ 1973:149 Ministeriella noter med Belgien med tillägg till konventionen den 26 april 1870 angående ömsesidigt utlämnande av förbrytare. Bryssel den 28 november och 27 december 1973.

SÖ 1974:3 Fördrag med Australien om utlämning. Stockholm den 20 mars 1973.

SÖ 1976:27 Tilläggsprotokoll till den europeiska utlämningskonventionen. Strasbourg den 15 maj 1972.

SÖ 1976:30 Överenskommelse med Kanada om utlämning. Stockholm den 25 februari 1976.

SÖ 1979:13 Andra tilläggs protokollet till den europeiska utlämningskonventionen. Strasbourg den 17 mars 1978.

SÖ 1984:34 Tilläggskonvention till utlämningskonventionen den 24 oktober 1961 med Amerikas förenta stater. Stockholm den 14 mars 1983.

SÖ 1988:11 Skriftväxling med Belgien om ändring i 1870 års konvention angående ömsesidigt utlämnande av förbrytare (SFS 1870:37). Bryssel den 18 och 23 december.

SÖ 1991:24 Avtal med Frankrike rörande tillämpning av europeiska utlämningskonventionen. Stockholm den 23 och 27 maj 1991.

SÖ 2001:42 Avtal med Kanada om utlämning. Stockholm den 15 februari 2000.

Internetkällor

Fallet Ira Einhorn

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/9809/29/telegram/utrikes54.html>

2/11 2004 kl. 13.00

www.amnesty.org/pages/deathpenalty-treties-eng

15/10 2004 kl. 12.00

Fallet Ira Einhorn

<http://www.analyskritik.press.se/ekonomi/Foretag/Bronfman.htm>

2/11 2004 kl. 13.00

www.europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/external/usa/doc_xterna_l_usa_en

9/9 2004 kl. 14.00

www.europa.eu.int/comm/external_relations/us/new_transatlantic_agenda/index.htm

3/10 2004 kl. 14.00

www.europa.eu.int/cgi-bin/etal.pl

3/10 kl. 14.00

The EU: s Human rights and Democratisation Policy – Abolition of Death Penalty, EU action against the death penalty in the USA

www.europa.eu.int/comm/external_relations/human_rights/adp/index.htm

15/10 2004 kl. 12.30

Capital punishment USA - an overview

www.geocities.com/trct11/overview.html

17/11 kl. 17.00

www.larshammaren.se/1_hettiterna.html

22/9 2004 kl. 09.30

www.manskligarattigheter.gov

15/10 2004 kl. 15.15

EU: s riktlinjer för dödstraffet

www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/020917/706dc51e95a38c788f6f6a99af8343b1/RIKTLINJER%20OM%20D%20d6DSSTRAFFET.doc

15/10 2004 kl 16.30

www.mysjkin.troll.pp.se/egyptiskafaraoner/farao0119.htm

22/9 2004 kl. 09.30

www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=158155&i_sect_id=15815500&i_word=d%f6dsstraff&i_history=1

23/11 kl. 14.20

www.regeringen.se/sb/d/1915/a/19747

22/9 2004 kl. 15.30

www.regeringen.se/sb/d/1915/a/27134;jsessionid=aHoL3INGzcXh

6/10 2004 kl. 08.50

Secret EU-US agreement being negotiated

www.statewatch.org/news/2002/jul/11Auseu.htm

5/10 2004 kl. 10.00

EU: Council capitulates and releases draft EU-US agreement

www.statewatch.org/news/2003/may/06useu.htm

5/10 2004 kl. 10.30

Brev från den brittiska undersöknings kommittén till den dåvarande grekiska presidenten rörande hemligstämpeln på utkastet till avtal mellan EU och USA rörande utlämning.

www.statewatch.org/news/2003/may/04Aukparl.htm

5/10 2004 kl. 10.30

EU: JHA Council authorises signing of EU-USA agreement on extradition and mutual legal assistance

www.statewatch.org/news/2003/jun/01useu.htm

7/10 2004 kl. 08.45

EU-US agreement on extradition and mutual legal assistance held up over "written instruments"

www.statewatch.org/news/2003/jul/08euus.htm

5/10 2004 kl. 15.45

Statewatch analysis nr 12, US/EU agreement on extradition and mutual assistance

<http://www.statewatch.org/news/2002/aug/analy12.pdf>

13/10 2004 kl. 15.15

Rättsfallsförteckning

Avgöranden från HD

NJA 1972 s. 358
NJA 1975 s. 115
NJA 1978 C 272
NJA 1978 s. 671
NJA 1982 s. 830
NJA 1989 s. 498
NJA 2000 s. 73
Ö 4589/00 från 2001-01-18
Ö 856/01 från 2001-05-11

Avgöranden från HovR

RH 1992:18

Avgöranden från USA Supreme Court

Holmes v. Jennison 39 U.S (14 pet.) 540 (1840)
United States v. Rauscher 111 U.S 407 (1886)
Ker v. Illinois 119 U.S. 436 (1886)
Neeley v. Henkel 180 U.S 109 (1901)
Factor v. Laubenheimer 290 U.S. 276 (1933)
Valentine v. United States 299 U.S. 5 (1936)
United States v. Accarch 241 F. Sup 119 (S.D.N.Y. 1964)
Ernest McCarver vs. North Carolina U.S 122 S.Ct. 22 (Mem) (2001)
Atkins v. Virginia 2242 U.S 122 (2002)
Ring v. Arizona U.S 122 S.Ct. 2428 (2002)

Avgöranden från USA District Courts

United States v. Robins 27 F. Cas 825 (D.S.C. 1799)
Gallina v. Fraser 278 F.2d 77 (2d Cir. 1960)
United States v. Paroutian 299 F. 2d 486 (2d cir 1962)
Eain v. Wilkes, 641 F.2d 504 (7th Cir. 1981)
Ahmad v. Wigen 910 F.2d 1063 (2d Cir. 1990)
Alvarez-Machain v. United States 107 F.3d 696 (9th Cir. 1996)
Paretti v. United States 112 F.3d 1363, 1375 (9th Cir. 1997)

Avgöranden från den Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter & Europakommisionen

Kirkwood Eur. Com. HR. Dec. & Rep. 158, 190 (1984)

Soring v. Storbritannien, A/161 från den 7 juli 1989

Soring v. Storbritannien, 161 Eur. Ct. H.R (1989)

Y v. Nederländerna (16531/90)

Aylor v. Frankrike (22742/93) DR 76-A (1994)

Kareem v. Sverige (32025/96)

Nivette v. Frankrike, No 44190/98 från den 3 juli 2001